

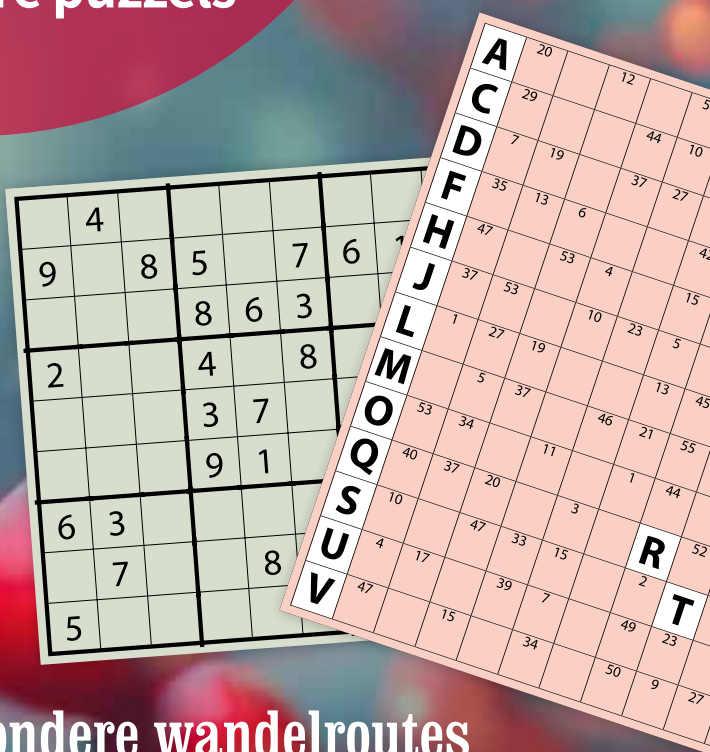
puzzels

Het grote winter puzzel- boek

Met meer dan
100 populaire puzzels

Voor urenlang puzzel-, lees- & wandelplezier

**SUDOKU'S
FILIPPINES
ZWEEDSE RAADSELS
KRUISWOORDPUZZELS
WOORDZOEKERS**

Extra: Korte verhalen • Bijzondere wandelroutes

1 jaar voor €35

plus 30 JAAR
verrijkt je leven

OPENHARTIG INTERVIEW
Louis van Gaal
'Ik zou niet zonder een relatie kunnen'

SPECIAL NALATEN
Alles over erven en schenken

GEZONDHEID
Versterk je LONGEN

GELD & RECHT
Slim besparen op vaste lasten

41% KORTING

GELUK
Zo gaan we lichter door het leven

Plus Magazine • November 2020 • Nr. 11 Jaargang 31 • €5,35 • www.plusonline.nl Grootste maandblad van Nederland!

Plus Magazine brengt elke maand betrouwbare en praktische informatie over geldzaken en rechten, gezondheid, mens en samenleving, cultuur, reizen en vrije tijd. Neem nu een abonnement voor slechts €35 en profiteer van **41% korting!**

Word nu abonnee!
Bel **088-435 08 00** of ga naar **www.abonneplein.nl**
(lokaal tarief)

COLOFON

Het Grote Winter Puzzelboek
is een uitgave van Plus Magazine

HOOFDREDACTEUR

Caroline van der Kooij

ART DIRECTION & VORMGEVING

Yvet Hollander

Lizeanne Voorhout

EINDREDACTIE

Esther Speelman

FOTOGRAFIE

Ruud Pos Photography,
Wim Lanser, Getty Images

UITGEVER

Tjangja Galdeij

DRUKKER

Moderna Printing

DISTRIBUTEUR

Aldipress De Meern/AMP

INFORMATIE NEDERLAND

SPN bv
Amalialaan 126H
3743 KJ Baarn
Tel: 088 – 435 08 00
www.plusonline.nl

Copyright © 2020 SPN

Niets uit deze uitgave mag worden
overgenomen zonder voorafgaand
schriftelijke toestemming van de
uitgever. Dit magazine is zorgvuldig
gemaakt; niettemin kunnen we geen
aansprakelijkheid aanvaarden voor
eventuele onjuistheden.

WINTERPRET

Of je nu dol bent op Zweedse raadsels, graag sudoku's en woordzoekers invult, je kennis wilt testen met kruiswoordpuzzels of geen genoeg krijgt van Filippines: deze Plus special biedt voor elk wat wils.

Om tussendoor letterlijk op adem te komen, hebben we drie mooie frisse-neus-wandelingen in eigen land uitgezocht. De schitterende foto's van het Hugo de Groot-pad en het Elfstedenpad geven alvast een voorproefje en in de reportages lees je wat de historische achtergrond is van deze routes. Beide zijn honderden kilometers lang, maar schrik niet: ze zijn goed op te delen in kortere etappes. Of kies voor een ommetje op landgoed Mattemburgh, nabij Bergen op Zoom, waar je ook nog eens heerlijk kunt eten in de voormalige orangerie.

Als extraatje vind je bovendien twee korte verhalen in dit puzzelboek, om na het wandelen lekker mee weg te dromen bij de open haard.

Laat die winter nu maar komen!

CAROLINE VAN DER KOOIJ

Hoofdredacteur

56

Het Hugo de Groot-pad

38

Wandelen langs 11 Friese steden

Puzzelen, lezen & een frisse neus

88

Landgoed Mattemburgh

Puzzelplezier

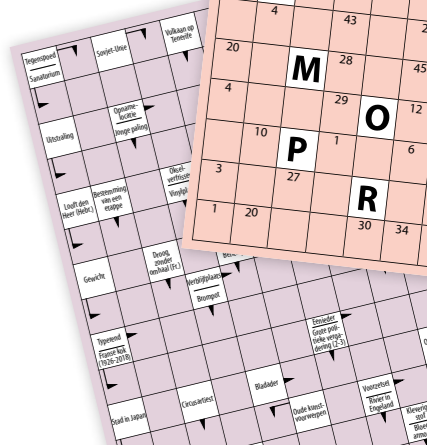
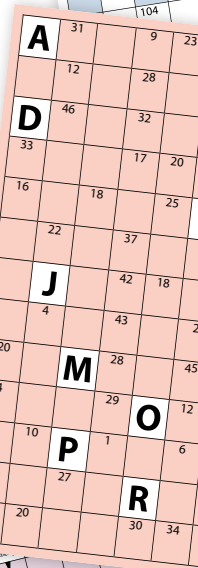
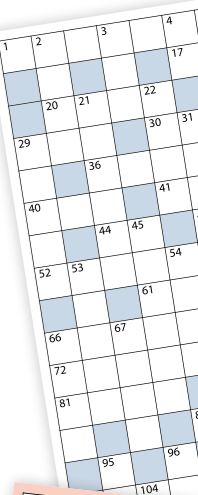
- 06 Zweedse Raadsels
- 28 Sudoku's
- 46 Kruiswoordpuzzels
- 76 Woordzoekers
- 96 Filippines
- 108 Oplossingen

Lekker lezen

- 18 Het gouden bruiloftsfeest
- 66 De gezelschapsdame

Frisse neus

- 38 Het Elfstedenpad
De Tocht der Tochten te voet
- 56 Op de vlucht met Hugo de Groot
Van Poederroijen naar Antwerpen
- 88 Landgoed Mattemburgh
Waar de Franse en Engelse stijltuin elkaar ontmoeten

ZWEEDSRAADSEL

Aan de slag. Een Zweeds raadsel werkt hetzelfde als een kruiswoordraadsel, maar de omschrijvingen van de in te vullen woorden staan in het diagram met een pijltje dat de richting aangeeft waarin het woord moet worden ingevuld.

Schip van Columbus Voorzetsel	Volksgroep	Hoofdtooi	Gisting	Steenband vr. de buste Voorzetsel	Slavische vorst Psychische wond	Vermelding op een briefomslag	Immigratie- en Naturali- satiedienst (afk.)	Verlaten Pineut		
Hit van Abba	Houding Bak		Stookplaats Deel van een supermarkt				Zodoende Gewicht (afk.)			
				Wezen Bruto regis- terton (afk.)			Rivier in Italië Gemaaid gras			
Vocalist	Die zit niet in de regering	Kippenloop Wanneer het busje komt		Brabantse schilders- familie Intrede						
				Multiple sclerose Lichte bedwelming			Vlekken- water	Gesode- mieter		
Navigatie- systeem (afk.)	Bericht		Boeddhisti- sche tekst Waarom (arch.)			Ambtskleed				
		Handschoen Snars, zweempje			Plaats	Snipachtige waadvogel en platvis				
Toename v.d. handelsom Stad in Italië						Cassette- recorder	Ziekte		Begin van een wedstrijd	
				Griekse godin van de dageraad Rangtelwoord		Pijnlijk	Lokpijs Puntig werktuigje			
Krachtig	Uitbreiding, omvang	Wild zwijn			Grieks eiland					
			Houtsoort	Denemarken (op auto's) Gemeente in Gelderland		Bloemriet Erwtensoep				
Romeinse 9 Rijgsnoer		Grote haring		Deel van een oorlogsvloot Lading						
			Sofa Plein (Sp.)			Am. tv-serie (2004-2010) Spoorweg- bedrijf				
Per exemplaar (afk.)	Sportartikel Ontkenning				Oud voegwoord Heilige koe			Nederlandse cabaretier, acteur en zanger		
Wespen- wapen Londense voetbalclub				Schoeisel Europeaan			Betaald- voetbalclub Krankjorum			
				Stop met filmen! (Eng.)			Wederkerig vnm. Symbool voor rodium			
Gelijke stand (Eng.) Hoofddeksel van inkers		Week					Muziekstuk			
										Plaats waar veel trek is

Dit veran- dert onder invloed van neerslag	Groente		Neusvocht Brede landweg	Duel	Onder- steuning Voegwoord	Feestelijke binnenkomst Kerkgebruik	Frans bronwater- stadje	Loofboom	Rusteloos verlangen Wachthuisje	
Het kweken van waterdieren	Deel van een Noorse kroon Cubaanse muziek			Onderdeel (Eng.) Hard schot op doel			Unieke code voor elk boek Haar- verfveriger			
						Romeins kledingstuk Luxemburg- mediagroep			Rooms-kat- holiek (afk.) Roltabak	
Vrolijke partij	Hoeveel actiën		Ik (Lat.) Symbool voor silicium		Bespreking Muziekstuk					
						Inhoudsmaat (afk.) Ballingschap		Kunststof (afk.)	Sierplant	
Eenkleurig	Mager, flets, teer		Kleur Dwerg uit Sneeuwwijk				Vlinder			
			Europeaan Land in Afrika			Stukje knoflook	Benedictie			
Staatsvorm Hilariteit							Mediterende oefeningen		Muzikant	Onkruid
				Ogenblik Alert (van honden)			Schotse herdershond		Geld- automaat Tijdelijke gebruiker	
Bruinige kleur	Vlak bloemperk in een tuin		Telwoord			Amerikaanse basketbal- competitie (afk.)				
				Lucht scheppen	De onbekende (Lat. afk.) Serie		Cijfer- voorstelling Het verkopen			
Volgend op Rivier in Berlijn		Doorweekt				Deel van een autoweg Lied van Edith Piaf				
				Origine Bewijs van onschuld				Slot Werktuig		
Internet- extensie van Oostenrijk			Afrikaans herdersvolk Communica- tiemiddel				Niks Voorzetsel			Inter- nationale organisatie (afk.)
Vaatwerk				Werktuig Terugkerend grapje					Ongebonden Melkserum	
Flink					Soort verleden (afk.)			Marihuana Uitroep		
Tijdperk Zeker			Rekstok				Zwitserse schrijver (1877-1962)			
										Speelgoed

Hit van Heintje Officier	Afstamming Maand	Boze geest Met de bedoeling	Regisseurs- uitroep	Naar aanleiding van (afk.)	Amerikaanse zangeres Italiaanse groet	Sketch Strijdperk	Om de vijftien dagen Stookplaats				
			Dans Droogvloer								
Uitgestorven dier Boek van Émile Zola				Kwartet Wereldtentoonstelling							
		Rivier in België Ding		Oppervlakte- maat Uitstap			Volmaakt goed Niet voltooid				
Fotografische term	Vliegende schotel Kaviaarvis		Ten zesde (Lat.) Publieke aanprijzing			Richtsnoer Wortel					
		Bruto register-ton (afk.)		Public relations (afk.) Pop van Jim Henson	Bamboebeer Huwelijks-symbool						
Stad uit de oudheid met paard Maand			Gevlamde zijde Romanum Imperium			Zanggroep	Pronkzuchtig				
		Kleur Uniek		Keurig Plaats in Zeeland							
Wil om te winnen (Ital.)	Verduistering Rivier in München			Windrichting (afk.) Bezittelijk vnw.			Daterend van (Lat. afk.) Splijthout				
			Muurpijpje Zedelijke houding			Wat erg! (1,3) Brandstof					
Pastagerecht	Muzieknoot Land in Zuid-Amerika		Zeevogel		Vleesrooster Korsetband						
				Instemming Datgene wat men lust		Kapsel- fixeerder	Groep van Xander de Buisonjé				
Slee Figuur uit Dallas		Hoogste judoscore	Meetkundig lichaam	Hongaarse topvoetballer (1927-2006)	Harde slag (bij o.a. tennis)		Verenigd Koninkrijk Chin. leider (1893-1976)				
	Wat Ali Baba open tracht te krijgen				Bijwoord	Bijbelse profeet Kortschrift					
Vuur-overblijfsel		Slaaf		Student die een beurs geniet Kleur			Deel van een fiets				
Behoefte Familielid			Stadje in Wallonië	Zich stipt houdend aan zijn woord							
		Duits kaartspel Nomen nescio (afk.)			Ogenblik Paardenkracht		Muzieknoot Rondhout				
Productie Sportruimte				Nood							

Gevolg van een goede lichamelijke conditie	Koopmans-goed	Is nu 1 met de KRO	Aangehecht takje		Kleine ui		Eilanden-groep in de Atlantische Oceaan	Ervaren matroos	Stop met filmen! (Eng.)	Duits schilder (1471-1528) Letland (op auto's)	Populaire politieke maatregel
					Horeca-gelegenheid VS-president (1917-1963)						
Buur van Israël Spaanse drank	Vóór Christus (Lat. afk.) Loofboom		Uitroep van berusting Himalayamonster				Verzameld werk Verbruikt				
					Schermden Watervogel					Oude lengtemaat Schilderstuk	
Rund Vlinderlarve		Handels-reiziger Medische afbeelding							Rivier die in het monsternmeer ontspringt		
			Symbool vr. tantalum Kroatië (op auto's)		Macht		Ten negende (Lat.) Werk-middelen				Zotteklap
Oosters snaar-instrument	Cayenne-peperplant Loterijspel				En andere (afk.)		Kweek Kapitaal				
			Militair hoofddekse	Familielid Groep voor alcoholici				Kunstleer Balkend geluid			
Klooster-zuster		Nagerecht Ster								Symbool voor radon Vragend vnw.	
Gigameter (afk.) Groot pooldier		Bleekgeel Amerik. ziekenhuisserie (1994-2009)			Tijdperk Schande				Splijthout Deel van het hoofd		
						Eens Stormloop (Eng.)		Hoofdstad van Oekraïne Vereist			
Eisen Ruimte met tralies							Verbond				Niet alleen (arch.)
			Muzikale compositie ter oefening					Geladen deeltje Tafelgast		Turkije (op auto's) Stad in Albanië	
Deel van een bijenkorf Met de bedoeling			Beklagens-waardige vrouw		Watervogel Land in Azië				Ogenblik		
	Boetseer-middel	Kledingstuk (1-5) Lied					Spaans eiland Toespraak				
Armholte Poolwoonst					Eenkleurig		Betreuens-waardig Landbouw-werktuig		Spinnenweb Knop bij de voordeur		
			Persoon op leeftijd Voorzetsel					Oosters gerecht Symbool voor iridium			
Monotoon							Behulpzaam zijn				
Land in Afrika							Binnenkort				

ZWEEDSRAADSEL

Vergezicht	Lichamelijke opvoeding	Altijdgroene heester	Kropoelvaar	Onderstel	Rivier in Azië	Voertuig	Belangrijk land		
Amerikaanse zangeres		Kreet	Erffactor		Geschil	Mallerd			
				Europeaan					
De Bouwer	Keukengerel			Nieuwe partner			Lid van de EU		
	Kromme vrucht	Romeinse maangodin		Versiering			Modus operandi		
		Mal, stom		Schriftelijk stuk			Kort geleden		
Watervogel			Archeologisch terrein	Militair domein		Schaakterm			
God met twee aangezichten						lets			
			Straat tussen het Muntplein en de Dam			Vettige damp			
						Uitgeput			
Vetergaetje				Kunstwerk	Dat volstaat!				
Vuilnisbelt				Slingerplant	Zeilvaartuig				
			Staatsiezetel	Aquarium-visje	Straal-vliegtuig		Wisselstroom (Eng. afk.)		
							Convulsie		
In orde	Ongeldig				Oosterse braadpan		Zwart-witte zeevogel	Flink	
	Lichtgeraakt, prikkelbaar								
		Luchtzak in een auto	Niet bereid		Onlangs				
			Rustig		Cijfer-voorstelling				
Balkend geluid					Vleesgerecht	Rotzooi			Geconstipeerd
Engelse kaas		Tv-reeks				Teerling			
		Oningewijde persoon					Stad in Oekraïne		
				Afsluiting			Schout		
				Avondmalen					
Vervoermiddel				Dagtekening			Voorkeur		
Opstandeling				Persoonlijke uitstraling			Bewerkte dierenhuid		
				Vriendelijk				Symbool voor krypton	
			Vriendelijk	Aanhoudende aanval				Neerslag	
Vernis			Viskaar						Nederlandse violist en orkestleider
Kielwater			Bleekgroen gesteente		Babydoek				
					Wederkerig vnv.				
		Sherrystad			Voorzetsel				
		Wiskundig teken			Oppervlaktemaat				
Bedeest						Streek			
		Tropische ziekte				Bolgewas			
		Persoonlijk vnv.					Stuk chocolade		
				Ongebleekt					
								Voordeel	
Affectie									

Gegevens	Babybroccoli	Zonder schoeisel en sokken	Hit van The Village People	Voordat	Chemische stof	Weke vis	De periode februari-maart	Afsluiting	
		Niet nu		Symbool voor iridium				Samen-geklonterde massa	
Zoete drank	Chinese leider (1893-1976)		Oude groep van Eric Clapton				Chinese braadpan		
	Luim		Weegschaal				Symbool voor gallium		
				Treurdicht					Wisselborgtocht
				Wintersport-artikel					
Provincie van Canada	Kantoorbenodigdheden	Baskische separatisten		Land in Azië					
Ongewerveld dier		Voormalige partner		Ginder					
					Grondtoon		Drinker	Delicaatheid	
					Onderdeel, team (Eng.)				
Doping-product	Popgroep uit Liverpool (afk.)	Kalmerend middel							
		Kroatisch eiland					Oudgriekse letter		
		Bekend			Spoorstaaf	Riviervis			
		Acterende Sean							
Kunst-ondernemer							Grote dame van het witte doek	Kledingstuk	Besef van de waarheid van iets
Niet openlijk									
			Stadje in Wallonië				Waar geen water staat		
			Betelpalm, pinang				Bij voorkeur		
Kofferbak (Eng.)	Sporter die tot een gevecht oproept	Kleed uit India			Strijdbijl				
				Stemmer	Muzieknoot		Onbeleefde jongen		
					Militair bevel		Werpstriek		
Muzieknoot		Als boven				Daglicht			
Bloeiwijze						Plantaardig zoetmiddel			
				Telmachine				Stad in Frankrijk	
				Hardvochtig				Bruinrood	
Compact disc (afk.)	Schaakkleur					Gedorste halmen			Gemalin van Zeus, vóór Hera
	Spaans borrelhapje					Afstandelijk			
Vijand									
Rookartikel			Geslacht					Spaanse uitroep	
			Open strook in een bos					Aanwijzend vnv.	
				Eerder					
Nagemaakt									
Uitbouw		Figuur uit Sesamstraat					Stad in Italië		
						Stormvogel			

Levendigheid Gelal	Schrijfvloeistof	Boeddhistisch concept	Streven naar afscheiding	Openbare betrekking Drietenige luiaard	Bullshit Joodse rustdag	Kloosteroverste	Engelse taxi	Mijnwerkersziekte Sierplant					
Tegenstelling	Hoofddeksel Rivier in Afrika	Vreemd Boomstomp	Ooievaarachtige vogel Loofboom	Vreesachtig Symbool vr. seleen	Hetzij Afscheidsgroet	Calciumoxide (arch.)	Ineens	Maand (afk.) Meidengroep	Huisraad Oude gouden munt	Symbool voor argon Schilders- raam	Kroatisch eiland	Legeronderdeel	
Fotografische term	Zeevogel	Haarstukje Chinese leider (1893-1976)	Balbezorging aan een medespeler	Noorse componist (1843-1907)	Middelpunt	Instrumentaal orkest Welvaart	Amerikaanse nerts Bloedbaan	Jonge paling Oosterse energietherapie	Judomat	Geitenbaardje Genotmiddel	Barmhartig iemand	Pediater	
Gedroogd kokoskiemwit	Hete specerij	Delfstof	Tegenzin	Symbool voor strontium Muzieksoort	Schatten Projectiel	Romeinse 6 Fortuin	Eerlijk (Eng.)	Sieraad Sportman	Buidelbeer Leefregel	Franco-Duitse culturele tv-zender Astaat	Uiting van berusting Niet contra	Relief	
Het Romeinse Rijk (Lat. afk.)	Bevelschrift Overschot	Polstok Windrichting	Europeaan	Koppel Kilojoule (afk.)	Nieuwsblad	Sierdek	Polstok Windrichting	Uiting van berusting Niet contra	Geliefde van Tarzan	Het Romeinse Rijk (Lat. afk.)	Longziekte Witte mouserende wijn uit Italië	Gloeidend warm Computerspel	Land in Afrika
Verbinden	Liefkozingswoord	Welshe zanger	Koppel Kilojoule (afk.)	Nieuwsblad	Nieuwsblad	Menu Stad in Duitsland	Edelgas Afgemat	Hooihoop	Bankrekeningnummer Dierengeluid	Duw Tienduizental	Branieschopper met vetkuif	Kunstwerk	Japane parelduikster Schraal, dun
Voegwoord Onrustig (muz.)													

Smal afvoerkanaal Collectief	Land in Zuid-Amerika	Vorderen	Vrij	Beige kleur Uitroep	Glanszijde Vliegtuigbestuurder	Symbool voor helium Grap, streek	Lichamelijke opvoeding (afk.)	Kleur Pronkzuchtig					
Inspecteur van Agatha Christie	Gebogen been Niet nieuw	Evenredige verhouding Beslissende pass (Eng.)	Koortsig babbelen Biljartstok	Lof dicht Windrichting (afk.)	Europees record (afk.) Eskimo-verblijf	Land in Azië Franse politicus	Priem Land met tovenaars	Loofboom Berouw	Rund Zuivelproduct	Vergiffenis van zonden (r.-k.)	Ex libris		
Italiaanse schrijver (1932-2016)	Hit van U2	Tijdmaat In orde	Zoon v. anemoonvissen Marlin en Coral	Oud-Griekse pasmunt	R.-k. priesterkleed	Loslaten Stroopsmeerder	Stad in Rusland Indianentent	Dans Islamitische rechtsgeleerde	Beklagenswaardig	Verloofde			
Gekruide bouillon met gelatine	Kinderarts	Spijsverteringskanaal	In koffie gedoopt suikerklontje	In orde Herkauwer	Eenheid van lichtstroom Zedelijke houding	Symbool voor seleen Edelgas	Schaatsfiguur	Occidentaal Voorganger van Reagan	Schrijfvloeistof Voegwoord	Het Romeinse Rijk (Lat. afk.)	Longziekte Witte mouserende wijn uit Italië	Gloeidend warm Computerspel	Land in Afrika
Menu Stad in Duitsland			Agrarische huur Score	Edelgas Afgemat	Japane parelduikster Schraal, dun								
Verbinden				Hooihoop	Bankrekeningnummer Dierengeluid								
Voegwoord Onrustig (muz.)													

ZWEEDSRAADSEL

Petroleum	Verharde huid	Nacht-hagedis	Acustica	Soort verleden (afk.)	Ketting Slee	Erbarmen	Figuur uit 'Dallas' Effen	Symbool voor thulium	In bewaring gegeven geld Geliefde van Tarzan
Zonnedauw	Oordeeltje Telefoonkaart	Tijdig Auto-vernietiger	Bijbelse reus Tenen mand	Viezige vrucht Egyptische farao	Deciliter (afk.) Deel van een vliegtuig	Bijenbouwsel	Verslaggeving	Kaukasiër	
Deel van de VS Gezagsvoerder	Impermeabel	Afstandelijk Muzieknoot	Tijdruimte Opname-locatie	Achterwerk	Vervoer-middel	Wereld-veroverend gezelschap-spel	Achterdocht	Beteugelend	
Kunsttaal	Hit van U2	Bridgeterm De dieren waarop men jaagt	Vordering Afscheids-groet	Bandiet Alarm	Landtong	Beeldverhaal Vieze geur	Hollywood-acteur Persoonlijk vnvw.	Tegen	
Slecht weer van korte duur Effort	Koffietje	Keukengerei	Naarstig	Symbool voor tin Klipgeit	Deel van een oorlogsvloot Tennisgerei	Geldkoffer Aanhanger	Gênante vertoning Telwoord	Zwak geluidje	
Gedragen textiel	Gemeen, laag	Aanvankelijk Volksgroep	Pijnlijke aandoening Bedrijf	Slotwoord De Ierse Republiek	Afgelopen (Fr.) Voorzetsel	Familieid	Levensreddend middel		
Turkije (op auto's)	Eigendom Italiaans gerecht	Stad in Vlaanderen	Uitstekend strookje Stripreeks	Britse rockgroep	Frans departement	R.-k. sacrament Denemarken (op auto's)	Deel van een huis		

Tegenspoed Sanatorium	Sovjet-Unie	Vulkaan op Tenerife	Bouw-materiaal	Griekse letter Balkend geluid	Smallle doorgang Gezagheb-bend leider	Klein armoedig huis	Noodsignaal	Toelating Deel van een vliegtuig
Uitstraling	Opname-locatie Jonge paling	Blaas-instrument Werknemer v.e. brouwerij	Grote slok Kraan	Muzieknoot Verrijkte zuurstof	Bestemming van een etappe	Oksel-verfrisser Vinylplaat	Vluchtig Overjas	Voorzetsel Muzieksoort
Looft den Heer (Hebr.)	Droog, zonder omhaal (Fr.)	Uitgestrekte grasvlakte Berichtje	Grote haring	Pastasort	Worp	Verzoek	Magnolia	Streaker
Gewicht	Verblijfplaats Brompot	Eenieder Grote politi-ek verga-dering (2-3)	Bouw-materiaal Vrouw met slangenhaar	Stad in Japan	Circusartiest	Bladader	Oudgriekse letter	Soort rivier-monding Franse wijnstreek
Typerend Franse kok (1926-2018)	Kleine factuur	Meetkundige figuur Vouw	Kleverige stof Bloed-armoede	Tijdelijke verblijfplaats Oosterlengte (afk.)	Lichamelijke opvoeding (afk.)	Judoscore Rivier in Duitsland	Pakkerd Houding	Hoofdstad van Togo
Symbool vr. technetium Haringachtig visje	Land in Azië Vrede (Lat.)	Vreesachtig Spoedig	Sporenplant	R.-k. sacrament Denemarken (op auto's)	Loofboom Man zonder hoofdhaar	Land in Azië Vrede (Lat.)	Vreesachtig Spoedig	Hoofdstad van Togo
Uitstekend strookje Stripreeks	Britse rockgroep	Frans departement	R.-k. sacrament Denemarken (op auto's)	Deel van een huis				

ZWEEDSRAADSEL

Deuropening	Eruitzien	Dopheide	Ankerman	Maar Bijwoord	Britse zangeres Sierplant	Baanrecord Bazige vrouw	Oekraïne (op auto's)	Benauwd- heid Land in Azië					
Sierplant	Lof Uitroep		Pannenkoek Geestelijk- heid				Vlaktemaat Buislamp						
						Smalle reep Nuttige dieren		Vóór de middag Ontspannings- oefeningen					
Spotachtig Aziatische vrouw	Vrouw die met naaldjes werkt	Kamer met tralies Toilet		Zangeres van 'We'll Meet Again' Klinkdicht									
							Landenver- bond (afk.) Gemeen		Bagagerek		Soort spijker		
Vleesnat	Groente		Opgedikte vrouw Modegek						Poolwoning				
		Romeinse bos- en veldgod Alpenden			Griekse oorlogsgod		Strafbare bejegening						
Toponiem Papier- formaat								Kostbaar gesteente		Het beschadigd- worden		Zware neerslag	
				Hartstikke Aziat			Kledingstuk Goudgewicht						
Flop (Fr.)	Kubus		Kerkgebruik				Luxem- burgse mediagroep						
				Italiaanse operatenor (1873-1921)	Symbool vr. strontium Bomgeluid		Wilde hond in Australië Roofvogel						
Voorzetsel Stad in Egypte		Kapitein uit 'Moby Dick'			Schouwburg Naar								
			Buidelbeer Pelsdier					Mestvocht Symbool voor zilver					
Symbool voor radium		Onverge- lijklijk Faam				Niet mooi gezongen Oude munt van Italië					Frituur- vloeistof		
Europese vrouw			Flauw- grappig Vochtig						Dicht Platte mand				
								Loofboom Familielid					
Afslagplaats bij golf Onvindbaar			Zuid- Amerikaans zoogdier				Overdreven voorliefde						
										In de cel			

Triomf Helemaal anders	Hollywood- acteur	Land in Azië		Gerecht met of zonder balletjes	Nederlandse auteur (1923-2006) Rondhout	Half- edelsteen Alle mensen	Grondtoon Kloek		Tij	Snoever Tekenziekte					
Gedachte- lezeres	Belem- mering Grens									Tot ziens (Eng.) Nomen nescio (afk.)					
											Milliliter (afk.) Bankreke- ningnummer				
Nederlands maandblad	Zweedse schrijfster (1907-2002)	Griekse godin van de blinde drift Dikjockey						Asbest- cement Maan van Jupiter							
									Voetbal- gebeuren in 2020 Uitgang		Stroom- opwekker		Chinees kunstenaar		
Geld- automaat	Geslacht		Snuffelen Roofvogel								Kraaiachtige vogel				
		Systeemge- bruiker (Eng.) Afspraakje						Ronde van Italië		Toppunt					
Afdeling v.e. ziekenhuis Eindspel											Ingrediënt van een Griekse sla		Tekenaar	Trage stapper	
									Energie Aartsvader		Uitwerpselen Paleis van een Turkse vorst				
Ingrediënt van vermout	Hoofddekse		Stel							Griekse letter					
Maan van Jupiter Geschil		Geribde groente			Vijfde Amerikaanse president				Verbruikt Vierkante zuil		In kleine deeltjes rondvliegen Uitroep		Graansoort Galvanisch verzilverd metaal		
Duitse spoor- wegmaat- schappij		Periodieke opbrengst Eruitzien											Munt van San Marino Peruviaans lastdier		Zonder uitzondering
Omvangrijk Stad in Oostenrijk									Ruw Noors hout asap in het Nederlands					Vorsten- vermaker Scholing	
										Stadje in Wallonië				Kleur Symbool voor titaan	
Lof Zonder naam															Servische na- tuurkundige (1856-1943)
															Vrouwelijk beroep

HET GOUDEN BRUILOFTS- FEEST

Felicity Barnes legde nadenkend haar mobiele telefoon opzij in de kleine personeelsruimte van Apotheek Deloitte en concentreerde zich weer op haar koffie en haar broodje kip. Lunchtijd bij Deloitte viel nooit op een vast tijdstip en ze kon maar beter eten terwijl ze de kans kreeg. Het was maandag, de dag waarop de wachtkamers bij alle dokters vol zaten met mensen die in het weekend nog steeds last hadden gehad van een zere keel en pijn in de rug en op maandagochtend hadden besloten dat ze toch echt naar de dokter moesten. Vandaar dat het bij alle apotheken op maandag altijd een drukte van belang was waarbij je nauwelijks de kans kreeg om pauze te nemen en in de twee maanden dat Felicity nu bij Deloitte werkte, had ze al geleerd om te lunchen wanneer de mogelijkheid zich voordeed.

Onder het eten dacht ze na over het telefoontje van haar dochter. Mel was tweeëntwintig en af en toe had Felicity het idee dat ze wel héél jong was voor haar leeftijd. Toen ze erover nadacht, besepte Felicity dat zij op die leeftijd al getrouwd was met Leo en een baby verwachtte. Maar dat was jaren geleden, toen alles nog heel anders was. Mensen werden destijds veel sneller volwassen. Ze had samen met Leo in Londen gewoond, in een flatje op de tweede verdieping, zonder lift, en ze hadden nauwelijks een cent te makken gehad. Er was niemand geweest op wie ze terug kon vallen als Ryan, inmiddels zevenentwintig, de hele nacht bleef huilen en de uitgeputte Felicity zich afvroeg wat ze verkeerd deed. Ze kon zich nog herinneren hoe opgelucht ze was geweest toen ze een andere moeder hoorde zeggen dat het gewoon '...krampjes waren, lieverd. Daar hebben alle baby's last van. Wat een doffe ellende, hè?' Wat een opluchting om dat te horen en te beseffen dat het vreselijke gehuil van Ryan heel normaal was.

Daarentegen had de tweeëntwintigjarige Melanie geen enkele verantwoordelijkheid, behalve dan voor zichzelf, en ze kwam nog steeds in het weekend thuis van haar lerarenopleiding met tassen vol vuil wasgoed, dat haar moeder vervolgens waste, droogde en streek.

Dat had ze tenminste altijd gedaan.

Melanie had in haar zomervakantie in Spanje gewerkt toen Felicity en Leo het huis verkochten. Die verkoop was onderdeel geweest van de scheidingsvoorwaarden. Felicity was dol geweest op het huis in de rustige, met bomen omzoomde woonwijk waar de kinderen waren opgegroeid. Het was

meer dan twintig jaar lang de gezinswoning geweest, maar ze moesten het verkopen omdat het geld tussen haar en Leo verdeeld moest worden. Ze hadden geen keus. Melanie had pas onlangs, bij haar terugkeer in Ierland, gehoord dat al haar spulletjes uit het huis nu waren opgeslagen bij een bedrijf op een industrieterrein, samen met een paar van de grotere dingen die Felicity en Leo niet hadden willen verkopen. De piano die ze van Leo's moeder hadden gekregen, bijvoorbeeld, en een grote houten eettafel van een oudtante die zogenaamd prachtig antiek was, maar waarvan Felicity vermoedde dat het gewoon een oude tafel met gebeeldhouwde poten was. Felicity had gezegd dat de

TOEN FELICITY EN LEO HET HUIS VERKOCHTEN, WAS MELANIE DE HELE ZOMER IN SPANJE AAN HET WERK GEWEEST

kinderen die dingen misschien op een dag zouden willen hebben, maar in haar nieuwe appartement met uitzicht op zee was er geen ruimte voor. Het was geen vierkante doos, zoals zoveel appartementen, en er waren wel drie slaapkamers – ook al waren twee daarvan piepklein – dus haar kinderen konden altijd blijven logeren, maar het was toch te klein voor grote meubels. Het was ook, zoals Mel net snikkend door de telefoon had gezegd, 'niet ons huis!' 'Je wist toch dat we het huis moesten verkopen, Mel,' had Felicity rustig geantwoord, hoewel ze zich allesbehalve rustig voelde.

Ze had best geweten dat het pijnlijk zou zijn voor haar kinderen. Ze had ook aan Mel gevraagd of ze niet vanuit Spanje naar huis kon vliegen om nog één keer rond te kijken in het huis en dit soort verdriet te vermijden. Ze had ook duidelijk gemaakt dat haar nieuwe huis ook Ryans en Mels huis zou zijn. Maar Mel had het te druk gehad om naar huis te vliegen.

En nu ze weer terug was, wilde Mel helemaal niets te maken hebben met haar moeders nieuwe appartement. Terwijl ze in Madrid werkte, was ze erin geslaagd om alle gedachten aan de toestanden binnen het gezin van zich af te zetten, daarna was ze gewoon voor het begin van het herfstsemester rechtstreeks naar haar studentenkamer gegaan. En nu moest ze er wel aan denken en was ze compleet overstuur. Mel was echt de emotioneelste van haar beide kinderen, peinsde Felicity. Ryan had weliswaar emotionele diepgang, maar hij was minder geneigd om een scène te maken dan zijn zus. Hij werkte als etaleur voor een keten van meubelzaken en hij had het altijd verschrikkelijk druk, maar hij was er toch in geslaagd om bij haar te zijn op de dag dat Felicity voor de laatste keer de deur van hun geliefde gezinswoning achter zich dichttrok. Hij was met zijn moeder gaan lunchen en ze hadden gepraat over de leuke dingen die ze daar allemaal hadden meegemaakt en gezegd dat ze hoopten dat de botten van Teddie, de trouwe collie van het gezin die onder de rozen lag, niet opgegraven zouden worden door de nieuwe eigenaars.

Op de een of andere manier slaagde Ryan erin om niemand de verantwoordelijkheid voor de huwelijksproblemen van zijn ouders in de schoenen te schuiven. Het was niet aan hem om daarover te oordelen, zei hij. Hij vond het wel fijn dat alles zo beschaafd was geregeld en dat Felicity en Leo elkaar niet gekleineerd hadden.

‘Ik heb niet eens de kans gehad om afscheid te nemen van de tuin,’ had Mel bitter opgemerkt tijdens het telefoongesprek. Het had geen zin haar erop te wijzen dat Felicity juist daarom had gevraagd of ze niet naar huis kon komen. Net uit het vliegtuig en zonder gezellig ouderlijk huis om naar terug te keren, had Mel geen woord willen horen over financiële problemen, het feit dat haar ouders voortaan twee afzonderlijke woningen nodig zouden hebben en dat het echt niet de bedoeling van haar moeder was geweest dat het hierop zou uitdraaien.

‘Waar je vader en ik ook wonen, jullie zullen er altijd welkom zijn. Onze huizen zullen altijd ook jullie huizen zijn,’ zei Felicity gekweld, omdat ze het vreselijk vond dat haar geliefde dochter zo overstuur was.

‘Ik zal me bij die tuttebel nooit thuis voelen!’

Die tuttebel was Sonya, de vrouw met wie Leo onlangs was gaan samenwonen. Sonya was overigens niet de vrouw met wie hij al jaren een relatie had gehad. Met een gelatenheid

waarvan ze zelf stond te kijken had Felicity zelfs medelijden gehad met Darina, de assistente van haar man die voor alle moeite werd bedankt toen Leo weer een vrij man was. Dat kwam kennelijk heel vaak voor.

‘De Lieve Lita’s van deze wereld zeggen altijd tegen zulke vrouwen dat hij toch nooit bij zijn vrouw weggaat en als dat wel gebeurt, zal hij tien tegen één niet met jou gaan samenwonen. Dan zal er ineens een andere vrouw blijken te zijn van wie jij niets af wist,’ zei Felicity’s zus, die Leo wel kon kielhalen en er meer dan genoeg van had dat haar zusje de hele toestand zo kalm opnam. ‘Het is Darina’s verdiende loon. Nu krijgt ze een koekje van eigen deeg.’

Felicity voelde gewoon mee met Darina, omdat ze ook een vrouw was die door Leo Morgan bedrogen was. Maar ze weigerde om bitter te zijn. Met bitterheid deed je alleen jezelf pijn.

Leo had in januari zijn biezen gepakt toen Felicity niet langer wenste te leven met de wetenschap dat haar echtgenoot vreemdging. Nu ze uit elkaar waren, maakte het haar niets uit of hij nu met Darina samenwoonde, met Sonya of met een hele harem. Het was heerlijk bevrijdend dat ze zich niet langer druk hoefde te maken over waar Leo uithing. Het speet haar alleen dat ze hem niet al jaren eerder had gedwongen met de billen bloot te gaan. Ze had altijd geprobeerd zich volwassen te gedragen met betrekking tot zijn ontrouw en het verdriet te negeren omdat ze kinderen hadden. Maar uiteindelijk was er vanbinnen iets gebroken. Het was geen gigantische aardbeving geweest, het had meer weg van het langzaam afdrijven van een ijsschots in de poolzee, een onvermijdelijke gebeurtenis die veel minder pijnlijk was gebleken dan getrouwd te blijven met de rest van het poolijs. Ryan vertelde dat Sonya best aardig was, maar dat de nieuwe relatie van zijn vader waarschijnlijk niet lang zou duren. ‘Ze is een beetje naïef. Veel te naïef voor pa, eerlijk gezegd. Volgens mij is ze geen blijvertje.’

Felicity vroeg zich af waar haar oudste kind die wijsheid vandaan had, om nog maar te zwijgen over zijn vergevingsgezindheid. En waarom Melanie niet hetzelfde was.

‘Waar is die verdomde flat, trouwens?’ had Melanie door de telefoon gesnauwd. Melanie verborg haar angst altijd door om zich heen te slaan.

Felicity, opgelucht dat haar dochter zich er toch maar bij neerlegde en bereid was naar haar toe te komen, had haar een routebeschrijving gegeven en uitgelegd dat zij apparte-

ment 14 had en dat er F. Barnes bij de bel stond.

‘Barnes? Maar dat is je meisjesnaam!’

Felicity wist zeker dat het geschreeuw van haar dochter door iedereen in de achterkamer van de apotheek gehoord werd. ‘Ja,’ zei ze, weer met die kalme stem die ze zo vaak gebruikt had toen Mel nog een tiener was. Ze wenste dat Mel zou begrijpen waarom ze haar meisjesnaam weer gebruikte, dat ze een stukje van zichzelf terug probeerde te krijgen dat ze jaren geleden kwijt was geraakt. ‘Ik zie je om halfzeven.’ Ze zuchtte terwijl ze zich het hele gesprek onder het eten van haar lunch nog eens voor de geest haalde.

‘Familieproblemen?’ Chantelle, een van de andere apothekersassistentes, kwam bij haar zitten. Ze was een aantrekkelijke Belgische, die precies wist hoe je een zijden

BIJ CHANTELE KON JE JE HART UITSTORTEN OMDAT ZE ABSOLUUT NIET KLETSTE EN ALTIJD GOEDE RAAD HAD

sjaal moest knopen en die zelfs de lastigste klanten aankon. ‘Mijn dochter is weer thuis en ze is boos omdat we ons huis verkocht hebben,’ legde Felicity uit. ‘Ik heb nog geprobeerd om haar terug te laten komen voordat het verkocht werd, maar dat wilde ze niet. Ze vindt het afschuwelijk dat ik ergens anders ben gaan wonen. Ik wist dat ze overstuur zou zijn, maar het blijft hartverscheurend.’ Felicity had er normaal gesproken niet over gepiekerd om met iemand anders over haar privéleven te praten, maar bij Chantelle kon je je hart uitstorten omdat ze absoluut niet kletste en altijd met goede raad op de proppen kwam. ‘Begrijpt je dochter dan niet dat jij ongelukkig was en dat haar vader jou schandalig heeft behandeld?’ vroeg Chantelle. Felicity schudde treurig haar hoofd. ‘Ze wil dat alles bij het oude blijft, ook al was dat nog zo vervelend voor mij. Mijn moeder is precies zo,’ bekende ze. ‘Die denkt dat ik echt niet

goed wijs was toen ik tegen Leo zei dat hij op kon krassen.’ In de twee maanden dat ze in de apotheek werkte was Felicity al een paar keer met Chantelle naar de bioscoop geweest en ze was met haar andere collega’s, Monica en Zoë, naar een salsa-avond geweest, hoewel ze niet van plan was dat ook aan haar dochter te vertellen. Mel zou dat toch beschouwen als het bewijs dat alles veranderd was. Vroeger waren Felicity’s vriendinnen alleen maar vrouwen geweest die ze al jaren kende of moeders die ze had leren kennen toen Ryan en Mel nog op school zaten.

Haar werk bij Deloitte was een onderdeel van Felicity’s nieuwe leven. Tijdens haar huwelijk had ze vrijwel altijd een dag per week als apothekersassistente gewerkt, maar nu was er geen enkele reden waarom ze geen volledige baan zou kunnen nemen. Ze vond de hoeveelheid arbeidsuren helemaal niet benauwend, integendeel. Dit nieuwe hoofdstuk in haar leven was gewoon opwindend. Chantelle legde haar hand op Felicity’s arm. ‘Ze zal wel bijdraaien, hoor,’ zei ze vriendelijk.

Die avond kookte Felicity Mels lievelingskostje: een oven-schotel met broccoli, feta en pasta, hoewel ze geen tijd had om haar eigen heerlijke karamelmeringues te maken. Die had ze dus maar gewoon gekocht. Ze had ook vers sinaasappelsap voor Mels ontbijt, omdat haar dochter had gezegd dat ze het zalige Spaanse sinaasappelsap waar ze in Madrid aan gewend was geraakt zo lekker vond.

Felicity deed haar chique werkblouse en lange broek uit en trok in plaats daarvan een spijkerbroek en een trui aan. Daarna liep ze door het appartement om even op te ruimen en een paar dingen te verzetten. Ze hoopte dat Mel het toch leuk zou vinden. De slaapkamer die ze voor Mel bestemd had, was zo klein dat er alleen een eenpersoonsbed kon staan, maar Felicity had leuk beddengoed gekocht met kleine bloemetjes erop en op het nachtkastje stond een vaas met verse bloemen. Daar kon niemand aanmerkingen op hebben. ‘Het is wel een klein flatje, hè?’ zei Mel toen ze was gearriveerd en even rondliep.

‘Ja,’ zei Felicity effen. ‘Maar het slaat nergens op om als vrouw alleen in een huis met vier slaapkamers te blijven wonen.’ Het had geen zin om over de financiële gevolgen te beginnen waarmee je tegenwoordig te maken kreeg als je uit elkaar ging. Stapje voor stapje, prentte Felicity zichzelf in. Mel vond het beddengoed leuk, maar ze schrok ervan dat de

kamer zo klein was.

‘We moeten allemaal inleveren,’ zei Felicity opgewekt.

Ze zaten net aan tafel – en Mel was al een stuk vrolijker geworden toen ze merkte dat haar moeder nog steeds hetzelfde vertrouwde soort eten op tafel zette – toen de intercom zoemde.

‘Ik ben het maar,’ riep Felicity’s moeder, Rosalie.

Verdorie, wat krijgen we nou weer, dacht Felicity. Haar moeder en Mel waren het roerend eens: het leven was veel beter als Leo en Felicity samen waren, ongeacht avontuurtjes en onenigheid binnen het huwelijk. Het weigeren om de waarheid onder ogen te zien was kennelijk een eigenschap die een generatie had overgeslagen en die Mel rechtstreeks van Rosalie had geërfd.

Mel en haar oma gaven elkaar een knuffel, pinkten een traantje weg vanwege alle veranderingen binnen de familie en zaten elkaar al snel fluisterend te vertellen hoe overstuurd ze daarvan waren, terwijl Mel haar eten opat en Rosalie aan een kop sterke thee nipte.

Felicity’s appartement lag met opzet iets dichterbij haar moeders bungalow aan de kust, maar de bedoeling daarvan was uitsluitend dat ze er sneller naartoe kon als er problemen waren. Het was niet zo dichtbij dat Rosalie de godganse dag binnen kon lopen.

Rosalie en Mel leken ook op elkaar, allebei klein, tener en blond, hoewel de blonde haren van Rosalie nu af en toe wat hulp nodig hadden van een paar verdwaalde highlights. Felicity was lang en donker, net als haar lieve vader die niet meer in leven was. Hij was een kalme man geweest en ze herinnerde zich wrang dat hij het nooit helemaal eens was geweest met haar keuze van echtgenoot. Leo was altijd een beetje te nerveus geweest, te vol van grote toekomstplannen. Rosalie wilde alles horen over Spanje en de prachtige mannen daar. Vervolgens zaten ze tijdens het toetje te praten over hoe Mels opleiding het komend jaar zou zijn.

Toen ze aan de koffie toe waren, vertelde Mel dat ze vanaf het vliegveld een taxi had genomen samen met een fantastische vent die ook in het vliegtuig vanuit Madrid had gezeten en met wie ze nu nog steeds contact had.

‘Shane is echt heel intelligent, hij schreef al computerprogramma’s toen hij elf was,’ zei ze dromerig. ‘En hij zit ook in een band. Hij speelt basgitaar.’

Voor de eerste keer die avond glimlachten Felicity en haar moeder op dezelfde manier.

Rosalie vroeg of haar dochter zin had om aanstaande dinsdag naar een liefdadigheidsbijeenkomst te komen waar eigen baksels werden verkocht ten bate van een liefdadig doel.

‘Dat gaat niet, mam,’ zei Felicity. ‘Dan moet ik werken.’

Rosalie en Mel keken haar allebei misprijzend aan.

‘Ik snap niet waarom je jezelf over de kop moet werken in die apotheek, Felicity,’ zei Rosalie geërgerd. ‘Dat doe je alleen om Leo dwars te zitten. Wat is er toch met je aan de hand, waarom kun je niet ophouden met al dat gezeur over uit elkaar gaan en scheiden?’ Ze siste het woord bijna. ‘In mijn tijd slaagden we er wel in om onze gezinnen bij elkaar te houden.’ Mels onderlip trilde.

‘Ik ben niet gaan werken om Mels vader dwars te zitten,’ zei Felicity, die zich maar met moeite kon beheersen. ‘Ik werk omdat ik mijn brood moet verdienen. Als ik dat niet deed, zouden Leo en ik in kartonnen dozen moeten gaan wonen. Ik

FELICITY RUIMDE DE TAFEL AF EN VROEG ZICH AF WAAROM ALLES INEENS HAAR SCHULD WAS

heb altijd gewerkt, mam. Ik ben alleen meer uren gaan maken en dat bevalt me trouwens prima.’

Rosalie vertrok niet veel later, nadat ze mompelend tegen haar kleindochter had gezegd dat ze hoopte dat bepaalde mensen gauw hun gezond verstand terug zouden krijgen...

Mel zei dat ze moe was en beende weg naar haar kleine kamertje. ‘Ik heb behoefte om alleen te zijn,’ zei ze uit de hoogte, precies zoals ze ook als tiener een eind had gemaakt aan elke discussie.

Felicity ruimde de tafel af en vroeg zich af waarom alles ineens haar schuld was.

De volgende ochtend was Mel zo blij dat Felicity wist dat er iets op til was.

‘Pa heeft me net gebeld,’ zei ze bij het ontbijt. Het sinaasappelsap kon haar goedkeuring wegdragen en was ‘bijna net zo lekker als dat Spaanse spul’. ‘Nanna en opa zijn in december vijftig jaar getrouwd. Ze geven een groot feest en willen dat we allemaal komen. Jij ook. Nee, eigenlijk vooral jij! Pa zegt dat hij echt wil dat je komt en hetzelfde geldt voor Nanna en opa.’

Mels knappe smoeltje was zo kinderlijk enthousiast dat Felicity gewoon geen nee kon zeggen. Het had geen enkele zin om te bekennen dat ze nooit met haar schoonmoeder had kunnen opschieten en dat het feit dat ze voortaan nooit meer iets te maken zou hebben met Nanna, alias Concepta Morgan, een van de grote voordelen van de scheiding was.

Ze begreep dat de familie van haar man dezelfde mening was toegedaan als haar eigen moeder en dochter: zet dat recalcitrante stel maar weer bij elkaar, dan maken ze het wel weer goed. Eenvoudiger kon het niet! Dan zou alles weer net zo worden als vroeger, en dat was precies wat iedereen wilde. Met uitzondering van Felicity. Misschien zou de waarheid eindelijk tot hen doordringen als ze zowel Felicity als Leo en zijn nieuwe liefde, Sonya, te zien kregen. ‘Dan kunnen we wel samen gaan,’ zei ze tegen haar dochter en bedacht dat ze dat best voor Mel overhad als ze haar daar gelukkig mee maakte. ‘Ik vroeg me af of ik Shane mee zou kunnen vragen,’ zei Mel. ‘Wat denk jij?’

Leo had zelfs een bericht achtergelaten op de voicemail van haar mobiel: ‘Ik weet dat Mel het wel aan je door zal geven, maar we willen allemaal graag dat je komt, Felicity. Zonder jou zou het niet hetzelfde zijn.’

Op het werk zaten ze te praten over ex-echtgenoten, hun familieleden en hoe moeilijk het was om iedereen te vriend te houden. Zoë had een ex-man die zich nooit als kostwinner had opgeworpen en die nog steeds af en toe bij haar op de stoep stond omdat hij geld nodig had.

‘Hij heeft in de loop der jaren een hele stoet vrouwen afgewerkt, maar hij komt steeds weer bij mij terug,’ zuchtte ze. ‘De hemel mag weten waarom. Hij heeft geen kinderen bij die anderen. Volgens mij maakt dat het verschil, ze associëren jou met het begrip gezin. Alsof je hun moeder bent of zo.’ ‘Ik ben dol op mannen, maar ik wil echt nooit trouwen,’ zei Chantelle, van wie bekend was dat ze een ingewikkeld liefdesleven had. ‘Je kunt veel beter af en toe van eentje proeven, als je de behoefte voelt.’

‘Momenteel heb ik absoluut geen behoefte aan een man,’ zei Felicity. ‘En ik heb zeker geen behoefte om naar het gouden bruiloftsfeest van mijn ex-schoonmoeder te gaan, maar iedereen doet net alsof het een geweldige familiebijeenkomst is en dat ze het allemaal vreselijk zouden vinden als ik er niet bij was.’

‘Brengt je ex dan zijn nieuwe vriendin mee?’ vroeg Chantelle, die meteen de vinger op de zere plek legde.

Dat wist Felicity niet. ‘Niemand zal nog durven hopen dat wij weer bij elkaar komen als hij met een andere vrouw komt opdagen, maar misschien neemt hij haar niet mee omdat hij mij dan zou kwetsen.’

‘Daar heeft hij zich anders nooit druk over gemaakt,’ merkte Zoë op.

‘Dat is waar. Zou ik hem niet beter kunnen vragen om haar mee te nemen?’ vroeg Felicity nadenkend.

Iedereen in de apotheek barstte in lachen uit.

‘Je bent echt uniek, Felicity,’ zei Zoë. ‘Dat moet ik toegeven.’

Rosalie was dolblij toen ze het nieuws over het feest hoorde en ze was kennelijk dezelfde mening toegedaan als de familie Morgan: het was een mooi excuus om Leo en Felicity duidelijk te maken dat ze zich vergist hadden.

‘Een huwelijk is namelijk voor het leven, Felicity,’ zei ze, met een stem alsof ze een wijs oud vrouwtje was, waardoor Felicity meteen de neiging kreeg om een vaas tegen de muur te smijten. ‘Niemand heeft beweerd dat het gemakkelijk is, maar sommige mensen slagen er toch in om ondanks alle verdriet en leed bij elkaar te blijven.’

‘Welk leed heeft pap jou dan aangedaan?’ wilde Felicity weten. Als er al sprake was van leed, dan waren de rollen omgekeerd. Haar vader verdiende het om heilig verklaard te worden omdat hij het bij haar moeder had uitgehouden.

‘Ik zeg niet dat dat voor óns gold, maar ik kan er begrip voor opbrengen,’ vervolgde Rosalie braaf. ‘Je moet aan je kinderen denken.’

‘Die zijn inmiddels volwassen en mijn man heeft me jarenlang bedonderd,’ snauwde Felicity. ‘Ik dacht dat je blij zou zijn dat ik eindelijk eens voor mezelf opkom.’

‘Ja, dat is ook wel zo, maar ik mag Leo zo graag,’ jammerde haar moeder.

‘We mogen hem allemáál graag,’ bulderde Felicity. ‘Zelfs ik! Ik heb alleen geen zin meer om met hem getrouwd te zijn!’

In november waren Mel en Shane inmiddels tot over hun oren verliefd, speelde Ryan met de gedachte om een jaartje in Londen te gaan werken en had Felicity een abrikooskleurig Birmaans poesje aangeschaft dat Miss Lillie heette. Ze was samen met Chantelle uit geweest met twee gescheiden Belgische vrienden, hoewel ze dat niet aan haar familie had verteld. Het was gezellig geweest, maar daardoor was er ook iets heel belangrijks tot Felicity doorgedrongen: ze was totaal niet geïnteresseerd in het flirterige gedrag dat ze zich nog herinnerde uit haar eerste jaren met Leo. Haar afspraakje, een charmante meubelimporteur die Michel heette, was heel leuk gezelschap maar toen hij vroeg of ze een keer alleen met hem uit wilde, had ze nee moeten zeggen. ‘Je bent er waarschijnlijk nog niet aan toe, hè?’ zei Michel vriendelijk toen ze na het eten bij Chantelle thuis een kopje koffie zaten te drinken.

Felicity trakteerde hem op een staaltje pasverworven openhartigheid. ‘Daar ligt het niet aan, Michel,’ zei ze. ‘Het is niet zo dat ik nog steeds van mijn ex hou of verdriet heb over de scheiding. Ik heb zoveel jaar voor andere mensen moeten leven, dat ik de energie nog niet kan opbrengen om iemand een plezier te doen. Momenteel wil ik alleen voor mezelf leven.’

‘Misschien verander je nog wel van gedachten,’ zei Chantelle de volgende dag.

‘Dat zou best kunnen,’ beaamde Felicity. ‘Maar op dit moment heb ik gewoon geen zin om me voor een man leuk aan te kleden of me af te vragen of ik nu wel of geen last heb van cellulitis. Waarom zouden we ons trouwens zo druk moeten maken over cellulitis? Daarvoor hebben de suffragettes hun leven toch niet gegeven?’

‘Seks is een belangrijk onderdeel van het vrouw-zijn,’ protesteerde Chantelle.

‘Nou ja, dan zal Michel wel gelijk hebben,’ gaf Felicity toe. ‘Ik ben er nog niet klaar voor. Ik geef er de voorkeur aan om met sokken aan naar bed te gaan en naar de tv te kijken. Maar als ik ineens ontzettend geil word, weet ik wie ik kan bellen.’

Sonya zou niet aanwezig zijn bij het grote familiefeest van de Morgans. ‘Ze wil wel, maar pa zegt dat het godsonmogelijk is,’ vertelde Ryan.

Felicity kreeg meteen medelijden met Sonya. Het viel niet mee om het vriendinnetje van Leo Morgan te zijn. ‘Hij zou haar gewoon mee moeten nemen,’ zei ze. ‘Als hij met haar

samenwoont, dan zijn ze samen en dan moet iedereen zich daar maar bij neerleggen. Al dat gedoe doet me denken aan ouders die niet willen dat hun ongetrouwde volwassen kinderen in hun huis met hun partners slapen. Dan weiger je te respecteren dat je kinderen er misschien andere ideeën op nahouden als ze volwassen zijn.’

‘Houdt dat dan in dat ik mijn vriendinnetjes mee kan brengen als ik bij jou in de flat blijf slapen?’ vroeg Ryan. Zijn moeder schoot in de lach. ‘Ja, natuurlijk, lieverd. Maar vergeet niet dat je in een eenpersoonsbed moet. Als je een beetje woelt, lig je al samen op de vloer en die is wel van hout, hoor.’

De druk rond het komende feest nam toe.

Rosalie sleepte haar dochter mee om te gaan winkelen, waarbij ze op de een of andere manier in een dure lingeriezaak terecht kwamen. ‘Vind je dit niet ongelooflijk snoezig?’ zei Rosalie onschuldig terwijl ze een rode, met gebroken wit afgezette beha met bijpassend broekje omhooghield. ‘Op het etiket van het broekje staat dat het een Braziliaans model is.’ Felicity keek haar moeder aan, in de wetenschap dat Rosalie zelf nog steeds de voorkeur gaf aan de grote, witte puntbeha’s die ze als jonge vrouw had gedragen.

‘Braziliaanse coupe betekent dat het broekje aan de achterkant hoog is opgesneden en dat je er waarschijnlijk de hele dag aan loopt te trekken. Kan ik dan niet beter de knuppel in het hoenderhok gooien en een string kopen?’

‘Zo ver hoeft je nu ook weer niet te gaan,’ zei Rosalie geërgerd. ‘Ik probeer alleen maar te helpen.’

Felicity hing het rode setje weer terug. ‘Dat weet ik wel, mam. Laten we maar een kopje thee gaan drinken, met een broodje. Rode zijde is niet echt iets voor mij.’

Toen Mel de details doorbelde van de kamers die voor hen geboekt waren in het hotel waar het feest werd gehouden, verloor Felicity eindelijk haar geduld. De grote Morgan-clan had het hele hotel overgenomen en een van Leo’s zussen ging over de indeling van de kamers.

‘Tante Leslie heeft ons allemaal op dezelfde verdieping gezet. Shane en ik hebben een tweepersoonskamer, maar voor jou kon ze alleen een eenpersoons krijgen. De tent zit tot aan de nok toe vol! Het wordt echt fantastisch.’

‘Een eenpersoonskamer voor mij,’ herhaalde Felicity, diep beledigd omdat maar voetstoots werd aangenomen dat ze alleen zou komen.

‘Nou ja, waarvoor zou je een tweepersoons nodig hebben?’ vroeg Mel opgewekt.

‘En als dat nou eens wel het geval is?’ Het vloog uit haar mond voordat ze de kans had gehad om erover na te denken.

‘Mam! Alsjeblieft, je bent met pa getrouwd,’ zei Mel.

‘Niet meer,’ antwoordde haar moeder.

‘Nou ja, Nanna Morgan heeft toch echt gelijk, hoor,’ zei Mel geërgerd. ‘Je denkt alleen aan jezelf. Ik heb laatst kennisgemaakt met Shanes ouders die in een enig huis wonen en weet je hoe ik me toen voelde? Eenzaam. Echt waar. Omdat ons gezin helemaal uit elkaar is gevallen en dat vind ik vreselijk, mam. Heb je wel aan mij gedacht toen pa en jij uit elkaar gingen? Nee. Het is net alsof dat niets meer uitmaakt omdat Ryan en ik toch volwassen zijn, maar dat is helemaal niet waar. Ik vind dit gedoe echt vreselijk.’ Daarna had Mel gewoon opgehangen.

DIE OCHTEND STOND HAAR BESLUIT VAST: OP HET FEEST ZOU ZE IEDEREEN INPRENTEN DAT ZIJ OOK MEETELDE

Felicity vroeg zich af wat ze fout had gedaan. Voor Mel maakte het niets uit dat haar moeder al die jaren dat Leo haar bedrogen had zoveel verdriet had gehad. Ryan had daar wel begrip voor, maar Mel niet. Mel had Shane en haar eigen drukke leven, en daarnaast wilde ze gewoon dat haar ouders weer bij elkaar kwamen want dat kwam haar beter uit. Ze keek geen meter verder.

Felicity kon die nacht bijna niet slapen. Ze dacht terug aan haar huwelijk en wenste dat Leo en zij eerder uit elkaar waren gegaan, zodat Mel de kans zou hebben gehad om te leren beseffen dat je ook rekening moest houden met de gevoelens van andere mensen. Het was niet genoeg om zelf ontzettend gelukkig te zijn en net als Leo iedereen in je omgeving diep te kwetsen. Felicity besefte treurig dat zij hem

daarvoor alle gelegenheid had gegeven.

’s Ochtends, toen Miss Lillie spinnend bij haar kwam liggen en om aandacht vroeg, stond Felicity’s besluit vast. Ze zou alleen op haar eigen voorwaarden naar dat gouden bruiloftsfeest gaan en ze zou iedereen inprenten dat zij ook meetelde. Ze wilde Mel niet kwetsen, maar het was hoog tijd dat haar dochter de waarheid onder ogen zag.

Toen ze alles had geregeld vertelde ze het wel aan Ryan. ‘Ik voel me schuldig,’ zei ze in het café waar ze voor de lunch hadden afgesproken. Nu ze de puntjes op de i had gezet, werd ze plotseling een beetje bezorgd. ‘Ik zal wel een slechte moeder zijn, en een slechte dochter. Ik had dit helemaal niet horen te doen en ik had jou ook niets moeten vertellen. Nu lijkt ik net een van die vervelende mensen die hun kinderen in vertrouwen nemen, terwijl die kinderen dat helemaal niet willen...’

‘Maakt niet uit, hoor, mam, echt niet,’ zei Ryan. ‘Mel, pa en al die anderen moeten maar eens beseffen dat jij nu een eigen leven hebt. Ik hou van pa, maar hij heeft je heel lang heel schandalig behandeld. Waarom zou je niet van andere mensen mogen verwachten dat ze dat beseffen?’

Michels auto was een beeldschoon oud sportwagentje met een lange neus, lage leren stoelen en een romantische uitstraling.

‘Het is echt fantastisch,’ zei Felicity verrukt toen ze het zag. ‘Het is al erg oud,’ zei Michel terwijl hij haar hielp instappen, ‘dus het heeft niet de vering van een moderne wagen.’

Felicity grinnikte. ‘Toevallig hebben antieke gevallen zoals wij een uitmuntende vering.’ Ze schoten allebei in de lach.

Bij hun vierde afspraakje waren ze in Felicity’s appartement samen in bed beland en ze had gemerkt dat ze zich dankzij het rode zijden ondergoed een stuk beter voelde dan ze zich had voorgesteld. Na het feest zou ze haar moeder uitbundig bedanken omdat ze haar er opmerkzaam op had gemaakt. Haar genegenheid voor Michel werd steeds groter en ze had hem al vrij snel in vertrouwen verteld wat ze van plan was. Zijn ogen waren ondeugend gaan twinkelen toen hij dat hoorde.

Ze hadden zo veel dingen om over te praten dat Felicity nauwelijks merkte hoeveel tijd het kostte om naar de stad te rijden waar het gouden bruiloftsfeest werd gehouden. Ze had haar eenpersoonskamer afgezegd en zou samen met Michel

in een ander hotel logeren, een veel elegantere gelegenheid waar ze de beschikking zouden hebben over een hemelbed en een ligbad op pootjes. Ze kwamen al vroeg aan, zodat ze niet alleen van de kamer konden genieten, maar ook van de fitness en de schoonheidssalon, waar ze zich allebei lieten masseren voordat Felicity haar haar liet föhnen in een aantrekkelijke losse coupe. ‘Wat trek je aan naar dat feest?’ vroeg de kapster. ‘Een rode zijden jurk, met een lage rug en van voren een hooggesloten halter,’ vertelde Felicity. Ze had ineens beseft dat rood raar genoeg heel goed bij haar paste en dat het haar op de een of andere manier dapperder maakte. Bovendien hoefde je dat Braziliaanse slipje echt niet om de vijf minuten recht te trekken. ‘Dat klinkt heel mooi,’ zei de kapster. ‘U bent zo lang en zo slank, dat zal u vast geweldig staan.’

Felicity en Michel kwamen precies op tijd aan bij het gouden bruiloftsfeest van het echtpaar Morgan. Het bruidspaar zou om vijf over acht een grootse entree maken, dus was de feestgangers gevraagd om even voor acht uur aanwezig te zijn. Ryan kwam meteen naar hen toe. Hij knuffelde zijn moeder, zei dat ze er fantastisch uitzag en gaf Michel een hand. ‘Misschien kan ik er maar beter vandoor gaan, nu het nog kan,’ fluisterde Felicity tegen haar zoon. Hij hield haar stevig vast. ‘Je gaat helemaal nergens naartoe.’ De volgende die hen in de gaten kreeg, was Leslie, Leo’s zus die voor de kamerindeling had gezorgd. ‘Felicity!’ zei ze en ze staarde haar met open mond aan. Terwijl Ryan haar arm nog steeds vasthield, glimlachte Felicity en stelde Michel voor. ‘Mams partner,’ voegde Ryan eraan toe, voor het geval Leslie niet had begrepen hoe de vork in de steel zat. ‘Vriendje klinkt een beetje te jeugdig, hè?’ vervolgde hij opgewekt. ‘En minnaar klinkt wel erg gewaagd.’ Felicity voelde dat ze een beetje begon te blozen, maar dat was niets vergeleken bij de vlammen die bij Leslie uitsloegen. Ze kon Ryan wel vermoorden. Hij genoot hier veel te veel van. ‘Weet Leo dat al?’ vroeg Leslie eindelijk, naar adem snakkend. Dat stak Felicity ineens een hart onder de riem. ‘Ik betwijfel het,’ zei ze. ‘We hebben het niet over dat soort dingen gehad. Ik neem aan dat hij met Sonya is? Het zou echt vreselijk zijn als hij haar niet mee kon brengen. Per slot van rekening zijn zij ook partners. Volgens mij is het heel belangrijk dat we

niet bij de pakken neer gaan zitten en ons als volwassenen gedragen.’ Leo was de volgende die het trio in de gaten kreeg. Michel had voor champagne gezorgd en Felicity had haar glas snel leeggedronken. ‘Sorry,’ zei ze, ‘maar ik had een hartversterkertje nodig.’ Zoals verwacht schonk Leo totaal geen aandacht aan Michel. Hij glimlachte alleen even naar Ryan en trok Felicity in zijn armen om haar te omhelzen. ‘Je ziet er echt beeldschon uit, lieverd,’ zei hij, charmant als altijd. ‘Ik had geen idee dat rood je zo goed stond.’

LEO’S OGEN WERDEN SPLEETJES TOEN HIJ DE MAN ZAG DIE KENNELIJK MET ZIJN EX NAAR BED GING

Dit keer hervond Felicity zich een stuk sneller. Leo had wel een man naast haar zien staan, maar meteen de gedachte van zich afgezet dat die man bij haar hoorde. Ze maakte zich los uit zijn armen en stelde Michel voor. ‘Michel, dit is mijn ex-man,’ zei ze, terwijl ze haar hand op Michels arm legde. ‘Leo, dit is Michel. Michel was zo lief om ons hiernaartoe te rijden. Je weet dat ik niet van lange ritten hou. We logeren in het hotel aan de overkant, want ik kon hier geen tweepersoonskamer meer krijgen.’ Leo snakte niet naar adem, maar zijn ogen veranderden in spleetjes toen hij naar de andere man keek. Een man die niet alleen langer was dan hij, maar ook een heel elegant Italiaans pak droeg en kennelijk met zijn ex-vrouw naar bed ging. ‘Je hebt me niet verteld dat je iemand mee zou brengen,’ zei hij. Een paar mogelijke antwoorden schoten door Felicity’s hoofd, maar ze koos uiteindelijk voor: ‘Nee, dat klopt. Is Sonya hier ook? Ik zou haar graag willen ontmoeten. Zoals ik al wel duizend keer heb gezegd tegen wie het maar wil horen: het is

hoog tijd dat we ons volwassen gaan gedragen.’ ‘Sonya is er niet,’ snauwde Leo. ‘Mam heeft toch gezegd dat je haar mee moest brengen,’ merkte Ryan op. Op dit moment fluisterde Michel Felicity in haar oor dat ze misschien even alleen wilde zijn met Leo. ‘Nee, hoor, lieverd,’ zei ze glimlachend. ‘Zo is het prima. Laten we maar op zoek gaan naar Mel en haar vriend. Ik zie je straks nog wel, Leo.’ Terwijl ze zich omdraaide, zag ze nog net dat Ryan zijn vader een knuffel gaf en zei dat het zo fijn was om hem te zien. Het leed geen enkele twijfel wie van hen beiden de meest volwassene was, dacht ze. Michel en zij troffen Mel bij de bar, waar ze een glas bier voor Shane haalde want, legde Mel uit, hij hield niet van champagne. ‘Je ziet er geweldig uit, lieverd,’ zei Felicity. Haar stem trilde. Ze wist niet zeker of ze nog meer aankon. Ze nam zich voor om meteen te vertrekken als Mel overstuur raakte. Op hetzelfde moment kwam Michel met de beste opmerking die hij had kunnen maken: ‘Dus dit is de mooie, intelligente dochter over wie ik al zoveel heb gehoord?’ Hij had de situatie snel door, besepte Felicity. Mel straalde. ‘Ik heb je moeder hierheen gereden,’ vervolgde Michel. Er werd geen gewag gemaakt van hemelbedden en wat ze in een daarvan al uitgespookt hadden. Hij had de situatie volkomen in de hand. ‘Hallo, Michel,’ zei Mel. ‘Dit is Shane.’ ‘Jij bent nogal goed met computers, hè?’ zei Michel. Niemand vond het leuker dan Mel om te praten over hoe geweldig Shane wel was.

Nadat het bruidspaar was verwelkomd en het buffet achter de rug was, kwam Mel weer naar haar moeder toe en trok haar opzij. Haar gezicht stond bezorgd. ‘Pa zegt dat je hier samen met Michel bent.’ ‘Ja, ik geloof het,’ zei Felicity, die zich een beetje een judas voelde omdat ze Michel zo achteloos opzij zette. ‘Ik zou het ontzettend leuk hebben gevonden om kennis te maken met Sonya,’ ging ze verder. ‘Ryan zegt dat ze heel aantrekkelijk is. Misschien kunnen we een keer met ons achten gaan eten: alle Morgans, Shane, Sonya, wie Ryan ook wil meenemen en Michel. Dat zou enig zijn.’

Ze hield haar adem in en wachtte. Er leek een eeuwigheid voorbij te gaan. Mel keek naar haar vader, die aan een tafeltje met veel jongere gasten zat en kennelijk met de vrouwen flirtte, als je afgang op de wilde lachbuien. ‘Ja, misschien zou dat best leuk zijn,’ zei Mel langzaam. ‘Maar jij bent nu een Barnes, want je gebruikt je meisjesnaam weer.’ ‘Ach lieverd, als het om jou gaat, zal ik altijd een Morgan blijven,’ zei Felicity. ‘Ik ben je moeder, daar kan niets verandering in brengen.’

Na het buffet werden de tafeltjes aan de kant gezet om te kunnen dansen. Michel en Felicity stonden langs de kant en keken toe, afzijdig hoewel ze er toch bij hoorden. ‘Bedankt,’ fluisterde Felicity en ze snoof de geur van zijn aftershave op. Eau Sauvage. Ze vond het heerlijk. ‘Ik heb zelf ook kinderen en ik ben gescheiden,’ fluisterde hij terug. ‘Natuurlijk begrijp ik het. Zullen we toch maar één keertje dansen?’ Felicity zag haar voormalige schoonmoeder een eindje verderop staan. Ze was hen wel gaan feliciteren, maar ze had Michel niet meegenomen, voor het geval Nanna Morgan een onbeschofte opmerking zou maken. ‘Ja,’ zei Felicity. Het orkest begon aan de Anniversary Waltz en het bruidspaar danste even, voordat de orkestleden de gasten op de vloer nodigden. Felicity hield Michels hand vast en ze mengden zich tussen de meute op de dansvloer. Michel kon heel goed dansen, veel beter dan Leo. Voor het eerst sinds haar binnenkomst was Felicity in staat zich te ontspannen. Ze zag dat Leo haar bij de bar chagrijnig stond aan te kijken, dat Ryan bij de deur opgewekt kletste en dat Shane en Mel helemaal verstrengeld op de dansvloer stonden. Nanna Morgan werd nu rondgezwierd door Leslie, die naar Leo zwaaide dat hij zich bij hen moest voegen. Als een nukkig kind dat verplicht naar een feestje moet, sjokte Leo naar hen toe en al gauw danste hij arm in arm met zijn moeder en zijn zus, terwijl zijn vader ging zitten om even op adem te komen. Met Mel kwam alles best in orde en de Morgans moesten maar voor zichzelf zorgen. Felicity liet zich meevoeren door de muziek en legde haar hoofd op Michels schouder. Straks zouden ze weer teruggaan naar hun fantastische hotel, maar voorlopig was het gewoon heerlijk dat ze zichzelf kon zijn.

SUDOKU

Aan de slag. Vul de raadsels zo in dat elke rij/kolom en elk van de 9 blokken van 9 vakjes alle cijfers van 1 t/m 9 bevatten.

	1		9	7				4
6	4	7	5		8	2		
					5	6		
6		7	5	1	2			
5	7	3	1	9				8
		4	8		3	9		
3			5	7		9	1	
		6	3		1			
		4			3	8		

		7		9		1		
						8		
	4	3	2			7	9	
	9		3	7	1	4	8	
			4		9			
7			5	8		6		
3			8			2		7
	8	2		5				1
5					3			

9			5					4
6	4			2			7	
1	8	5				6		2
7								3
8			1				6	
	3	1	6			9	2	
		8	1	9				
		4	3	5				
3					6	2	8	

		2	1					
9		3		7			1	
5		7		3	8	2	9	6
			8	4				2
	9	4		5	6		3	
2						8		
					1			5
	5	6					2	
3				4	9	6	1	

3			4	7				
7		9		2	4	5		
4			1	6				2
		2		6	3	9	1	7
		3						8
1	7	8		9	5	2		3
	5	1					2	
2								
6				4	3	8	5	

4					9	6		
					4	8	9	
		6		2	5	4		
			9					
	8		7					2
9	2			4	1			6
		3	1			5	6	
		9		5			3	8
			3		7			

				9	7	1	6	
							3	
6				4			5	
9	7		1					
			7					
		3		2	6			
							9	
5			3	8			4	
	1	6			2			

	5	4			8			
				5		2		
6	7		3					
8			6	4				
			2	5				
6	1	7						
9			1	7				
			2				9	
7	8				6	1		

5							3	9
	2							
3							7	1
			1	3				
	3	4			6			
		2	8		7			
			3		6			
			5	6			2	
7	5	2	8					

								1
		2		9		7		
				1	3	4		
				4	5			
9	3		7				6	
		7	3			4		
			9	7	6			
		3				8		
7	5						2	

				8				1
				2			8	
4		3					5	
6	1			9				
3			5		2	8	6	
		7					9	
		1	2		3			5
	5			8				
						3	4	

		2		1	6			
3	6		5					
5								1
		3		2			4	
4			8			3		5
	2	6				1		
7							5	
					8			4
		4	7		5			8

		4		7				3
9			1			4		
8								4
	2		8		3		9	
		7	9	2		3		8
				8				5
	3			4				
		6	2					7

		1	2			5	4	
				1	7			
4		5				2		
			6		1	9	5	
						6		
		4		5		8		2
	6							
8			3				9	
7					6		3	

6	9							7
		7				9		6
4	5							
			6				5	
	6		8			2		
3				4				1
			4					
	7	3			1			
		8		5			2	3

		9		3		6		
					1			3
		7		2				9
		6	9	7				
	9		4			7		8
3					8			
							8	1
		5			6			
8							4	

7						5		3
		1						
4		8		9			6	7
1			9	6		8		
	4		5					
			1	2				
		2						
6					5	1		
3				4				9

			3	5	8	9	6	
		9		1	4		5	
	8				4	2		
	5				6			
4	9					3		
		9		6		8		
	3		2			6		
7	4							

		2	6					
7				4			6	
1		4		9	3			
	4	9			7			
6			4		3		2	
2	3			1		7		
				8	1	3		
8						2	7	

7			5	6				
9		4						
3			4	2				5
	6					7	8	
8			1				9	
							1	
5	7				1	8	2	
							5	
	1					7	6	

3			7					
4				6		7		
7				5		8		3
					4	5		
			7	6			2	1
8								6
9				5				
6				1	3		2	
1				4				

				7	2			
		8			5	1		
	2		3					9
					2			8
				5				
		9					4	
7			4			6		
	6					3	2	
			9	1		5		

		1						6
	4	2	9			7		
				5	4			1
						6		5
		5	7	8				2
8	9							
			4					
		3					9	6
7				1				

6	3							2
				9				8
		4		6		7		
	4						2	
					2	9		6
		9		3	8			
			5					7
7					2	9		
1						4		

8		1		9		4		
			9					
4		8		5				2
		2	7				1	
	3					9		
3				7		5	9	
		5					7	
	7			1		5		
9		2			4	8		

7	9			2				
		3		4		1		2
8								
	3		4	8			9	
4								
	7	5			2			8
	4			9	1			
6					5	7		
7	1							9

8		4						6
	3							
9		5		8		3	7	
					5			9
		7						9
	5			7				
	2				7	1		
4								2
3		9	5	2				8

3			4					
	5			9	7			3
9			8					6
8	2						6	
	4	7		2	9			
4			1					5
6							3	
	8		9	3			5	
			7	6				

5			6	4		7		
	2							
			5	4				
6		1		5			8	
				1		8		
	3		6				1	
		7		2				5
3					9		4	6
4		1				5		

6		3					9	
	5				8			7
	7				9		8	
			2			3		
	4					7		8
7				2			6	
		7					1	
	6	5	4				7	
					2	8		

		6						
3	9		7					4
5		4	3		6			1
1	9			7		8		
	6				1	3		9
		5		8	4	2		
						6	7	
		7		6		3	5	4

4			8					3
			4					2
7	9	3				2	6	
9				1				6
2	8	5				7	4	
				2				7

			4			7	9		3
			8			9			5
		6		4			2		

	9			3	4	1			2						3	2
4			8			6	3			4			9	7		
		1				7		2	9	6			3	5		
5	7		4		8				9	1						
1	9															
						8				7						
			3	7					1							
		8			5					6						
9	7				4											

								3
6								1
	7		8					
					3			
	5	8				4		
						7		
2				3	1			
					6			
4								

								4
								6
		8		1	3			
	7	1						3
			6	9				2

		4	1			7	3			5		1	4	6	7			
	2					6	9	5			8	3	2					
															2	3	4	
							3									8	2	
		8								1	2							
9						5	6								5		9	
		3	4							8								6
										4								9
5																		

1		5			3			
		5		2				
	4		1					7
	3		1					7
5	7							
		2		3				4
	2			9				8
			7	3				6
3	8		4	6				5

3		2		5				4
	1			4				7
			8	7				
	5			9	4			
	3		8					6
		3		5	9			1
6	4				2			
		5						
9						2	3	

4			5	7				8
		2		3				
	7							8
		6		9		3		7
								6
	8	7						5
7	3			6				
								3
6	8	3		7				2

				1	7	4		
	1	3						
				2				
9			8	3				6
4								
		8						
7				4	2			
			6		5	6		
					9			
				8		6	5	
			7		1			
				3		2	4	
				2	7			
8		1			9	6		
				3				
1	9				8			
				2				
	1							
5			8			9		
4		2			7			

7			8	6			5	1
	3				5			
	6		1	9				3
	1							8
		3	7	9	1			4
	4				1	7		5
							4	8
							3	5
							6	2

	4							
9		8	5	7	6	1		
			8	6	3			
2			4	8		9		
			3	7			8	2
			9	1		4	6	
6	3							
	7			8	4	9		5
5				9				

I		V				G		
	G	V	E			A	I	
	A			T		L		
	I	A		V				
	T	L		E	G	V		
				A	I		G	
T				I	E		N	
	V	I					A	
	N		G	T		V		

			7			1	6	
6	2	3					5	7
	1				3	2		4
	5			3	7			9
				1				
7	9	4						1
5		3						9
			8		7			5
4		1	6	8				2

6						9	8	
	9		1					
			8	9	2			
2	5							7
3				1	5			
		9	4			8	6	
				7	5	6		
1	3	6						
				2				

E	T							
R	S					W		
	K							
					R		A	
V	T				A			
		F	E	W			S	
	R	K	F				W	
				S			F	
S		V					R	A

1	7					9		
	3						6	7
	4							5
	5	4						
				3	2			8
			6			2		1
	7							4
6		5						9
3				8				1

		7						
	4		3				2	
		7				2	3	5
4								9
2			8	1				
		6			4			3
9								7
8					7	3		
	2		5					1

	N		W					D
		L		I				
			A			L	S	
						D	W	K
					W	I	S	N
			I	L				
						L	U	
	L	K						W
	S	U						

4				3	8		7	
					9	1		
		2						
	4				8			
9	3						6	
5		6						
				2				9
	6		8		1		3	
		7	3	9				8

			9			2		
					6	5		
3	5			4	8			
9	3	4		8				
2		6					7	
	6		7					5
	7	1		3				
6			4					
	1				9			

U	O							G
	D							O
N		U				D		R
H					R			N
					D	G		D
					N			D
	S					H		
						O	D	D
R						H		

				8				
		9						
			2		4	9	7	
				9				
	2					5		
	7			6		4	3	
	8	2					4	5
	4	5					6	
				6				1

		8	3		6	
	6		5	9		8
2			4	7		5
					9	
	3	2			4	6
	2	5			3	7
9	7	8		4		
	4		7	2	3	5
					7	

	6	4	8		1	9	
5					8		1
2			7	9	3	6	
				6			7
1					2	6	4
	4			2		1	9
	1					5	3
		6		4			9
2	6	3			4		

		4		9			6	
7	8	9		3			2	
2	6				5	3	9	4
							4	3
	3	2		1		9		8
		8						
		3		5	7		1	9
9					1	7		6
	7			3	4			5

3	6	2		7		8	9
		2	9				
				8			6
1			6			3	2
				1			
2	7	5		8	4		9
7	9	3		4			6
	2	1			6		
4	8			3	2	7	

	6	5	4				1	
	4	7					8	
1				8		5	6	
	3		9			1	6	
5			7	6		2		
				5			7	3
2				3		4		
4	9				5			8
				4				9

			7			4		9
7					4	1	3	5
	2			5				6
6	1		8	9		5		
		2	4				3	
4		5	6	1				
5				4	9	6		3
					8	7		
3	1		6				9	8

				7			3	
		1	4	9				
3			5			2	4	
		5	7		1		3	9
		2						
					4			
	6	7						
					2	6	8	
	8	3		5		9		

	5			4				1
	1	7		6				4
			5					
							9	3
8					9		5	7
7	9	2						
		2	4					
9							7	5
	6	5	8					9

5	4		8		7	1		
				4				
	1			9	5			2
						3		1
	9			3			8	
3				4			5	
4				1		6		
				5	2			9
1								

				2	9	6		
5							4	
8	3							
		4	6					
2	3			4			5	
		7	1		5			
				9			2	
				8	1			9
					3			7

2				8	5			
	1							
8		4		6		3	2	
				6	2	7	9	5
		7	8					
9								4
	3				5	6		
		9	3					
				8				3

		3					4	
8			2	7				
							2	1
6								5
	1			2				
	2	7	3					6
3	4	7	8				5	
	9			6				7
					5			

			9				7
5			1				6
6	2						5
4			1				5
7		6	8				
		3	7			4	1
3		5					7
		1					
			9	7	3		1

1	5			4	3			
			5		2		4	
						1	9	6
4								
9		5	8		6			7
		7						9
6	4		7					2
			9					1

8	5		6				9	7
	3						1	6
	9			7				
		8						
	1	2		8	3			
6	7							3
	1	2			5			4
			3					9
				6		1		

			9	6			1	
		3						
							7	4
			1	5				
6	5			7			2	
				4			8	
	8		4		5	2		
		7		8				
		1			2			8

			7	4	6			3
						7	2	
4	8					5		
8		2		7		6		
1			5					2
								4
	2						6	9
5			8					
	9				2	1		

9						3	4	7	
			1						
		5						2	
6			3				9	8	1
5		1							
		4							
					2	3			
1	5		7	9	4				
7	6		1						

	4			5				
			7		9		3	5
2		7			1			4
		5	6				1	
		7		9				
9		3		1				
7	1				8			6
		3				4		
		6	5					7

		4	5			6		2
							5	
	9				1			
			6					
		6		3	7	4		8
				8		2		9
	1					9		
3			2					4
				4				6

	8		4			1		
		9		5		6	2	
		6			3			
	5	7		9			6	
			2		5			
					6			4
						7		
			1	8	7		9	2
		8					5	

		7	1	9				5
	1				7			
4		6						
9								3
	2							8
		1	5			2		
			9	4				
8		2		3				
	3			2	1	7		

	1			4			9
			3	8			4
8				7			
		6					
7				4			
	8			1		2	5
9		1			5		
			7			3	
5				2			6

	2						8	9
6			7				5	
8	4		1					
	5		6	4	2	8		
					8			3
		7		5				
		4			6			
1								5
			2				9	6

ELFSTEDENPAD DE TOCHT DER TOCHTEN TE VOET

Een officiële Elfstedentocht zit er voorlopig niet in, zelfs al zou er deze winter genoeg ijs liggen. Maar het goede nieuws is dat je de beroemde route nu ook op eigen houtje kunt wandelen. Niet óver, maar lángs Friese sloten, vaarten en plassen.

Tekst Flip van Doorn Beeld Ruud Pos

Geen rayonhoofden, geen ijsmeesters. Geen stempel-hokjes, bevroren tenen of klúnplaatsen. Maar toch: it giet oan, de Elfstedentocht kan van start gaan. Geen schaatsen? Geen probleem! Het legendarische traject langs de steden van Friesland is ook voor wandelaars ontsloten. Zij kunnen vertrekken wanneer ze willen, zijn niet afhankelijk van de grillen van Koning Winter. Vrijwel elk weer is immers wandelweer.

Schelpenpad

De Tocht der Tochten kan behalve op de schaats ook worden afgelegd op de fiets, step, mountainbike of skeelers, met de kano, oldtimer, tractor en talloze andere vervoersmiddelen. Sinds 1946 is er bovendien de 11-Stedenwandeltocht, een wandelsportevenement dat in het Hemelvaartweekend plaatsvindt. In vijf dagen lopen jaarlijks meer dan duizend deelnemers in hoog tempo van stad naar stad, een afstand van 207 kilometer.

Het Elfstedenwandelpad is van een andere orde, hier gaat het niet om de kortste weg. Belangrijker dan de steden zelf, zijn de wandelpaden die ze verbinden. Die zijn verrassend mooi en talrijk in een provincie die van oudsher in de eerste plaats watersporters bedient. Waterwegen en wandelpaden blijken elkaar prima aan te vullen. Opvarenden van sloepen op de Zwette, de vaart die Leeuwarden met Sneek verbindt, zwaaien enthousiast naar de wandelaars die bij Mantgum aan de tweede etappe van hun Tocht zijn begonnen. Tussen Sneek en IJlst ligt een prachtig schelpenpad langs de Geeuw, het breed uitwaaiende riviertje waarover al eeuwenlang schepen tussen beide steden varen. Net als de schippers en de schaatsers passeren de wandelaars houtzaagmolen De Rat, die als een wachter aan de poorten van IJlst staat.

Keerpunt: Dokkum

Omdat de mooiste wandelpaden zelden de kortste weg tussen twee punten volgen, is het Elfstedenpad langer dan de route die schaatsers, fietsers of wandelsporters afleggen, namelijk 283 kilometer. Maar onderweg krijgen wandelaars wel het mooiste te zien dat Friesland te bieden heeft. Daarnaast voert in elk

van de Elf Steden de geelrode markering langs grachten, gebouwen, monumenten, molens en pleinen die stuk voor stuk een bezoek waard zijn. In IJlst is dat de Eegracht met de karakteristieke overtuinen, in Harlingen zijn het de pakhuizen en kapiteinswoningen rond de Noorderhaven, in Leeuwarden de hofjes en stegen die verscholen liggen achter de monumentale panden. Tot en met 1963 was de finish van de Elfstedentocht op de Noorder Stadsgracht van Leeuwarden, bij de Prinsentuin. Wandelaars herstellen die traditie; hun laatste loodjes liggen in het charmante stadspark aan de voet van de Oldehove. Ook onderweg kruist het

GENIETEN VAN MOOIE OUDE STADJES ALS SLOTEN, BOLSWARD OF FRANEKER GAAT MAKKELIJK IN WANDELTEMPO

Elfstedenpad meer dan eens markante plekken uit de schaatshistorie. Het keerpunt in hartje Dokkum, de Sneeker Waterpoort, het Vrouwtje van Stavoren, het bruggetje bij Giekerk met het tegeltableau; het zijn vertrouwde beelden. Wie echt alles wil weten over de schaatsers en hun ontberingen, kan in Hindeloopen het Eerste Friese Schaatsmuseum bezoeken. Daar zijn schaatsen, pakken en stempelkaarten te zien, én de afgevroren teen van een deelnemer aan de barre tocht van 1963.

Wandelaars hoeven zulk letsel niet te vrezen. Bovendien krijgen zij ook nog eens veel meer van Friesland te zien dan de schaatsers. Hun pad maakt namelijk een royale slag door de bossen en langs de kliffen van →

Oranjekoek is een typisch Friese lekkernij.

Het rijk versierde stadhuis van Bolsward.

305 KM ELFSTEDENPAD

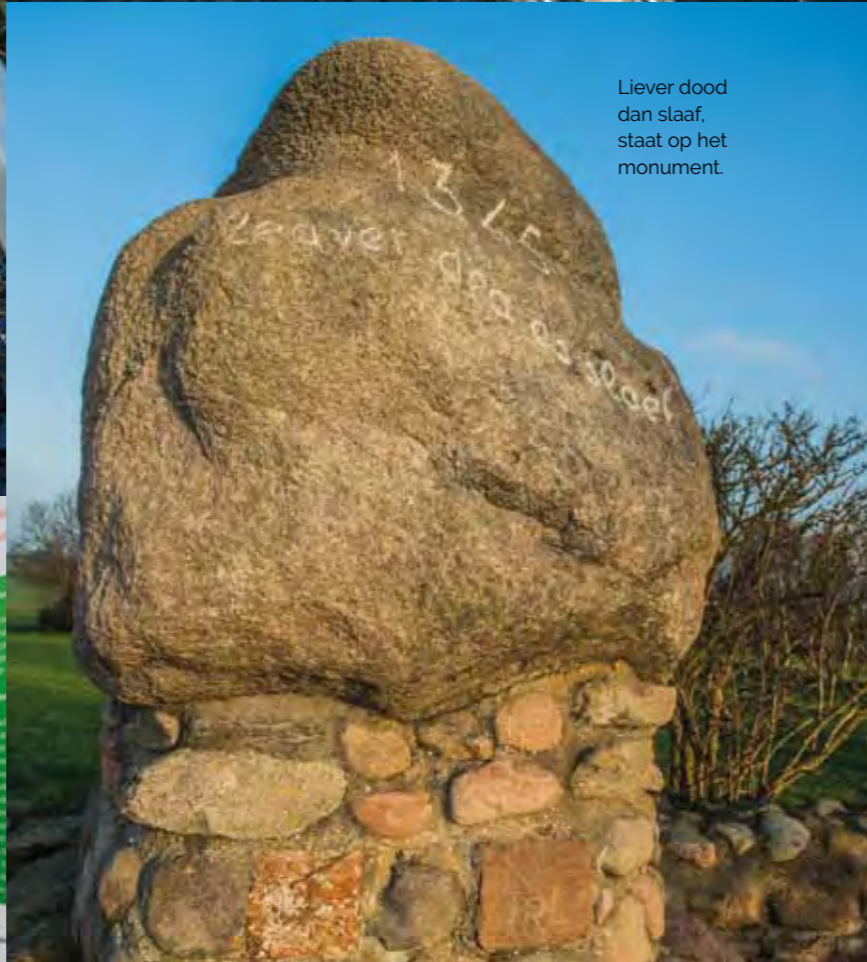
Het Elfstedenpad is uitgezet en gemarkeerd door de vrijwilligers van Wandelnet en de Koninklijke Nederlandse Wandelsportbond. Streekpad 19, zoals de route officieel te boek staat, begint en eindigt in Leeuwarden, doet alle elf Friese steden aan en is 283 kilometer lang. Met een proloog door Leeuwarden, een zijsprong naar Bartlehiem en ommetjes door de steden meegerekend, komt de teller zelfs op 305 kilometer. Behalve een routegids, is er ook een digitale routebeschrijving: www.wandelnet.nl/elfstedenpad-sp-19.

**FRIESLAND BLIJFT HET LAND
LUCHTEN WAAR DE KLEUREN**

**VAN DE LAGE HORIZON EN HOGE
BLAUW EN GROEN DOMINEREN**

De route van het Elfstedenpad.

Liever dood dan slaaf, staat op het monument.

Gaasterland, doet ten zuidoosten van Dokkum het houtwallenlandschap van de Friese Wouden aan en voert over oude grad dijken. En genieten van mooie oude stadjes als Sloten, Bolsward of Franeker gaat nu eenmaal een stuk makkelijker in wandeltempo.

Gastvrij onthaal

De eerste edities van de Elfstedentocht werden tegen de klok in geschaatst, dat wil zeggen van Leeuwarden eerst naar Dokkum en dan naar het noordwesten. Als wandelaar kun je zelf kiezen of je links- of rechtsom wilt gaan, de route is in beide richtingen gemarkeerd. Een goede reden om met het noordelijke deel te beginnen, is de entree van Workum. Dwars door het weideland en over witte bruggetjes leidt het oude kerkenpad Tillefonne recht naar het stadshart. De Sint-Gertrudiskerk steekt hoog boven de daken uit, als een enorm schip dat in de haven afgemeerd ligt. Net als IJlst is Workum langs het water ontstaan. De lintbebouwing van het langgerekte centrum grenst aan de weilanden en weerspiegelt zo de verbinding tussen stad en platteland. Als je het pad met de klok mee wandelt, moet je bij het verlaten van Workum echt af en toe even over je schouder kijken.

De in staal herrezen Uniastate bij Bears, het planetarium van Eise Eisinga in Franeker, het museumdorpje Allingawier of de kleinste vissershaven van Europa bij Laaxum; het Elfstedenpad doet ook verrassende plekken in de provincie aan. Zo staat hoog op het Rode Klif aan de voormalige zeedijk bij Laaxum een heus vrijheidsmonument. Een enorme zwerfkei die hier in de voorlaatste ijstijd door gletsjers heen werd gestuwd, kreeg een plek op een sokkel. Toen de Hollanders in 1345 Friesland probeerden te onderwerpen, werd hun leger hier achter de dijk in een moeras gelokt en in de pan gehakt. Tegenwoordig wacht bezoekers een gastvrij onthaal. Maar volgens de tekst op de kei zijn de Friezen nog altijd 'leaver dea as slaef', liever dood dan slaaf. Ook het verhaal van de roemuchte vrijheidsstrijder Grutte Pier getuigt daarvan. In zijn woonplaats Kimswerd passeren Elfstedenwandelaars het standbeeld van de man die zijn tegenstanders ontmaskerde door ze een rijmpje

te laten opzeggen: 'Bûter, brea en griene tsiis, wa't dat net sizze kin is gjin oprjochte Fries.' Wie dit niet in mooi Fries kon zeggen, hakte hij persoonlijk de kop af. Zijn meer dan twee meter lange zwaard hangt nu veilig in het Fries Museum. Het is een van de topstukken in de permanente expositie Ferhaal van Fryslân, een verplichte stop voor iedereen die Friesland een beetje wil begrijpen.

EEN ENORME ZWERFKEI UIT DE VOORLAATSTE IJSTIJD KREEG BIJ LAAXUM EEN PLEK OP EEN SOKKEL

Friese tradities

Alle verrassingen onderweg ten spijt, Friesland blijft in de eerste plaats het land van de lage horizon en hoge luchten waar de kleuren blauw en groen domineren. Een schitterend decor waartegen soms ineens de zeilen van skûtsjes of de donkere silhouetten van Friese paarden afsteken. Maar het zijn niet alleen de monumenten en bezienswaardigheden die Friesland karakter geven. Een pauze onderweg is niet compleet zonder een stuk suikerbrood of een van die andere typische lekkernijen die bij elke bakker in de winkel liggen. En na een lange wandeldag smaakt een glaasje Beerenburg nog lekkerder dan anders. Hun onafhankelijkheid hebben de Friezen moeten inleveren, maar hun tradities leven voort. En misschien, heel misschien, komen ooit op een mooie winterdag weer schaatsers voorbijrijden op hún tocht langs de Friese Elfsteden.

HORIZONTAAL

1 Winnaar van de Franse presidentsverkiezingen in mei 2017 **6** Delfstof **12** Europeaan **19** Mooi **20** Dicht opeengepakte menigte **21** In feite **22** Voeg **24** Onbedekt **26** Blauwe kleur **28** Menigte **30** Zero **31** Dor **33** Benzine **35** Losgeraakt draaddeeltje **36** Groep van drie **38** Vlezige vrucht **40** Bovenste deel **42** Telefoonkaart **43** Volgend op **44** Gewoon **46** Orgaan **47** Financiële beloning **49** Schildpad uit 'Het jungleboek' **50** Franse modeontwerper (1905-1957) **51** Spits toelopend uiteinde **54** Bloem **56** Bazige vrouw **57** Verzamelnaam voor Japanse vechtsporten **59** Ongestoorte kalmte **61** Oosters tokkelinstrument **63** Europa League (afk.) **65** Overmatig sterke binding **67** Knaagdier **68** Stad in Japan **69** De Ierse Republiek **71** Aanbeden vrouw **72** Akkeronkruid **74** Stad in Frankrijk **75** Loopvogel **76** Opnamelocatie **79** Deuropener **81** Briefaanhef (Lat. afk.) **83** Berichtjes sturen (3'2) **85** Groot zeeschip **88** Kapitein uit de oude 'Star Trek' **89** Familielid **90** Reeks gewerschoten **92** Rivier in Frankrijk **93** Afbeelding **95** Muzieknoot **96** Drijvende kracht **98** Plons **100** Opspoortoestel **102** Film van Steven Spielberg (1982) **104** Stap **105** Projectiel **107** Bezitster **109** Wenk **110** Koranhoofdstuk **112** Stedelijk vervoermiddel **113** Insnijdingen maken **114** Haarversteviger **115** Nauwgezet **118** Toestand van rust **120** Bijwoord **121** Duitse keizer **122** Vrolijk muziekdrama **125** Daad van toerisme **126** Groente **128** Aziat **129** Schrijver van 'Animal Farm' en '1984' (1903-1950) **130** Trouwvaille.

VERTICAAL

2 Naar, eng **3** Amerikaanse nieuwszender **4** Egyptische god **5** Familielid **6** Vaatwerk **7** Beginnen te zijn **8** Vóór de middag (Lat. afk.) **9** Voorzetsel **10** Meetkundige term **11** Niet leeg **12** Nagerecht **13** Windstille zijde **14** Grote bijl **15** Baai **16** Middenstuk van een wiel **17** Gesponnen draad **18** Toezicht **20** Duitse schilder (1471-1528) **23** Staat in de VS **25** Aardappelgerecht **27** Deel van de week **29** Moeilijke periode **32** Uitgelezen groep **33** Reeks **34** Zeehond **37** Niet nieuw **38** Dakota-indiaan **39** Geregeld voorval **41** Lied van Bram Vermeulen **42** Stumper **45** Land in Noord-Afrika **48** Deel van een tenniscourt **52** Springstof **53** Psychische toestand **55** Scheldwoord **56** Dik touw **58** Oorspiegel **59** Vleesvervanger uit tarwe **60** Britse graaf **62** Niet verder dan **64** Trefwoord in een woordenboek **65** Werktuig **66** Voorstelling **70** Grieks eiland **73** Watervogel **74** Groep met goeroe **75** Koffietje **77** Aangehecht takje **78** Weer thuis **80** Hoogmoed **82** (Te) sentimenteel lied **84** Vals **85** Onvoltooid verleden tijd (afk.) **86** Zender **87** Enig **91** Ongebonden **94** Uiting van ongeduld **95** Tegen de kosten opwegen **97** Gelijkheid van klank in verzen **99** Snor **100** Nederlandse staatsman (1886-1988) **101** Rivier in Azië **103** Italiaanse topvoetballer **104** Kloosteroverste **106** Zijn **107** Muze van het minnedicht **108** Grasmaand **111** Delfstof **116** Dicht **117** Dunne vloeistof die overblijft na het karnen **119** Dopingproduct **120** Gelofte **123** Internetextensie van Polen **124** Amerikaanse ziekenhuisserie (1994-2009) **125** Muzieknoot **127** Route nationale (afk.).

	1	2	3	4	5		6	7	8		9	10		11		12	13	14		15	16	17		
18		19					20				21										22			23
24	25				26	27												28	29					
30					31				32		33									34			35	
36			37		38						39				40		41		42				43	
44				45					46						47		48							
49			50						51			52		53		54						55		56
				57			58		59						60					61		62		
63	64		65				66							67							68			
	69	70					71							72				73		74				
75							76				77		78		79				80				81	82
83				84			85					86		87				88						
89			90		91							92								93		94		95
				96							97				98			99		100			101	
102	103		104				105		106		107										108		109	
110		111									112												113	
115							116				117													114
121							122	123													124		125	
	128																						129	
																								130

HORIZONTAAL

1 Honderdste deel van een franc **8** Bondig **14** Inspiratiegever **21** Daad van affectie **23** Kleding **24** Deel van een schip **25** Sierplant **27** Film van Fons Rademakers uit 1971 **28** Pleisterkalk **30** Griekse letter **32** Oorlogstuig **34** Schuifbak **35** Rechtsgeding **37** Vergoeding per 60 minuten **39** Kloosterzuster **40** De Verschrikkelijke (1530-1584) **42** Vogel **44** Olympische Spelen (afk.) **45** Bovenste dakrand **47** Gek **48** Engelse dichter (1795-1821) **49** Bovenste punt **51** Smalle weg **52** Gewricht **54** Geslachtscel **55** Grondtoon **56** Klein onderdeel **57** Hetzelfde **59** Grote zwemvogel **62** Buur van Zuid-Afrika **64** Mannetjeshond **65** Zangstem **67** Zeevis **68** Ter attentie van (afk.) **70** Abraham Lincoln **71** Spoel **73** Modieus **74** Halfwoestijn in Israël **76** Moeder van Maria **78** Sine tempore (afk.) **79** Geest, vernuft (Fr.) **80** Zweedse speler van Manchester United (achternaam) **84** Islamitische rechtsgeleerde **86** Persoonlijk vnv. **87** Bijbelse man **88** Deel van het lichaam **90** Route nationale (afk.) **91** Onmiddellijke aanleiding **94** Halfvast kooksel **95** Uitroep van verrassing **97** Geliefde van Zeus **99** Rooskleurig **101** Het ding hier **103** Vervoerbaar **105** Minziek **108** Belasting **109** Gevat **111** Voorzetsel **112** Land van de tovenaer **114** Kraaiachtige vogel **115** Woede (Lat.) **117** Deel van de hals **118** Vaste woonplaats **119** Menselijke bouwsteen (afk.) **120** Hevig **122** Symbool voor tin **123** Prominent iemand binnen een vereniging **125** Stand, klasse **126** Botersaus **127** Deel van de week **130** Stralenkrans **132** Spoed **133** Snelheid **136** Filmhond **137** Mijt **139** Licht weefsel **140** Rechtstreeks **142** Pronkzuchtig **143** Engels graafschap **145** Lid van de EU **147** Wetenschapper **148** Telwoord **149** Irritante slaaphandeling.

VERTICAAL

1 Match **2** Belangrijke Arabier **3** Schreeuwen t.a.v. iemand die pas vertrokken is **4** Nummer op een elpee **5** In memoriam (afk.) **6** Verkeerde daad door onervarenheid **7** Aangehecht takje **9** Werktuig **10** Rauwkost **11** Kapitein van de Nautilus **12** Muziektempel **13** Open strook in een bos **14** Jong zwijn **15** Manifestatie **16** Internationaal standaardboeknummer (afk.) **17** Dopingproduct **18** Grens **19** Daar **20** Verstandhouding **22** Snijdend droog en onaangenaam koud **26** Te betalen bedrag voor verbinding met een netwerk **29** Symbool voor koper **31** Wildebeest **33** Muzieknoot **36** Loofboom **38** Samenweefsel van misleidende praatjes **41** Jong rund **43** Persoon met blauw bloed **46** Deel van het hoofd **47** Bombay **48** Gorgel **50** Deense stad **52** Kaartcode **53** Bijnaam van Louis Armstrong **56** Zwaar **58** Vijfde president v.d. VS **60** Bijbelse figuur **61** Volgend op **63** Offensief **66** Rondedans **69** Bloeddrinker **72** Roofdier **75** Gran turismo (afk.) **77** Windrichting **78** Perfecte bowlingworp **81** Loonschaal **82** Vereniging voor alcoholisten (afk.) **83** Geheimschrift **84** Multiple sclerose (afk.) **85** Grondsoort **89** Scheldwoord bij moslims voor ongelovigen **91** Uitkering **92** Regenboog **93** Tot op dit ogenblik **94** 3000 tot 800 vóór Christus **96** En volgende (afk.) **98** Loofboom **100** Ondiepte in zee **102** Vrekking **104** Niet blinkend **106** Italiaanse componist (1792-1868) **107** Doortrekken met vloeistof **110** Stukje scherf **113** Gebruik **116** Bokslgende (1942-2016) **119** Zet **121** Progressief **123** Toeristische Hongaarse stad **124** Bijhouder **126** Zakkenstof **128** Russisch veto **129** Astaat **131** Verbond **134** Perfecte opslag **135** Plaats in Gelderland **136** Bladzijde (afk.) **138** Griekse godin van de dageraad **141** Muzieknoot **144** Voorzetsel **146** Oudgriekse letter.

1	2	3	4	5	6	7		8	9	10	11	12		13		14	15		16	17	18	19	20	
21								22		23				24					25					26
27						28			29		30			31			32		33					34
35					36			37		38								39				40	41	
		42					43			44			45		46		47				48			
49	50			51				52				53		54		55			56					
57			58		59		60					61		62	63								64	
65				66		67						68		69		70				71		72		
73			74		75									76	77									78
79								80	81		82							83		84	85			
86									87									88	89					90
		91		92	93		94					95	96			97	98				99		100	
101	102			103							104		105		106					107		108		
109				110				111				112	113		114					115		116		117
118								119				120		121		122				123				124
125								126					127		128					129				130
132				133	134						135		136						137		138			139
140		141							142				143			144		145					146	
																								147
																								148
																								149

KRUISWOORDPUZZEL

HORIZONTAAL

1 Maritieme misselijkheid 8 Gebak 14 Geverfd weefsel 17 Drijfjzer
 19 Klimaatregeling 20 Plompe vogel 23 Zonder afwijking 24 Overhelling tot iets 26 Matig 29 Tibetaans rund 30 Vlinder 32 Gloeiend warm
 34 Precies 35 Nadeel 36 Strijklak 37 Bij ons bijna uitgestorven broedvogel 39 Voertuig 40 Projectiel 41 Speelgoed 42 Kapitein van de Nautilus 43 Dekzwabber 44 Persoonlijk vnv. 46 Afstandelijk 48 Broodwortel 49 Land in Afrika 52 Deel van een vinger 55 Alle tanden en kiezen 57 Medicinae doctor (afk.) 58 Hemelse gave 59 Stad in Japan 61 Koning (Lat.) 63 Adellijke dame 64 Koker 65 Uitroep 66 Roofvogel 70 Duikersuitrusting 72 Onvergelijkelijk 73 Droogvloer 76 Moskeertoren 80 Honkbalterm 81 Vedette 82 Benzine 83 Reststof van verbranding 84 Wellust 86 Gelaatskleur 89 Blaasinstrument 90 Onbetrouwbaar gezicht 92 Werklust 94 Symbool voor thulium 97 Steekwapen 99 Bron van scherven 100 Stippel 102 Pluspunt 103 Krankzinnig 106 Deel van een land 109 Bijbelse profeet 110 Wat arbeid doet 111 Stad in Italië 112 Grappige broers uit de oude doos 113 Sovjet-Unie 114 Drug (afk.) 116 Oliehoudend gewas 117 Schrijvende Isabel uit Chili 118 Hartige knoflooksaus 120 Landpunt 122 Aardappelgerecht 123 Op deze plaats 125 Kortschrift 126 Vogelverblijf 127 Plannen voor de vergroting of het behoud van de omzet (Eng.).

VERTICAAL

2 Gemaal of gemalin (arch.) 3 Bezittelijk vnv. 4 En dergelijke (afk.) 5 Ontstemd 6 Waddeneiland 7 Bijbelse vrouw 8 Wisselstroommachine 9 Toneelspel met gebaren 10 Russische eskimohond 11 Strelen 12 Slag in een kabel 13 Serieus 14 Zuid-Nederlandse kunstschilder (1450-1516) 15 Genotmiddel 16 Grote keizer (747-814) 18 Nagalm 21 Naar, eng 22 Vlekje 25 Klein gewicht 27 Staat in de VS 28 Grootmoedig 29 Land in Azië 31 Opschudding 33 Voedsel 35 Zeekat (inktvis) 38 Bergplaats 39 Juridische beslissing 43 Restaurantkaart 45 Middeleeuwse gevangenis 47 Stremsel 48 Oud Russisch ruimtestation 49 Boomwol 50 Weg, verloren 51 Overeenkomst (Eng.) 53 Politieaanpak 54 Amusant 56 Soort teckel 58 Persoonlijk vnv. 59 Blaasinstrument 60 Verstand 62 Romeinse 11 65 Brandstof 66 Strook land langs de zee 67 Meertandige mestvork 68 Onwaarheid 69 Meesterlijk 71 Nummer 74 Helden dicht 75 Internetextensie van Turkije 76 Kantlijn 77 Afzondering 78 Herkauwer 79 Leuk 82 Bijeen 85 Afrikaan 87 Antilope 88 Jas- en mantelweefsel 91 Boek van Émile Zola 93 Opgooi 95 Verzoek 96 Rustteken (muz.) 98 Hollywoodacteur 101 Wandelplaats 103 Militair domein 104 Rangtelwoord 105 Snelheid 106 Romeins roeischip 107 Middeleeuwse geheime liefde 108 Ballingschap 109 Figuur van Shakespeare 111 Heel kort gebakken (Fr.) 115 Geleedpotig dier 117 Duitse omroep 119 Eenheid van elektrische weerstand 121 Zangstem 124 Rooms-katholiek (afk.).

1	2		3		4	5	6	7		8		9		10		11	12	13		14		15		16
					17					18						19								
	20	21		22		23						24		25						26	27		28	
29				30	31					32		33		34						35				
		36								37			38							39				
40				41						42						43								
		44	45		46		47			48					49							50		51
52	53			54		55		56				57			58						59		60	
			61		62		63							64						65				
66		67				68							69				70	71						
72					73	74		75		76	77			78	79		80							
81					82							83			84			85		86		87		88
				89								90		91			92		93		94			
	95		96		97					98		99						100		101		102		
103		104		105						106		107				108		109						
110							111										113					114	115	
116							117								118	119						120	121	
																						124		
125																								

HORIZONTAAL

1 Gewoon 9 Opleving 14 Geneeskrachtige plant 22 Zitplaats bij een kroeg 23 Na de middag (Lat. afk.) 25 Amerikaanse jazzmuzikant (1927-1991) 26 Eindelijk badpak 27 Voorzetsel 29 Kunstleer 30 Wijn 32 Chaotisch 34 Krankzinnig 35 Nagerecht 37 Getijde 38 Zedelijk 40 Ongeldig 41 Plaaggeest 42 Kunstenaar 44 Wiel met schoepen 46 Landbouwwerktuig 47 Slagader 49 Rivier in Oostenrijk 50 Land in Zuid-Amerika 51 Geen video 53 Amerikaanse ziekenhuisserie (1994-2009) 54 Frans departement 55 Plantenvocht 56 Fris windje 57 Arbeider in een hoogoven 59 Knijpbril 61 Internetextensie van Turkije 62 Stad in Frankrijk 64 Kopergravure 65 Hollywoodacteur 66 Haaruitval bij dieren 67 Het speels-zijn 73 Franse president 75 Vreemde taal 77 Esdoorn 79 Taalkundige term 80 Gracht 81 Pelsdier 82 Oude kunstvoorwerpen 83 Zeer onaangenaam om naar te kijken 85 Vlezige vrucht 86 Nuance 88 Door dressuur verkregen gang van een paard 89 Kleverige stof 90 Internetextensie van Duitsland 91 Vreemde taal 93 Spaans eiland 97 Behoeft 100 Zwak geluidje 101 Slotwoord van een gebed 102 Windstille zijde 103 Type 104 Nederlandse oud-wielrenner 105 Stad in Frankrijk 106 Snel rijden 108 Opera van Verdi 110 Soort naaldhak 112 Film met Barbra Streisand (1983) 113 De heer (afk.) 114 Voormalige Belgische koning 116 Agent 117 Symbool voor plutonium 118 Stalen 119 Italiaanse omroep 120 Staat in de VS 122 Van dezelfde mening 123 Zijrivier van de Donau 125 Voegwoord 126 Generaal pardon 128 Binnenwater 130 Symbool voor titanium 131 Metselfbereiding 133 Regenbrengende Aziatische wind 134 Roofdier 135 Landverhuizing.

VERTICAAL

2 Litouwen (op auto's) 3 Onderricht 4 Uitbouw 5 Droesem 6 Liefkozing 7 Aanstane (afk.) 8 Kiemcel bij varen 10 Landbouwwerktuig 11 Niet nabij 12 Kostschool in Engeland 13 Turkse stad 14 Vogelverschrikker 15 Onvergelijkelijk, uniek 16 Onbehouwen 17 Persoonlijk vnv. 18 Geur van o.a. havanna's 19 Erwtensoepe 20 Loofboom 21 Te onduidelijk gesproken 24 Broekland 26 Geijkt apparaat 28 Offertafel 30 President van de Verenigde Staten van Amerika (Eng. afk.) 31 Waarheidsdrank 33 Baljuw 36 Zo snel mogelijk (Eng. afk.) 38 Lopend gerucht 39 Deel van een bureaustof 41 Lied 43 Zeevloer 44 Dunne vloeistof die overblijft na het karnen 45 Netelig vraagstuk 47 Glijmiddel 48 Kunstzinnig iemand (ironisch) 50 Koffiedik 52 Hoofdstad van Canada 54 Handvat 56 Gele amber 58 Gezelschapsdame 59 Tsjechische tennislegende 60 Munt van Luxemburg 62 Deel 63 Verdienste 65 Zangvogel 67 Landbouwwerktuig 68 Australische winnaar van de Ronde van Frankrijk in 2011 69 Ontstekingskoord 70 Actueel (Eng.) 71 Plotseling 72 Zonder huis 74 Bedorven 76 Guitig 78 Gentleman 84 Heldendicht 87 Zijrivier van de Donau 90 Spellingoefening 92 Soort tarwe 93 Ontwijken 94 Grote steenmassa 95 Misdaad (Fr.) 96 Sportman 97 Dierentuin in Amsterdam 98 Penarie 99 Chinese staatsman (1893-1976) 100 Slag in een kabel 102 Land in Afrika 105 Symbool voor neon 107 Belgische zanger 108 Alles inbegrepen (Eng.) (3-2) 109 Geur 111 Figuur uit 'Sesamstraat' 112 Sierplant 114 Contratenor 115 Getal 117 Stuk fruit 119 Computergeheugen 120 Internationaal ruimtestation (Eng. afk.) 121 Opnamelocatie 123 Brandstof (afk.) 124 Kaskraker 127 Loofboom 129 Muziknoot 131 Symbool voor silicium 132 Bron van proteïnen.

	1	2	3	4	5	6	7		8		9	10	11	12	13		14	15	16	17	18	19	20
21		22								23	24		25				26						
27	28		29						30			31		32			33					34	
35		36		37					38				39		40							41	
42			43				44							45		46						47	
49						50						51			52		53				54		
55				56								57				58				59			60
61			62							63				64						65			66
		67					68	69	70		71	72		73			74				75	76	
77	78						79															80	
81								82														84	
85				86	87					88												89	90
91			92							93				94	95	96		97	98	99			100
			101							102				103								105	
106	107							108		109			110				111					112	
		113						114				115	116								117		118
119								120					121	122							123		124
126														129		130					131		132
133																							

HORizontaal

1 Kort geleden 7 Voorstander van afscheiding 16 Probeertekening 22 Kameraad 24 Geneesmethode 25 Klein kind 27 Vlaskam 28 Slowakije (op auto's) 30 Wiskundige handeling 31 Adolescent 32 Franse zangeres (1915-1963) 34 Museum in Manhattan 35 Hoogste punt 37 Spaanse snack 38 Illegale doorverkoper 39 Vloerbedekking van een boksring 41 Bronwaterstadje in Wallonië 42 Persoonlijke uitstraling 44 Overdrevan 45 Man 46 Kaartspel 48 Voorzetsel 49 Authentiek 51 Glas jenever 52 Strijdbijl 55 Ternauwernood 56 Tweelingbroer van Pollux 57 Appelras 59 Opbrengst 63 Familied 65 Paardenpoot 66 Ten zevende (Lat.) 67 Windrichting (afk.) 68 Beroep 71 Snelheidswedstrijd 73 Scheepsuistruster 75 Bezieling 76 Daterend van (Lat. afk.) 77 Ruimtelijk 79 Krantenstandje 81 Wegwerpvuurwerk 83 Denemarken (op auto's) 84 Droogvloer 86 Broers & sprookjesschrijvers 88 Carnavalsleider 90 Smeuige verflaag 91 Massa 92 Verstandhouding 94 Zwaar ongeluk 96 Kleefband 98 Opdonder 100 Eiwitmengsel in graankorrels 101 Scène 102 Geliefde van Zeus 105 Keg 106 Hard schot 107 Verdraagzaamheid 111 Teneinde 113 Ontevreden commentaar 115 Sporendragende plant 116 Klaar 117 Zintuig 119 Uitroep 121 Bij voorkeur 122 Hongaarse componist (1870-1948) 123 Vlug 125 Luim 126 Koffiedik 128 Moustache 129 Vrouwelijk dier 130 Naaldboom 132 Egyptische zonnegod 133 Waarheidsdrank 135 Senior (afk.) 136 Koud gerecht 138 Staat in Zwitserland 140 Weglatting van een of meer woorden 141 Voertuig 142 Keukengerei.

VERTICAAL

1 Trede 2 Letland (op auto's) 3 Duitse omroep 4 Onder geen beding 5 Lijdzaam 6 Scherpschutter (Eng.) 8 Bijwoord 9 Vleesgerecht 10 Talisman 11 Opstandeling 12 Bloedbaan 13 Vermelding op verzegelde, internationale vrachtwagens (afk.) 14 Hij 15 Man met groene vingers 17 Symbool voor chroom 18 Persoonlijk vnv. 19 Heldendicht 20 Snelheid 21 Nog niet helemaal wakker 23 Menselijke bouwsteen (afk.) 26 Stuk grond 29 Winterse luchtgesteldheid 32 Beschermvrouwe 33 Aanhanger 36 Niet contra 38 Assistent 39 Oud-president van de VS 40 Zegeteken der indianen 43 Ingrediënt van ouzo 45 Zoon van Adam en Eva 46 Houding, air 47 Vogel 50 Verenigde Naties (afk.) 51 Oppas 53 Rustig 54 Gedicht 57 Aanvankelijk 58 Mozartfilm (1984) 59 Metro 60 Oosters bordspel 61 Voorzetsel 62 Grote broeikas 64 Dolfijn met tv-serie 66 Oliehoudend gewas 69 Israëliische politicus (1913-1992) 70 Rondedans 72 Oude lap 74 Sausje 77 Indrukwekkend 78 Aankondiger 80 Felle kleur 82 Plechtige verklaring 85 Doortrap 87 Wijze 89 Acteur 91 De mensen 93 Platte steen 95 Een grotere hoeveelheid 97 Lusthof 99 Borstelig 101 Beste conditie 103 Slede 104 Enorme brand 106 Enigszins scheel 107 Eiland in Oceanië 108 Methode 109 Lidwoord 110 Windkracht 12 112 Zwarte lijst 114 Naast het doel 115 Op grote afstand 118 Tijd 120 Engelse titel 122 Mythische koning 123 Geitenbaardje 124 Eerste vrouw van Zeus 127 Luim, humeur 129 Vreesachtig 131 Korte kous 134 Militaire Politie (afk.) 136 Heilige 137 Spielbergfilm 139 Normaalprofiel (afk.).

1		2	3	4	5	6		7	8	9	10	11	12	13	14		15		16	17	18	19	20	21
		22						23		24							25	26		27				
28	29		30								31					32			33		34			
35		36		37												38				40		41		
42			43		44											45					47		48	
		49														50					52		53	
		54														55					57			58
59		60		61		62		63			64		65							66				
67				68	69		70		71		72				73		74					75		
76			77					78		79					80		81				82			83
84		85			86				87		88				89		90					91		
92				93					94		95				96		97				98	99		
100									101						102		103		104					
		105				106										107		108				109		110
111	112		113		114																	117		
119		120		121																				
126			127		128																			
133				134		135																		
140																								

KRUISWOORDPUZZEL

HORizontaal

1 Bovenste rand 6 Desastreus 15 Australische actrice 21 Grote inspanning 23 Witte lijn in vlees 24 Maanstand (afk.) 26 Dure hotelkamer 27 Plutonium 29 Persoonlijk 30 Vlas bewerken 31 Beminde 33 Trage popsong 34 Bezittelijk vnv. 36 Pijltje 37 Deel van een stereo-installatie 38 Bevestigen 40 Tekstbestand (verkort) 41 Gevolg van brand 43 Windrichting (afk.) 44 Orgaan 45 Brij van gepelde gerst 47 Deel van de week (afk.) 48 Bloedverwant 50 Last 51 Vacht 53 Spil 55 Spaans hapje 56 Worstelgreep 57 Plant uit de kaasjeskruidfamilie 59 Vurig ros 63 Treffend 65 Plaats in Noord-Holland 66 Huis van ontucht 67 Tijdperk 68 Boerenwerktuig 71 Deel van een gitaar 73 Honingverkoper 75 Vervelend wezen (Fr.) 76 Geld opnemen 78 Het teken / 80 Dooier 82 Vreemde munt 84 Lacune 86 Schreeuw 88 Nakomeling 89 Geitenbaardje 91 Letterkeer 93 Weigering 95 Is nu 1 met de KRO 97 Vlak 99 Streep in de huid 100 Grappenmaker 101 Ploeg 104 Egyptische zonnegod 105 Amerikaanse bedrijfsvorm (afk.) 106 Weerklinken 107 Religie 110 Voorzetsel 112 In de cel 114 Graatloos stuk vis 115 Route nationale (afk.) 116 Huidsmeer 118 Slaaf 120 Wegwerpvuurwerk 121 Verstand 122 Poetsdoek 124 Weg 125 Geneesheer 127 Onbeweeglijk 128 Lentemaand 129 Muziekstuk 131 3,1415... 132 Sterrenbeeld 134 Europees record (afk.) 135 Balsport 137 Opleving (Fr.) 139 Oprecht 140 Hollywoodactrice 141 De een de ander.

VERTICAAL

1 Verslaggeving 2 Afstandsmaat (afk.) 3 Groet 4 Watervogel 5 Lange, eentonige opsomming 6 Achterwerk 7 Meervoud (afk.) 8 Van een Zuid-Amerikaans land 9 Geheel onder invloed van drugs 10 R.-k. ordesgeestelijke 11 Rivier in Duitsland 12 Telwoord 13 Doctor (afk.) 14 Lijdzaam 16 IJsland (op auto's) 17 Bijgevolg 18 Overvloedig 19 Nietig deeltje 20 Stad in Engeland 22 Bergstreek 25 Deel van een hotel 28 Kaartspel 31 Krachtterm 32 Klap 35 Tegenslag 37 Aangeleerde gang van een paard 38 Dwerfboompje 39 Dichterbijl 42 Losplaats 44 Koning van Shakespeare 45 Vereniging 46 Hondenras 49 Informatietechnologie (afk.) 50 De overhand hebben 52 Naambezoeiding 54 Venijnige vrouw 57 Aandachtig luisteren 58 Europeaan 60 Voorzetsel 61 Vlekkenwater 62 Jeansstof 64 Gevogelte 66 Aanvang 69 Baai 70 Papegaai 72 Bloeiwijze 74 Zeer flauw geluid 76 Gedane moeite 77 Adept 79 Inhoudsmaat 81 Gemeente in Gelderland 82 Lied van Ramses Shaffy en Liesbeth List 83 Vrouwenkleed uit India 85 Dompteur 87 Stappen 89 Sciencefiction (afk.) 90 Soort beest 92 Bestuursvakantie 94 Telwoord 96 Niet veranderend 98 Houten vat 100 Uit een achterstandsmilie 102 Medicinae doctor (afk.) 103 Franse actrice 106 Logee 107 Graan 108 Griekse vredesgodin 109 Kraan 111 Aardappelgerecht 113 Alternatief voor vlees 114 Koddig gebaar 117 Stuk stof 119 Vedette 121 Jutezak 122 Wrang 123 Tot fijn poeder gemalen graan 126 Goeierd 128 Britse premier 130 Zachte stoot 133 Persoonlijk vnv. 135 Krypton 136 Neon 138 Los Angeles (afk.).

1		2	3	4	5		6		7	8	9	10	11	12	13		14		15	16	17	18	19	20	
		21					22			23							24	25		26					
27	28		29							30						31			32		33				
34		35		36						37						38					39		40		
41			42		43					44						45						46		47	
		48								49						50						51		52	
53	54									55					56							57		58	
59		60		61		62		63				64		65							66				
67				68	69		70		71			72			73		74						75		
			76							77		78			79		80					81			
82		83			84					85		86			87		88						89	90	
91				92						93		94			95		96					97	98		
99										100															
		105								106					107										
110	111		112		113									114							115			116	117
118		119		120																					
125			126		127																				
132				133		134																			
139																									

Van Poederoyen naar Antwerpen
**In de voetsporen
van Hugo de Groot**

Het verhaal uit de 17e eeuw is bekend: Hugo de Groot ontsnapt in een boekenkist uit Slot Loevestein. Maar welke route legt hij daarna af om zichzelf in veiligheid te brengen voor de troepen van prins Maurits? Journaliste Anne Wesseling volgde het Hugo de Groot Pad.

Tekst Anne Wesseling | Beeld Collectie Museum Slot Loevestein, Caroline van der Kooij

Of dit echt dé kist is, durft de gids niet met zekerheid te zeggen.

HET STRATENPLAN VAN GORINCHEM IS NOG NAGENOEG HETZELFDE ALS IN DE 17E EEUW

Daar staat-ie, de legendarische kist waarin rechtsgeleerde Hugo de Groot op de ochtend van 22 maart 1621 ontsnapte uit Slot Loevestein in het Gelderse Poederroijen. "Of het echt dé kist is, daarvoor durf ik mijn hand niet in het vuur te steken," vertelt de gids van Slot Loevestein aan een groep bezoekers, "Maar het is wel een kist uit die tijd. Is er iemand die erin durft te stappen?" Het spectaculaire verhaal van de ontsnapping uit het slot speelt tegen de achtergrond van de Tachtigjarige Oorlog - om precies te zijn tijdens het Twaalfjarig Bestand dat staatsman Van Oldenbarnevelt had weten te bereiken in onderhandelingen met de Spaanse koning. Rechtsgeleerde Hugo de Groot, die samen met Van Oldenbarnevelt ijverde voor tolerantie en de scheiding van kerk en staat, was in Slot Loevestein

gevangengezet door prins Maurits, die als legeraanvoerder dat hele Twaalfjarig Bestand al een slecht idee vond. Zo ingewikkeld als die achtergrond was, zo slim en elegant het idee van de ontsnapping uit het fort. De Groot kreeg vanuit Gorinchem boeken toegestuurd in een kist. Het was Hugo's vrouw Maria die op het idee kwam om Hugo in diezelfde boekenkist het kasteel uit te smokkelen. Met behulp van dienstmeisje Elsje lukte het plan. Terwijl de gids het verhaal in geuren en kleuren vertelt en een jonge bezoeker onder applaus weer uit de kist weer klimt, besef ik wat een hachelijk avontuur die ontsnapping is geweest. Want nadat De Groot uit Slot Loevestein was ontkomen, moest hij ook nog naar Antwerpen. Pas daar was hij veilig voor de troepen van prins Maurits.

Neus in de wind

Slot Loevestein is het beginpunt van het Hugo de Groot-pad, een wandelroute van ruim 100 kilometer naar Antwerpen. Op de pont terug van Slot Loevestein naar Gorinchem, met mijn neus in de wind, denk ik aan de jurist die tijdens zijn overtocht in de kist zijn hoest lag in te houden. Jammer dat hij niets van het uitzicht zag! Van de schittering op het water en de aalscholvers die hun vleugels drogen.

Verhalenvertellers geven rondleidingen door Slot Loevestein.

OVER WEGEN VAN TOEN

Journalist Frans Godfroy is auteur van de routegids 'Het Hugo de Groot Pad'. "Het verhaal van de ontsnapping in de boekenkist is zo spectaculair, dat we de rest van het verhaal bijna nooit horen. Daarom wilde ik graag een boek maken over de hele vlucht én de historische context."

Was het lastig de historische route te reconstrueren?

"Dat viel mee, want ik heb eerder een beschrijving gemaakt van het Marikenpad, in de voetsporen van Mariken van Nimwegen. Dit pad overlapt deze route deels. Voor het Hugo de Groot-pad heb ik onder meer gebruikgemaakt van een reisbeschrijving van Albrecht Dührer uit 1520. Maar de route reconstrueren is één ding, de wandelroute uitzetten was een tweede."

Zijn over die oude wegen niet allang snelwegen aangelegd?

"In dit geval niet. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog werden de noordelijke en zuidelijke Nederlanden gescheiden, waardoor ook de oude handelsweg niet meer werd onderhouden. Die weg, via Hoogstraten, is er nog. De belangrijkste hindernissen op het Hugo de Groot-pad stammen uit de negentiende eeuw: kanalen en spoorwegen. Als de historische weg te lawaaierig is, geef ik trouwens een mooiere route als alternatief."

Wat vindt u zelf het mooiste gedeelte?

"De trajecten tussen Baarle-Nassau en Antwerpen. Die zijn niet alleen historisch interessant, maar ook landschappelijk heel mooi. Je wandelt er over onverharde paden door natuurgebieden."

ALS JE NIET OP DE VLUCHT BENT, KUN JE DEZE WANDELING OOK OVER MEERDERE WEEKENDS VERDELEN

Via rivier de Merwede vlucht Hugo de Groot naar Gorinchem.

Aan de overkant van de rivier gaat de route verder door het oude centrum van vestingstad Gorinchem, waar het stratenplan nog nagenoeg hetzelfde is als in de 17e eeuw. We komen langs het voormalige weeshuis en staan stil voor de meest gefotografeerde plek in Gorinchem: het Hugo de Groot-poortje. In het huis van de bevriende familie Van Daatselaar kon hij eindelijk uit de kist stappen. Een bevriende metselaar bracht een extra setje kleding en zo, in vermomming, vervolgde de rechtsgeleerde zijn tocht. Via een omweg ging hij terug naar de Merwede om opnieuw de rivier over te steken, nu richting Waalwijk.

In etappes

Hugo de Groot reisde in één ruk door naar Antwerpen. Maar als je niet op de vlucht bent voor de troepen van de prins, kun je de route ook prima over meerdere weekends verdelen. Het huidige Hugo de Groot-pad is namelijk opgesplitst in zeven etappes, die in lengte variëren. Etappe twee is het langst, ruim 25 kilometer, en loopt van Gorinchem naar Waalwijk.

Van Waalwijk voert het pad door onder meer Natuurpark De Loonse en Drunense Duinen naar Tilburg, dan via Loveren naar Baarle-Nassau. Het tracé van Baarle-Nassau naar Hoogstraten wijkt deels af van de oorspronkelijke vluchtroute van De Groot, want de Hoogstratensebaan is een smalle tweebaansweg met hardrijdend verkeer die je beter kunt vermijden. →

Ook rond het slot is het mooi wandelen.

MEER WETEN?

- 'Het Hugo de Groot Pad', Frans Godfroy, Uitgeverij Uzer € 15
- www.hugodegrootpad.nl
- www.historischeroutes.nl
- Slot Loevestein is open voor bezoekers. Reserveer een ticket en tijdsblok via www.slotloevestein.nl. Aanrader: een privé-rondleiding met een gids in historisch kostuum.

**HET HUGO DE GROOT-PAD IS EEN
VAN RUIM 100 KILOMETER**

SCHITTERENDE WANDELROUTE

De Loonse en Drunense Duinen.

VAN WAALWIJK VOERT HET PAD DOOR ONDER MEER NATUURPARK DE LOONSE EN DRUNENSE DUINEN

Maar het alternatief is prachtig: een rustig, onverhard pad achterlangs de boerderijen. Een van de interessantste stukken van de route volgt net na het passeren van de huidige grens tussen Nederland en België. Even voorbij Sint Job-in-'t-Goor ligt het gehucht De Locht. Daar kom je langs de Broeiganshoeve, waarschijnlijk de herberg waar Hugo de Groot midden in de nacht door de veldpolitie werd aangehouden. Dit was het spannendste moment van zijn nachtelijke vlucht. De Groot was een protestant uit Nederland, een dissident uit het noorden die naar het katholieke zuiden vluchtte - hoe welkom zou hij daar zijn? Eigenlijk had hij zijn identiteit pas in Antwerpen bekend willen maken, maar nu haalde hij ter legitimatie toch zijn paspoort uit zijn schoen. Gelukkig: de commandant van de patrouille herkende hem. Hugo de Groot, de beroemde gevangene uit Slot Loevestein! "U krijgt een paard en escorte naar Antwerpen."

Door naar Parijs?

De moderne reiziger komt niet te paard, maar steekt op de laatste wandeldag te voet vlak voor Antwerpen een splinternieuwe fietsbrug over. Aan de overkant begint de stad pas echt. Grappig hoe je na een tijdje met De Groot bezig te zijn geweest nu met zijn ogen om je heen kijkt. Dat geraas van het verkeer, de bouwplaats, de hijskranen in de

verte - Hugo de Groot zou het met verbijstering aanschouwen. Dit was allemaal nog platteland in zijn tijd. De omwalling van de stad is nu de brede, drukke Italiëlei. De Rode Poort, waardoor de rechtsgeleerde Antwerpen binnenkwam, is allang afgebroken. Alleen de naam Rode Straat verwijst er nog naar. Het Begijnhof was er al wel in zijn tijd, net als de Jacobskerk. Maar dat was voor de protestantse De Groot natuurlijk niet 'zijn' kerk. Op de Meirbrug ligt het officiële eindpunt van het Hugo de Groot-pad, maar je loopt vanzelf nog een stukje door naar het kloppend hart van Antwerpen: de Grote Markt. Een prachtige plek om de tocht af te sluiten in een gezellige brasserie en te proosten op Hugo de Groot. Voor wie nu de smaak van het wandelen te pakken heeft: De Groot reisde ná Antwerpen uiteindelijk door naar Parijs. Dat moet te voet toch ook prima te doen zijn?

Het Begijnhof in Antwerpen.

DE GEZELSCHAPSDAME

‘En, dokter Lloyd, weet ú geen griezelig verhaal?’ vroeg juffrouw Helier. Ze glimlachte tegen hem, de glimlach die elke avond het theaterpubliek betoverde.

Jane Helier werd weleens de mooiste vrouw van Engeland genoemd en jaloezige collega’s zeiden altijd tegen elkaar: ‘Natuurlijk is Jane geen artieste. Ze kan niet acteren... het zijn alleen haar ogen.’ En die ogen waren op dat moment nadrukkelijk gevestigd op de grijzende, ongetrouwde dokter die de laatste vijf jaar zijn zorgen had gewijd aan de zieken van het dorp St. Mary Mead.

Werktuiglijk trok de dokter zijn vest naar beneden (dat de laatste tijd hinderlijk nauw begon te worden) en pijnigde zijn hersens om het bekoorlijke schepseltje, dat hem zo vol verwachting aankeek, niet teleur te stellen.

‘Ik ben vanavond net in een stemming om letterlijk te zwelgen in misdaad,’ zei Jane dromerig.

‘Schitterend,’ zei haar gastheer, kolonel Bantry, ‘schitterend, schitterend!’ En hij lachte luid en hartelijk. ‘Hè, Dolly?’

Zijn vrouw, die met een schok terugkeerde tot haar sociale verplichtingen (ze was in gedachten bezig geweest met de aanleg van haar border in het voorjaar), viel hem enthousiast bij. ‘Ja, ja, het is natuurlijk schitterend,’ zei ze hartelijk, ofschoon ze geen idee had waar het over ging. ‘Dat heb ik ook altijd gevonden.’

‘Werkelijk, lieve?’ zei de oude Miss Marple en haar ogen lachten een beetje.

‘Er gebeurt hier niet veel griezeligs – en nog minder misdadigs in St. Mary Mead, juffrouw Helier,’ zei dokter Lloyd.

‘Dat verbaast me,’ zei Sir Henry Clithering, de gewezen hoofdcommissaris van Scotland Yard. Hij wendde zich tot Miss Marple. ‘Ik heb altijd begrepen uit wat onze vriendin hier vertelde, dat St. Mary Mead een broeinest van misdaad en zonde is.’

‘O, maar Sir Henry,’ protesteerde Miss Marple en er kwam een kleurtje op haar wangen, ‘zoiets heb ik nooit gezegd. Het enige wat ik gezegd heb, is dat het menselijk karakter in een dorp hetzelfde is als overal elders, maar dat iemand daar meer gelegenheid en tijd heeft om het nauwkeuriger te observeren.’

‘Maar u heeft toch niet altijd hier gewoond,’ zei Jane Helier tegen de dokter. ‘U bent in allerlei vreemde plaatsen over de hele wereld geweest – plaatsen waar alle mogelijke gekke dingen gebeuren.’

‘Ja, dat is natuurlijk wel zo,’ zei dokter Lloyd, nog altijd

wanhopig naar een geschikt verhaal zoekend, ‘ja, natuurlijk, dat is zo... maar... Aha – ik heb het.’ Hij liet zich met een zucht van verlichting achterover in zijn stoel vallen. ‘Het gebeurde enige jaren geleden – ik was het al bijna vergeten. Maar de feiten waren werkelijk bijzonder vreemd. En de samenloop van omstandigheden die tenslotte de oplossing bracht was ook wonderlijk.’

Juffrouw Helier trok haar stoel iets dichterbij hem toe, nam haar lippenstift, werkte haar mond bij en wachtte.

De anderen keken hem ook vol verwachting aan.

‘Ik weet niet of u een van allen de Canarische eilanden kent?’ begon de dokter.

WANHOPIG ZOCHT DE DOKTER NAAR EEN GESCHIKT VERHAAL OM DE MOOIE ACTRICE TE VREDEN TE STELLEN

‘Die moeten prachtig zijn,’ zei Jane Helier. ‘Ze liggen ergens in de Stille Zuidzee, is het niet? Of in de Middellandse Zee?’

‘Ik ben daar geweest op weg naar Zuid-Afrika,’ zei de kolonel. ‘Kaap Tenerife is prachtig bij zonsondergang.’

‘Het voorval dat ik ga vertellen gebeurde op een van de Canarische eilanden, niet op Tenerife. Het is jaren geleden. Ik was ziek geweest en was genoodzaakt mijn praktijk in Engeland op te geven en een warmer klimaat op te zoeken. Ik praktiseerde in Las Palmas. Ik genoot ten volle van het leven daar. Het klimaat was mild en zonnig, er was een heerlijk strand en het scheepsverkeer in de haven boeide me geweldig. Schepen uit alle delen van de wereld meerden in Las Palmas af en ik wandelde elke morgen langs de kade met grotere belangstelling dan welke vrouw ook ooit kan hebben voor een drukke winkelstraat.

Zoals ik al zei, schepen uit alle delen van de wereld liepen de haven van Las Palmas binnen. Soms bleven ze er een paar uur, soms ook een of twee dagen. In het deftigste hotel, het

Metropool Hotel, tref je mensen van allerlei ras en nationaliteit aan, doorgaans reizigers. Zelfs mensen die naar Tenerife gaan, blijven hier gewoonlijk enkele dagen vóór ze naar het andere eiland oversteken.

Mijn verhaal begint in het Metropool Hotel, op een donderdagavond in januari. Er was een bal en een vriend en ik zaten aan een tafeltje naar het dansen te kijken. Er waren vrij veel Engelsen en andere vreemdelingen, maar toch hoofdzakelijk Spanjaarden en toen het orkest een tango inzette bevond zich alleen een zestal paren van die nationaliteit op de dansvloer. Allen dansten goed en vooral één vrouw wekte de algemene bewondering. Ze was lang, mooi en lenig en bewoog zich met de gratie van een half getemd luipaard. Ze had iets gevaarlijks. Ik zei dat tegen mijn vriend, die het volkomen met me eens was.

“Zulke vrouwen maken geschiedenis,” zei hij. “Daar gaat het leven niet aan voorbij.”

ZE WAREN HET TYPE VAN DE WELOPGEVOEDE ENGELSE DAME EN ER WAS NIETS OPVALLEND AAN HEN

“Schoonheid is vaak een gevaarlijk bezit,” zei ik.

“Het is niet alleen schoonheid,” hield mijn vriend vol, “het is nog iets anders. Bekijk haar nog eens goed. Die vrouw moet avonturen beleven. Er zullen haar vreemde, opwindende dingen overkomen. Je hoeft haar maar aan te kijken om dat te weten.” Hij zweeg en voegde er toen glimlachend bij: “En je hoeft die twee vrouwen dáár maar aan te kijken om te weten, dat er bij hen nooit iets bijzonders zal gebeuren. Die zijn geschapen voor een veilig, rustig bestaan.”

Ik volgde de richting van zijn ogen. De beide vrouwen die hij bedoelde waren reizigers, die juist met een boot van de Hollandse Lloyd, waarvan de passagiers nu langzamerhand in het hotel arriveerden, waren aangekomen.

Ik zag direct wat mijn vriend bedoelde. Het waren twee Engelse dames – van het keurige soort Engelsen dat je overal op het vasteland kunt aantreffen. Ik schatte hun leeftijd op ongeveer veertig jaar. De een was blond en een beetje gezet, de andere donker en wat spichtig. Ze waren wat men noemt goed geconserveerd, netjes en onopvallend gekleed in tweedpakjes van goede snit en zonder een spoor van make-up. Ze waren het type van de welopgevoede Engelse dame en er was niets opvallends aan hen. Ze waren precies als duizenden van hun medezusters. Ze zouden ongetwijfeld zien wat ze wilden zien, bijgestaan door de Baedeker, en blind zijn voor al het andere. Ze zouden gebruik maken van de Engelse leeszalen, ze zouden waar ze ook waren de diensten in de Engelse kerk bijwonen en waarschijnlijk zou een van hen een beetje kunnen tekenen. En, zoals mijn vriend zei, er zou hen nooit iets opwindends of bijzonders overkomen, al reisden ze de halve wereld rond. Ik keek van hen weer naar de lenige Spaanse met haar half gesloten, smeulende ogen en glimlachte. ‘Arme schepsels,’ zei Jane Helier met een zucht. ‘Ik vind het altijd zo dom als mensen niet zoveel mogelijk van zichzelf maken. Die vrouw in Bond Street – Valentine – is gewoon een wonder! Audrey Denman gaat altijd naar haar toe en hebt u haar gezien in De stap naar beneden? Als het schoolmeisje in de eerste akte is ze gewoon prachtig. En toch is ze stellig al over de vijftig. Ik weet toevallig dat ze zelfs dicht bij de zestig is.’

‘Ga door,’ zei mevrouw Bantry tegen dokter Lloyd. ‘Ik hoor graag verhalen over lenige Spaanse danseressen. Dat doet me vergeten hoe oud en dik ik ben.’

‘Het spijt me,’ zei dokter Lloyd verontschuldigend, ‘maar het verhaal gaat niet over die Spaanse.’

‘Niet?’

‘Nee. Mijn vriend en ik hadden het bij het verkeerde eind.

Er gebeurde niets opwindends met die Spaanse schone. Ze trouwde met een employé van het havenkantoor en toen ik voorgoed het eiland verliet had ze vijf kinderen en was bezig dik te worden.’

‘Net als die dochter van Israel Peters,’ zei Miss Marple. ‘Ik bedoel, die aan het toneel ging en zulke mooie benen had dat ze haar in de pantomime de rol van jongen gaven. Iedereen zei, dat er niets van haar terecht zou komen, maar ze is met een handelsreiziger getrouwd en een goede huisvrouw geworden.’

‘Alweer een vergelijking met het dorp,’ mompelde Sir Henry.

‘Nee,’ ging de dokter voort, ‘mijn verhaal betreft de beide Engelse dames.’

‘Is hun dan iets overkomen?’ vroeg juffrouw Helier verbaasd. ‘Ja – en nog wel de volgende dag.’

‘Ga door!’ moedigde mevrouw Bantry hem aan.

‘Uit nieuwsgierigheid keek ik die avond het gastenboek van het hotel eens door. Ik vond de namen gemakkelijk genoeg. Juffrouw Mary Barton en juffrouw Amy Durrant uit Little Paddocks, Caughton Weir, Bucks. Weinig kon ik vermoeden hoe spoedig ik ze weer zou ontmoeten en onder welke tragische omstandigheden.

De volgende dag zou ik met een paar vrienden gaan picknicken. We zouden het eiland oversteken en onze lunch meenemen naar de beschutte baai die (voor zover ik me kan herinneren – het is zó lang geleden) Las Nieves heette, en waar we heerlijk zouden kunnen zwemmen. Zo gezegd zo gedaan, al waren we wat laat vertrokken zodat we onderweg picknickten en daarna pas naar Las Nieves gingen om nog vóór de thee te zwemmen.

Toen we het strand naderden viel het ons dadelijk op dat daar een geweldige drukte heerste. De hele bevolking van het plaatsje scheen uitgelopen te zijn en zodra ze ons zagen, renden ze naar de auto en begonnen opgewonden iets uit te leggen. Daar ons Spaans verre van goed was kostte het me enkele minuten om hen te begrijpen, maar eindelijk verstond ik wat ze zeiden.

Twee van die dwaze Engelse dames waren in zee gegaan en een van hen was te ver gezwommen en in moeilijkheden geraakt. De ander was haar achterna gegaan en had getracht haar te redden, maar haar krachten hadden het begeven en zij zou ook verdronken zijn als niet een man met een boot naar haar toe was geroeid en beiden had opgepikt – maar de eerste dame was niet meer te redden.

Zodra ik begreep waar het om ging duwde ik de menigte opzij en snelde naar het strand. Eerst herkende ik de beide vrouwen niet. Het gezette dametje in het zwarte badpak en de nauwsluitende groene badmuts wekte geen enkele herinnering bij me op toen ze angstig naar me opkeek. Ze knielde naast haar vriendin neer en ze probeerde op een nogal onhandige manier kunstmatige ademhaling toe te passen. Toen ik zei dat ik dokter was, slaakte ze een zucht van verlichting en ik zei haar dat ze naar een van de huizen moest gaan om droge kleren aan te trekken. Een van de dames uit ons gezelschap ging met haar mee. Ik zelf trachtte vergeefs de

verdronken vrouw bij te brengen. Het was te laat en ik moest mijn pogingen met tegenzin opgeven.

Ik voegde me bij de anderen in de kleine vissershut en moest daar het treurige nieuws meedelen. De overlevende vrouw had nu haar eigen kleren weer aan en ik herkende haar nu als een van de hotelgasten van de vorige avond. Ze hoorde het droeve nieuws vrij kalm aan en klaarblijkelijk hadden de angst en de schrik van het moment haar meer getroffen dan het persoonlijk verlies.

‘ARME AMY,’ ZEI ZE. ‘ARME, ARME AMY. ZE HAD ZICH ZO VERHEUGD OP HET ZWEMMEN’

“Arme Amy,” zei ze, “arme, arme Amy. Ze had zich zo verheugd op het zwemmen. En ze kon zo goed zwemmen. Ik begrijp het niet. Wat kan het geweest zijn, dokter?” “Misschien kramp. Vertel me eens precies wat er gebeurd is.” “We hadden al een tijdje gezwommen – ik denk zowat twintig minuten. Toen zei ik, dat ik naar het strand wilde gaan, maar Amy zei dat ze nog door wilde blijven zwemmen. Dat deed ze ook en opeens hoorde ik haar roepen en ik begreep, dat ze om hulp riep. Ik zwom zo snel ik kon naar haar toe. Ze dreef nog toen ik bij haar kwam, maar ze pakte me woest beet en we gingen samen onder. Als die man niet met zijn boot gekomen was zou ik ook zijn verdronken.” “Dat gebeurt dikwijls,” zei ik. “Het is niet gemakkelijk om iemand die op het punt staat van verdrinken te redden.” “Het is verschrikkelijk,” ging juffrouw Barton voort. “We zijn gisteren pas aangekomen en genoten zo van de zon en onze vakantie. En nu – deze ontzettende tragedie!”

Ik vroeg bijzonderheden over de dode vrouw en zei dat ik voor haar doen wilde wat ik kon, maar dat de Spaanse autoriteiten natuurlijk alle mogelijke inlichtingen moesten hebben. Die gaf ze me bereidwillig genoeg.

De overledene, juffrouw Amy Durrant, was haar gezelschapsdame geweest en ongeveer vijf maanden geleden bij haar in betrekking gekomen. Ze hadden uitstekend met elkaar kunnen opschieten, maar juffrouw Durrant had heel weinig verteld over haar familie. Ze was al vroeg wees geworden en opgevoed door een oom en ze had sedert haar twintigste jaar haar eigen brood verdiend.

En dat was dat,' ging de dokter voort. Hij zweeg even, maar ditmaal was er iets beslits in zijn stem toen hij herhaalde. 'En dat was dát.'

'Is dat alles?' vroeg Jane Helier. 'Ik bedoel, het is natuurlijk erg zielig en zo, maar – maar het is toch niet wat je noemt griezelig!'

'Ik vermoed dat er nog meer komt,' zei Sir Henry.

'Ja,' zei dokter Lloyd, 'er komt nog meer. Ik stelde natuurlijk vragen aan de vissers en informeerde wat zij precies hadden gezien, want zij waren ooggetuigen geweest.

Een van de vrouwen kwam met een nogal zonderling verhaal aanzetten. Ik schonk er eerst geen aandacht aan, maar later herinnerde ik het me. Ze hield namelijk vol dat juffrouw Durrant helemaal niet in gevaar had verkeerd toen ze riep. De ander was naar haar toe gezwommen en had opzettelijk het hoofd van juffrouw Durrant onder water gehouden. Het was zo'n fantastisch verhaal en ik wist dat zulke dingen van de vaste wal af gezien altijd zo heel anders lijken, dat ik er, zoals ik al zei, geen aandacht aan schonk. Misschien had juffrouw Barton getracht haar vriendin bewusteloos te maken omdat ze begreep dat ze door de paniek van de ander, die haar vast omklemde, beiden zouden verdrinken. Volgens die Spaanse vrouw leek het alsof juffrouw Barton opzettelijk haar gezelschapsdame had willen verdrinken.

Later herinnerde ik me dit verhaal weer. Het grootste probleem voor ons was iets over die vrouw, Amy Durrant, te weten te komen. Ze scheen geen familie meer te hebben. Juffrouw Barton en ik keken haar bagage na. We vonden één adres en schreven daarheen, maar het bleek alleen een kamer te zijn die ze gehuurd had om wat bezittingen in te bewaren. De hospita wist van niets, ze had haar alleen gezien toen ze de kamer huurde. Juffrouw Durrant had toen gezegd, dat ze altijd graag een plekje had dat ze het hare zou kunnen noemen en waarheen ze altijd weer zou kunnen terugkeren. Er stonden een paar oude meubels, er lagen wat boeken en er was een koffer vol met allerlei rommel die ze op verkopeningen had gekocht, maar er waren verder geen persoonlijke

bezittingen. Ze had tegen de vrouw des huizes gezegd, dat haar vader en moeder in India gestorven waren toen zij nog een kind was, en dat ze door een oom, een predikant, was opgevoed, maar ze had niet gezegd of het een broer van haar vader of van haar moeder was, zodat we ook geen naam hadden om op af te gaan.

Het was niet bepaald geheimzinnig, alleen maar onbevredigend. Er zullen massa's eenzame, trotse en teruggetrokken vrouwen in dezelfde positie verkeren. Tussen haar bagage in Las Palmas bevonden zich enkele foto's – nogal oud en verbleekt, en ze waren afgeknipt om in de lijstjes te passen, zodat de naam van de fotograaf er niet meer op stond, en verder was er een oude daguerreotype, die waarschijnlijk haar moeder of grootmoeder voorstelde.

Juffrouw Barton had van twee families getuigenschriften over haar gekregen. Het ene adres was ze vergeten, het andere kon ze zich met moeite herinneren. Dat was geweest van een dame die naar Australië was gegaan maar nu in Europa vertoefde. We schreven haar. Het duurde natuurlijk lang voor haar antwoord kwam en toen we het eindelijk ontvingen bracht dat ons ook al niet verder. Ze schreef dat juffrouw Durrant haar gezelschapsdame was geweest en in alle opzichten had voldaan, dat ze een zeer innemende vrouw was geweest, maar dat ze niets van haar privéleven of haar familie wist.

DE SPAANSE VROUW HIELD VOL DAT JUFFROU DURRANT NIET IN GEVAAR HAD VERKEERD TOEN ZE RIEP

Zover waren we dus – en zoals ik zeg, er was niets ongewoons bij. Alleen de combinatie van twee dingen bevreesdde me. Die Amy Durrant van wie niemand iets wist en dat rare verhaal van die Spaanse vrouw. O ja, ik moet er nog een derde

JE ZOU EEN AARDIGE ENGELSE DAME TOCH NIET VERDENKEN VAN EEN LAAGHARTIGE, KOELBLOEDIGE MOORD?

ding bijvoegen: toen ik me de eerste keer over het lijk heenboog en juffrouw Barton naar de vissershut ging, keek deze om en er was een uitdrukking op haar gezicht die ik alleen maar kan beschrijven als doodsangst – een uitdrukking die ik niet kon vergeten.

Op dat moment trof het me niet als ongewoon. Ik schreef het toe aan haar grote verdriet over haar vriendin. Maar later ontdekte ik, dat ze helemaal niet zo intiem waren geweest, en er was dus ook geen diep verdriet. Juffrouw Barton mocht Amy Durrant graag en haar dood had haar geschokt – dat was alles.

Maar wat betekende die vreselijke angst dan? Die vraag kwam telkens weer bij me boven. Ik had me niet in die blik vergist. En bijna tegen mijn zin begon het antwoord zich vanzelf in mijn hoofd te vormen. Als dat verhaal van die Spaanse vrouw eens waar was, als Mary Barton opzettelijk en in koelen bloede Amy Durrant verdrinken had? Als ze haar onder water had gehouden en gedaan had of ze haar redde? Mary Barton zelf werd met een boot gered. Ze waren alleen aan een eenzaam strand, overal ver vandaan. En toen verscheen ik – de laatste die ze verwacht had. Een dokter! En nog wel een Engelse dokter! Ze wist heel goed dat mensen die veel langer dan Amy Durrant onder water waren geweest, door kunstmatige ademhaling weer tot bewustzijn zijn gebracht. Maar zij moest haar rol spelen – ze moest me alleen laten met haar slachtoffer. En toen ze zich omkeerde voor een laatste blik verried haar gezicht een hevige angst. Zou Amy Durrant weer bijkomen en vertellen wat ze wist? 'O,' riep Jane Helier, 'wat spannend!'

'In dat licht bezien werd de zaak veel ernstiger en de persoon van Amy Durrant mysterieuzer. Wie was Amy Durrant? Waarom zou zij, een onbeduidende, betaalde gezelschaps-

dame, door haar werkgeefster vermoord zijn? Welk geheim school er achter die fatale zwempartij? Ze was pas enkele maanden tevoren bij Mary Barton in dienst gekomen. Die had haar mee op reis genomen en de dag na haar aankomst was het drama gebeurd. En het waren allebei zulke aardige, doodgewone, beschaafde Engelse dames. Het leek allemaal fantastisch en ik zei tot mezelf, dat mijn verbeelding me parten speelde.'

'En hebt u niets gedaan?' vroeg juffrouw Helier.

'Mijn beste jongedame, wat kón ik doen? Er was geen enkel bewijs. De meeste ooggetuigen zeiden hetzelfde als juffrouw Barton. Ik had mijn argwaan gebaseerd op een vluchtige gelaatsuitdrukking, die ik me wel verbeeld kon hebben. Het enige wat ik doen kon en ook dééd, was, zorgen dat er uitgebreide informaties naar Amy Durrant werden ingewonnen. Zodra ik weer in Engeland kwam ging ik de hospita opzoeken. Het resultaat van dat bezoek heb ik al verteld.'

'Maar u had tóch het gevoel dat er iets niet in de haak was?' vroeg Miss Marple.

Dokter Lloyd knikte.

'En meestal schaamde ik me over mijn gedachten. Wie was ik, dat ik die aardige, goedgemanierde Engelse dame zou mogen verdenken van een laaghartige, koelbloedige moord? Ik deed mijn best zo vriendelijk mogelijk voor haar te zijn gedurende de korte tijd dat ze nog op het eiland bleef. Ik hielp haar bij de Spaanse autoriteiten en deed alles wat mij als Engelsman mogelijk was om een landgenote in een vreemd land van dienst te zijn; en toch ben ik ervan overtuigd, dat ze wist dat ik haar verdacht en wantrouwde.'

'Hoe lang is ze daar nog gebleven?' vroeg Miss Marple.

'Ongeveer veertien dagen. Juffrouw Durrant werd daar begraven en ik meen, dat juffrouw Barton ongeveer tien dagen later een boot naar Engeland nam. De schok had haar zo aangegrepen dat ze de winter daar niet meer wilde doorbrengen, hoewel ze dat wel van plan was geweest. Dat zei ze tenminste.'

'Leek ze erg onder de indruk?'

De dokter aarzelde. 'Ik kan niet zeggen dat haar uiterlijk er onder geleden had,' zei hij voorzichtig.

'Werd ze soms dikker?' vroeg Miss Marple.

'Het is merkwaardig dat u dat vraagt. Nu ik er over nadenk, ja, ik geloof dat u gelijk heeft. Ze scheen werkelijk dikker te worden.'

'Wat ontzettend,' zei Jane Helier huiverend. 'Het is net of – net

MISSCHIEEN WAS ZE IN DAT LAATSTE GESPREK VOOR HET EERST IETS VAN ZELFVERWIJT GAAN VOELEN

of je je voedt met het bloed van je slachtoffer.’

‘En toch doe ik haar misschien onrecht,’ vervolgde dokter Lloyd. ‘Vóór ze vertrok heeft ze iets gezegd dat in een heel andere richting wees. Ik vermoed dat bij sommige mensen het geweten heel langzaam werkt – dat ze tijd nodig hebben om de enormiteit van de begane daad te beseffen.

De avond voor haar vertrek had ze me hartelijk bedankt voor alles wat ik voor haar gedaan had. Ik zei natuurlijk dat het de moeite niet waard was geweest en dat iedereen in dezelfde omstandigheden hetzelfde zou hebben gedaan en zo voort. Toen vroeg ze plotseling: “Geloof je, dat iemand het recht heeft de wet in eigen handen te nemen?”

Ik antwoordde dat dat een lastige vraag was, maar dat ik dat niet geloofde. Wet was wet en daar moesten we ons aan houden.

“Ook als die wet machteloos is?”

“Ik begrijp u niet.”

“Het is moeilijk uit te leggen, maar iemand kan iets doen dat beslist als slecht wordt beschouwd, iets dat zelfs een misdaad kan worden genoemd. Desondanks kan er een heel goede en geldige reden voor zijn.”

Ik antwoordde droogjes dat waarschijnlijk heel wat misdadigers dat gedacht hadden en ze deinsde terug.

“Maar dat is afschuwelijk,” mompelde ze, “afschuwelijk.”

En toen vroeg ze op heel andere toon of ik haar iets wilde geven om te slapen. Ze had niet meer behoorlijk kunnen slapen sedert – hier aarzelde ze even – sedert dat vreselijke voorval.

“Weet u zeker dat het alleen de schok is? Is er niets waar u over tobt? Hebt u niets op uw geweten?” vroeg ik.

Ze ontkende dit heftig en keek me achterdochtig aan.

“Tobben is soms een oorzaak van slapeloosheid,” zei ik luchtig.

Ze scheen even na te denken. “Bedoelt u tobben over de toekomst of tobben over het verleden, waar niets meer aan te veranderen is?”

“Allebei.”

“Het zou niets helpen om over het verleden te tobben. Je kunt het niet terugbrengen. Och, wat geeft het? Je moet maar liever niet denken.”

Ik schreef haar een goedaardig slaapmiddel voor en nam afscheid. En ik bleef piekeren over die woorden van haar: je kunt het niet terugbrengen... Wat? Wie?

Ik geloof dat dit laatste onderhoud me voorbereidde op wat komen ging. Ik verwachtte het natuurlijk niet, maar toen het gebeurde verbaasde het me niet. Omdat Mary Barton me altijd een gewetensvolle vrouw had geleken, een vrouw met principes die volgens haar overtuiging handelde en die niet zou toegeven zo lang ze in die principes geloofde. Ik verbeeldde me dat ze in dat laatste gesprek voor het eerst daaraan was gaan twijfelen en dat ze zelfverwijt begon te voelen.

Het gebeurde in Cornwallis in een kleine badplaats die in dat seizoen tamelijk verlaten was. Het zal eind maart geweest zijn. Ik las er over in de kranten. Een dame had in een klein hotel gelogeed – een zekere juffrouw Barton. Ze had nogal vreemd gedaan, dat was iedereen opgevallen. ‘s Nachts liep ze, in zichzelf pratend, haar kamer op en neer zodat de gasten aan weerskanten niet konden slapen. Ze was op zekere dag naar de dominee gegaan en had hem verteld, dat ze hem een zeer ernstige mededeling moest doen. Ze had, naar ze zei, een misdaad begaan. Maar in plaats van verder te gaan met haar bekentenis was ze plotseling opgestaan en had gezegd dat ze weleens een andere keer terug zou komen. De predikant had de indruk gekregen, dat ze geestelijk een beetje gestoord was en had haar zelfbeschuldiging niet ernstig opgevat. De volgende morgen werd ze vermist. Ze had een brief achtergelaten met de volgende inhoud, geadresseerd aan de coroner:

Ik heb getracht gisteren met de dominee te praten om alles te bekennen, maar mocht het niet doen. Zij wilde het me niet toestaan. Ik kan het maar op één manier goedmaken – een leven voor een leven; en mijn leven moet net zo eindigen als het hare. Ik moet ook verdrinken in zee. Ik dacht dat ik er het recht toe had, ik zie nu in dat ik dat niet had. Wanneer ik Amy’s vergiffenis wil ontvangen moet ik naar haar toegaan. Laat niemand de schuld krijgen van mijn dood. Mary Barton

Haar kleren werden in een afgelegen grot dicht bij het strand gevonden en het scheen voor de hand te liggen dat ze zich daar had uitgetkleed en opzettelijk ver de zee in was gezwommen, op die plaats waar de stroom gevaarlijk was. Het lichaam werd nooit gevonden, maar na enige tijd werd toestemming verleend haar dood als vaststaand aan te nemen. Ze was een rijke vrouw. Haar bezittingen bleken honderdduizend pond waard te zijn.

WAAROM ZOU EEN RIJKE WERKGEEFSTER HAAR ARME GEZELSHAPSDAME VERMOORDEN?

Daar ze zonder testament na te laten was gestorven ging alles naar naaste verwanten – een aantal neven en nichten – in Australië. De kranten maakten enkele discrete toespelingen op het drama op de Canarische eilanden en opperden de theorie dat de dood van juffrouw Durrant de geestelijke vermogens van haar vriendin had gestoord. Bij het onderzoek werd als doodsoorzaak vermeld: zelfmoord in een vlaag van verstandsverbijstering. En zo viel het gordijn over de tragedie van Amy Durrant en Mary Barton.’

Het bleef een hele tijd stil. Toen riep Jane Helier: ‘O, u moet niet ophouden. Het wordt nu pas echt interessant. Ga alstublieft verder.’

‘Maar juffrouw Helier, dit is geen feuilleton. Dit is het ware leven en het leven stopt als het wil.’

‘Maar ik wil het niet,’ zei Jane, ‘ik wil weten hoe het afloopt.’

‘Daarvoor moeten wij nu onze hersens pijnigen, juffrouw Helier,’ zei Sir Henry. ‘Waarom heeft Mary Barton haar gezelschapsdame vermoord? Dat is het probleem dat dokter Lloyd ons heeft voorgelegd.’

‘Ik geloof,’ zei juffrouw Helier, ‘dat ze haar om allerlei redenen kan hebben vermoord. Ik bedoel – och, ik weet het ook niet.

Ze kan op haar zenuwen hebben gewerkt of ze kan jaloers zijn geweest, al spreekt dokter Lloyd niet over mannen, maar ja, aan boord... u weet allemaal wat iedereen altijd zegt over zeereizen.’

Juffrouw Helier zweeg een beetje buiten adem en haar toehoorders moesten wel constateren, dat de buitenkant van Janes charmante hoofdje beslist opwindender was dan de binnenkant.

‘Ik zou graag een heleboel vermoedens willen uiten,’ zei mevrouw Bantry, ‘maar ik zal me tot één moeten bepalen. Ik geloof, dat juffrouw Bartons vader al zijn geld verkregen had door Amy Durrants vader te ruïneren en dat Amy daarom besloot wraak te nemen. O nee, dat is net omgekeerd. Wat vervelend. Waarom zou een rijke werkgeefster haar arme gezelschapsdame vermoorden? Wacht, ik weet het. Juffrouw Barton had een jongere broer die zich uit liefde voor Amy Durrant had doodgeschoten. Juffrouw Barton heeft haar tijd afgewacht. Amy ging maatschappelijk achteruit, ze verviel tot armoede. Juffrouw Barton nam haar aan als gezelschapsdame, reisde met haar naar de Canarische eilanden en nam wraak. Wat denken jullie daarvan?’

‘Schitterend,’ zei Sir Henry, ‘alleen weten we niet of juffrouw Barton ooit een broer heeft gehad.’

‘Dat moeten we maar aannemen,’ zei mevrouw Bantry, ‘want zonder een jongere broer is er geen motief. Ze moet dus een jongere broer hebben. Begrijp je, Watson?’

‘Alles goed en wel, Dolly,’ zei haar man, ‘maar dat is alleen maar een veronderstelling.’

‘Natuurlijk, we kunnen niet meer doen dan gissen. We hebben helemaal geen aanwijzingen. Kom jij dan eens met een verklaring.’

‘Ik weet werkelijk niet wat ik zeggen moet. Maar ik ben geneigd te geloven dat er wel iets kan zitten in juffrouw Heliers vermoeden dat er een man in ‘t spel is. Misschien de een of andere belangrijke kerkfunctionaris. Ze zullen beiden een koormantel of iets dergelijks voor hem hebben geborduurd en hij zal die van juffrouw Durrant het eerst hebben gedragen. Zoiets zal het geweest zijn. Vergeet niet dat ze tenslotte naar een dominee is gelopen. Zulke vrouwen verliezen altijd hun hart aan een knappe dominee. Dat hoor je vaak.’

‘Ik geloof dat ik mijn mening iets voorzichtiger moet inkleden,’ zei Sir Henry, ‘al geef ik toe, dat het maar een veronderstelling is. Ik geloof dat juffrouw Barton geestelijk

gestoord was en dat altijd is geweest. Er zijn meer van dergelijke gevallen dan je zou vermoeden. Haar manie werd steeds erger en ze begon zich in te beelden dat het haar plicht was de wereld van bepaalde personen te bevrijden – waarschijnlijk van zogenaamde “ongelukkige” vrouwen. Er is niets bekend van het verleden van juffrouw Durrant, dus waarschijnlijk had ze een verleden – een “ongelukkig” verleden. Juffrouw Barton is dit te weten gekomen en besluit dat leven te vernietigen. Naderhand begint ze te betwijfelen of ze er wel goed aan heeft gedaan en wordt gekweld door zelfverwijt. Haar einde bewijst, dat ze volkomen krankzinnig was. Bent u het met me eens, Miss Marple?’

‘Ik vrees van niet, Sir Henry,’ zei Miss Marple met een verontschuldigend glimlachje. ‘Ik geloof dat haar einde juist bewijst, dat ze een zeer sluwe en vindingrijke vrouw is geweest.’

**‘IK GELOOF NIET
DAT HET OOIT BIJ
IEMAND IS OPGEKOMEN
DAT ZE HET NIET ZOU
ZIJN,’ ZEI MISS MARPLE**

Jane Helier viel haar plotseling met een uitroep in de rede. ‘O, wat ben ik dom geweest! Mag ik nog eens raden? Natuurlijk, dat was het. Chantage. Die gezelschapsdame heeft haar gechanteerd. Ik begrijp alleen niet waarom Miss Marple zegt dat het sluw van haar is geweest zelfmoord te plegen, dat is me helemaal niet duidelijk.’

‘Wacht maar,’ zei Sir Henry. ‘Miss Marple zal wel een dergelijk geval in St. Mary Mead kennen.’

‘Lach me maar uit, Sir Henry,’ zei Miss Marple verwijtend. ‘Ik moet bekennen, dat het me een beetje doet denken aan de oude mevrouw Trout. Die in verschillende gemeenten ouderdomspensioen voor drie oude vrouwen had, die allang dood waren.’

‘Dat lijkt me een uiterst gecompliceerde en lucratieve misdaad,’ vond Sir Henry, ‘maar ik geloof toch niet, dat zij enig licht werpt op ons huidige probleem.’

‘Natuurlijk niet,’ zei Miss Marple, ‘dat geldt ook niet voor u, maar sommige van die families waren erg arm en het ouderdomspensioen was een zegen voor de kinderen. Ik weet dat het moeilijk te begrijpen is voor iemand die daar geheel buiten staat. Maar ik bedoelde, dat het er allemaal op neer komt dat de ene oude vrouw zo veel lijkt op de andere oude vrouw.’

‘Hoezo,’ vroeg Sir Henry verbaasd.

‘Ik kan de dingen altijd zo moeilijk uitleggen. Ik bedoel, dat dokter Lloyd, toen hij de beide dames voor het eerst beschreef, niet wist wie wie was en ik denk dat niemand in het hotel dat wist. Ze zouden er natuurlijk na een paar dagen wel achter zijn gekomen, maar de volgende dag verdrong een van hen al en de andere, die overbleef, zei dat ze juffrouw Barton was, en ik geloof niet dat het ooit bij iemand is opgekomen dat ze het weleens niet kon zijn.’

‘U denkt... O, nu begrijp ik u,’ zei Sir Henry langzaam. ‘Het is de enige manier om de zaak te bekijken. Zoals mevrouw Bantry daareven zei: waarom zou een rijke dame haar arme gezelschapsdame willen vermoorden? Het omgekeerde ligt veel meer voor de hand. Ik bedoel – dat het zo vaak gebeurt.’

‘Is dat zo?’ vroeg Sir Henry. ‘U laat me schrikken.’

‘Natuurlijk moest ze de kleren van juffrouw Barton dragen,’ ging Miss Marple voort, ‘en die zullen haar wat te nauw geweest zijn, zodat ze de indruk maakte dat ze dikker was geworden. Daarom vroeg ik dat. Een man zal altijd denken dat een vrouw dikker is geworden en niet dat haar kleren te nauw zijn.’

‘Maar als Amy Durrant juffrouw Barton heeft vermoord, wat heeft ze daar dan bij gewonnen?’ vroeg mevrouw Bantry. ‘Ze zou die verwisseling toch nooit hebben kunnen volhouden.’

‘Ze hield het ook maar een goeie maand vol,’ zei Miss Marple. ‘En in die tijd zal ze wel aldoor gereisd hebben en uit de buurt zijn gebleven van mensen die haar kenden. Dat bedoelde ik toen ik zei dat de ene oude dame altijd op de andere lijkt. Ik geloof niet, dat het verschil in pasfoto’s zal zijn opgevallen – jullie weten hoe pasfoto’s zijn. En toen is ze in maart naar dat plaatsje in Cornwallis gegaan en ging daar vreemd doen om de aandacht op zich te vestigen, zodat de mensen, toen ze haar kleren bij het strand vonden en haar laatste brief lazen, niet de voor de hand liggende vraag zouden stellen.’

‘En die was?’ vroeg Sir Henry.

‘Waar is het lijk,’ zei Miss Marple beslist. ‘En die vraag zou onmiddellijk bij hen zijn opgekomen als er niet zoveel dingen waren geweest die de aandacht hadden afgeleid – dat voorgewende berouw en zelfverwijt inbegrepen. Geen lijk. Dát was het feit van betekenis.’

‘Bedoelt u,’ begon mevrouw Bantry, ‘bedoelt u, dat ze geen zelfverwijt had? Dat ze – dat ze geen zelfmoord heeft gepleegd?’

‘Ze heeft er geen ogenblik over gedacht,’ zei Miss Marple. ‘Ik doorzie die door zelfverwijt zo diep ongelukkige juffrouw Barton. Zichzelf verdrongen? Poeh, geen sprake van. Die is naar Australië gegaan of ik zou me alheel erg moeten vergissen.’

‘U hebt het goed geraden, Miss Marple,’ zei dokter Lloyd. ‘Zonder twijfel. Ik ben nog steeds even verbaasd als die dag in Melbourne.’

‘Bedoelde u dát, toen u over een consequentie sprak?’

Dokter Lloyd knikte. ‘Ja, het was pech voor juffrouw Barton – voor juffrouw Amy Durrant – hoe u haar noemen wilt. Ik werd een poosje scheepsdokter en toen ik in Melbourne aan wal kwam was de eerste die ik de straat door zag wandelen de dame, van wie ik dacht dat ze in Cornwallis verdrongen was. Ze begreep dat haar spel verloren was en ze waagde een grote gok – ze nam me in vertrouwen! Een merkwaardige vrouw zonder enig moreel besef. Ze was de oudste uit een gezin van negen, allemaal even straatarm. Ze had ééns hulp gevraagd aan hun rijke nicht in Engeland en had nul op het rekest gekregen omdat juffrouw Barton ruzie had gehad met hun vader. Ze hadden heel hard geld nodig, want de jongste drie kinderen waren zwak en hadden dure geneeskundige hulp nodig. Toen schijnt Amy Barton het besluit te hebben genomen tot de koelbloedige moord. Ze ging naar Engeland en betaalde haar overtocht door als kinderverzorgster te werken. Ze kreeg de betrekking bij juffrouw Barton onder de naam van Amy Durrant. Ze huurde een kamer en zette daar wat meubels in, om gemakkelijker een bepaalde persoonlijkheid te kunnen aannemen. Dat verdrinkingsplan was een plotselinge ingeving. Ze had op de een of andere gelegenheid gewacht. Toen ensceneerde ze het laatste bedrijf van het drama en keerde naar Australië terug en te zijner tijd erfden zij en haar broers en zusters als naaste familieleden het fortuin van juffrouw Barton.’

‘Een brutale en volmaakte misdaad,’ vond Sir Henry. ‘Bijna de volmaakte misdaad. Wanneer juffrouw Barton op de

**ZE BEGREEP DAT HAAR
SPEL VERLOREN WAS
EN WAAGDE EEN GOK:
ZE NAM DE DOKTER
IN VERTROUWEN**

Canarische eilanden was gestorven zou de verdenking op Amy Durrant zijn gevallen en zou haar verwantschap met de familie Barton aan het licht zijn gekomen, maar haar naamsverandering en de dubbele misdaad, als je het zo noemen wilt, maakten dat onmogelijk. Ja, het was bijna de volmaakte misdaad.’

‘Wat is er met haar gebeurd?’ vroeg mevrouw Bantry. ‘Wat heeft u eraan gedaan, dokter?’

‘Ik bevond me in een moeilijke positie, mevrouw Bantry. Ik had, volgens de wet, heel weinig bewijzen. Ook waren er bepaalde tekenen, die mij, als medicus, verrieden dat die vrouw, hoewel ze er schijnbaar sterk en gezond uitzag, niet lang meer te leven had. Ik vergezelde haar naar huis en maakte kennis met haar familie – een allerliefst gezin, vol liefde voor hun oudste zuster en zonder het flauwste vermoeden dat zij ooit een misdaad had begaan. Waarom zou ik leed over hen brengen terwijl ik niets kon bewijzen? Ik liet de natuur haar loop. Juffrouw Amy Barton is zes maanden later gestorven en ik heb me vaak afgevraagd, of ze tot het laatste toe even opgewekt en zonder wroeging zal zijn geweest.’

‘Vast niet,’ zei mevrouw Bantry.

‘Ik denk van wel,’ zei Miss Marple. ‘Mevrouw Trout heeft ook nooit berouw gehad.’

Jane Helier zei: ‘Het is een treffend verhaal, al begrijp ik nog niet goed wie wie verdrongen heeft en ook niet wat mevrouw Trout er mee te maken heeft.’

‘Die heeft er niets mee te maken, kindje,’ zei Miss Marple. ‘Ze was alleen maar een bewoonster van het dorp – een heel aardige vrouw.’

‘O,’ zei Jane. ‘Van het dorp. Maar er gebeurt toch nooit iets in een dorp, wel?’ Ze zuchtte. ‘Ik weet zeker dat ik helemaal af zou stampen als ik in een dorp moest wonen.’

WOORDZOEKER

Nederlands - Engels

Aan de slag. Streep alle gegeven woorden weg in het rooster. Deze liggen horizontaal, verticaal of diagonaal in alle richtingen en hebben ten minste één vrije letter. Met de overblijvende letters vind je een weetje of een citaat.

P A R R O T D E I E N C G R E W A R D W O R C
 E T E E R E F E R S L A E C N A R T N E S M A
 E T T H G I E H E N L P R I O G U S D A V E E
 G A P C N C Y X C H E A V Y B E S C A P E I I
 A C A A N O E H I I I C N O S S E L L W G L L
 G K H E R R I E N V R I I D E T A D I D N A C
 G S C T C L I M A T E T A O R U M N V F T S U
 U I S I D L E C P N N Y S S V R N Y E E H R D
 L E S E T I U I E E R O I O E E E N R V G E S
 D E T A H S E M M T L A T T R N B C V E U V I
 Y E M I R C P T S S N T B T D R E O N R O I C
 R A R O E L A I S Y I E I I O S L T D A H N O
 A T A R N E M U L L N E K T E C B R E F T U U
 L E E O R E O N I E J B H C A L A G E L L I R
 A K P T H I E F A Q U E E N I W T P M E T T A
 S C P C R Y S T A L R L O N I H A D O W E R G
 P O A E R W H R X I J Y B T N M S C R E L E G E
 A R S P I D E R E I A M G E H T N E T W O L N
 C D I S C O V E R Y S U M I T C I V S I B G C
 E A D N U O R G K C A B E T W E E N U R S E Y
 N O S I C L O U D R E L A T I P A C A T A T A
 M N E S A E S I D R D S P O O N E M O C L E W

Streep de vertalingen weg en vind een citaat.

AANVAL
 ACHTERGROND
 AGENTSCHAP
 ALGEMEEN
 ANTWOORD
 BEGAG
 BEHANDELING
 BELONING
 BEWAKER
 BROER
 CAPACITEIT
 CHEMIE
 CITROEN

DIEF
 DINSDAG
 DRINGEND
 DUIVEL
 EILAND
 EXCUUS
 GEBAA
 GEDACHT
 GEHEIM
 HOMMEL
 HOOFDSTAD
 HOOFDSTUK
 HOOGTE
 INGANG
 INSPECTEUR
 KANDIDAAT

KATOEN
 KAVIAAR
 KIND
 KIP
 KLIMAAT
 KONINGIN
 KOORTS
 KRISTAL
 KUNSTENAAR
 LEPEL
 LERAAR
 LES
 LEVEND
 LID
 LIPPENSTIFT
 MARMER

MENIGTE
 MISDAAD
 MOED
 NIER
 OEFENING
 ONDER
 ONHANDIG
 ONTDEKKING
 ONTSNAPPING
 ONWETTIG
 PANIEK
 PAPEGAAI
 POGING
 PRINS
 RAKET
 REÇU

RUIMTE
 SALARIS
 SCHAAK
 SCHEIDSRECHTER
 SCHILD
 SCHOON
 SERIEUS
 SLACHTOFFER
 SPELER
 SPIN
 STEM
 STRUISVOGEL
 TAFEL
 TEKENING
 TIENDE
 TITEL

TUSSEN
 VERDWIJNEN
 VERGUNNING
 VERNIETIGEN
 VERPLEEGSTER
 VERWONDING
 VULKAAN
 WAARNEMER
 WELKOM
 WELVAART
 WIJSHEID
 WINNAAR
 WOLK
 ZESTIEN
 ZIEKTE
 ZWAAR

auto's vroeger en nu

I B O R L A N D N D R A D N A T S E B O M A C
 D A S S E A T L O N R A D A M I G L P V A E Z
 I K A R E V N N C O P I M T H U L I N E R H T
 N E B E O T O A E O O K N A E H P B R R U A A
 M R R T L S T R P O L W T B L E P O A L T L I
 D E A S T L N E S S U E E M B N E M A A I E F
 A L C A C M I S Y C E C S A O A U S V N S Z D
 R E G L I O W V S A C V L S D I Q O E D T E E
 R C E O T M R M E A F T A N A T I R C A A B T
 A T P R A G A D R L M A J A X S T C T A C R O
 C R T R E R T I S A L S L H W I L R O E L E M
 Q I R A T K A D N A E E U A T R A M R Y E S A
 E C O R B N C N A I L L B N W H B I Z R A I S
 P O R S C H E U R R G G E Y G C O N P U M A O
 R N A S I E E T T E L O T U A H S I A D S K N
 E E M E F V T D A P P E R S O N S S U S I T A
 M E I V I E L R M M P I N Z G A U E R N T O S
 I U L N W R R A C I H P M A V E R A O E A R H
 E Z C H C I R T E I D E N I A R R O L V A L A
 R K A T I J T D D E K L K O G E C O R R E L V A
 E I R T N T O E G U E P L E D O N I S T D O S
 G O G G O M O B I L T E E A I L A T I S I C V

Vind een citaat.

ADAMI
 AERO
 AJAX
 ALCA
 ALTMANN
 ALVIS
 AMAL
 AMILCAR
 AMPHICAR
 ANKEL
 APPERSON
 ARNOLT
 ARROL-ASTER

ASTRA
 AUTOLETTE
 BAAS
 BAKER ELECTRIC
 BECCARIA
 BOMAC
 BORLAND
 BROC
 CHRISTIANE-
 HUIT
 CISITALIA
 COLE
 CORD
 CORRE
 CROSMOBILE

DAEWOO
 DAKTARI
 DARRACQ
 DASSE
 DAX
 DE TOMASO
 DELAUNAY-
 BELLEVILLE
 DOBLE
 EAGLE
 EDONIS
 ELCAT
 ELVA
 EVERITT
 FIAT

GATSO
 GLAS
 GOGGOMOBIL
 HANSA
 HULAS
 IMPERIA
 KAISER
 KIA
 LAFAYETTE
 LE ZÈBRE
 LORRAINE-
 WOLK
 DIETRICH
 MAINI
 MARTA
 MARUTI

MATRA
 MEEUSSEN
 MINI
 NASH
 NETAM
 OGLE
 OLTICIT
 OPEL
 OSCA
 OVERLAND
 PEUGEOT
 PINZGAUER
 PIPE
 POPE
 PORSCHE

PRAGA
 PREMIER
 PUMA
 ROVER
 RUSSO-
 BALTIQUE
 SAAB
 SABRA
 SAMSUNG
 SAVIO
 SEARS
 SEAT
 SIMCA
 SMART
 STANDARD

STEVENS-
 DURYEA
 SUSITA
 TATA
 TATRA
 TESLA
 THULIN
 TUCKER
 VECTOR
 VESPA
 VINCKE
 VOLVO
 WINTON
 ZATO
 ZUST

R I A N N E T E N H A K E N R Y A W G N I M E H
 R E K L A W T A C S E O R K E E L Y E B B A E E
 C E K N T D O N I N O B E L N I M S A Y D T E R
 N R Z C E C D O E L K N A U A A R L D E O S O Z
 E R A F E R A Q U E L Z I M M E R M A N N A A I
 S A I N S D P R P I N E N E E F S F N P A C S G
 N L R M A O H J O V O V I C H N G O E N A I T O
 E E O K V B N S S L A N K L A U S N G T D S R V
 T S R E K C E B L E I M I J R A D T E O D T S I A
 S S V I I Y G A L A E N R M L N L T W H H E D L
 I A E T M G R N T I D E E A O A D E O E E J B E
 R N R O A G O J M R K G N T L R F A L N U T R N
 H D U R L I E A M U I O A I R B I L R N P E Y O
 C R S E E W N R O U D Z N A E E E T A O E I A T
 S A C N X T E U O Y L D B R N Y N G H S N T N G
 W A H O I Y V B L E V D O A H I W T E L E C R N
 A M K T S R E I B A Z E E A R E N N I E D E E I
 N B A S A A L K L I M A C R T R D E N N B L F L
 E R U A I B D L I D T K V Y F F O M N E I L F R
 P O I R N A R N H I H C N A I B H S I R I O I U
 O S D A E N R U P T O N D E D U I R W A V C H T
 E I E L L K U I N E H C D N U B F N P K E R C S
 L O O K S S O D H I L A R Y R H O D A O N I S S

Vind een citaat.	BECKERS	DAPHNE	HUTTON	LARA STONE	PHIL	SLANK
	BEROEMD	GROENEVELD	IMAN	LEILA NDA	BLOOM	SWANEPOEL
ABBEY LEE	BETTE FRANKE	DECKER	INE NEEFS	LILY	RAQUEL ZIM-	TAILLE
ALESSANDRA	BLIK	DEFILÉ	IRISH BIANCHI	DONALDSON	MERMANN	TURLINGTON
AMBROSIO	BRUNI	DUNN	JESSICA STAM	LIMA	RIANNE TEN	TWIGGY
ANA BEATRIZ	BÜNDCHEN	EROTIEK	JOVOVICH	LISA PALMER	HAKEN	TYRA BANKS
BARROS	CAROLINE	FRIEBERG	KAREN ELSON	LOOKS	ROMIJN	UPTON
ANGELA	TRENTINI	HEMINGWAY	KERR	MOFFY	SCHIFFER	VERUSCHKA
LINDVALL	CATWALK	HERZIGOVA	KIM ALEXIS	MOSS	SEYMOUR	WINNIE
ANJA RUBIK	CHRISTENSEN	HEUPEN	KLUM	MULDER	SHELLEY	HARLOW
ASTRID BRYAN	COLLECTIE	HILARY RHODA	KROES	NINA AGDAL	HACK	YASMIN LE BON

B E N G L I S H F E R N A F L R O S E R T I R B
 L A I R E P M I E M I S E L L I M E W C O C O M
 U U V S E H U G O B O S S D C E O L L E H C F E
 E D O 2 8 L A P A U S A N G E L U B A T E O M N
 B E I H T G M E E E E O U E H L F R N U N T Y I
 L C R R O T L O R E M N F C N U I T D D R Y S N
 O O E B A A E V U N M G F N B I E X E U L E I A
 O L R B M F Y C E C O N U M B E R S I X M P N M
 D O F E O A A I R O H P U E A O C A C R A A I R
 E G L E T L L S M B R O E N R L E M M R D C L A
 D N I E Y A G E A B U R I U I L G E F U E S N E
 E E R P I G W B E N O E T R E B I L A M O E I S
 D R T R A T Y S T U P P L R D T M N E M M C D E
 E U O M I S S I R O I D O A S E E N A K U L T A
 S L U L O L D A E A R D N E N O M R C D Z I N G
 G O O F F N G C V M A E D J M I G O N E E M P V
 N S T V A A I H T J G G O E N E R M N I R A E O
 Y B A B N V E A N E L Y N D I U A A U S T T M A
 K A P O E Y V N E D V P O O O R C N F R I Y A C
 C R N T A B A C V F B O U M H A E C O V O E M A
 I O A R P E G E R U L L A T R E V E E V E U U C
 J B E L L O D G I A U N T O L D R R F B A E Q R
 R G J S M A E R D I U S N O S I O P E R U P E N

Vind een citaat.	BLUE BLOODED BRIT	DIORISSIMO DZING! EAU DE COLOGNE	FÉERIE FIERCE FLEUR DU MÂLE	HUGO BOSS ICE MEN INDOOL IVOIRE	MILLÉSIME IMPÉRIAL MOUCHOIR DE MONSIEUR	QUORUM ROCK ME! ROMANCE SAFARI
28 LA PAUSA	BVLGARI POUR HOMME SOIR	EDEN	J'ADORE JEAN	MY SIN	SNUFF	ROCK ME!
ABSOLU	CACAO	ELIXIR	PATOU	NOA	SUI DREAMS	ROMANCE
ALIEN	CARON	ENGLISH FERN	JACKY	ONDE	SWEET	SAFARI
ALLURE	CHANCE	ENVY	JONON	OPIUM	TABAC	SNUFF
AMBRÉE	CHLOÉ	EROLFA	JOY	OURAGAN	TABU	SUI DREAMS
ANGEL	CIVET	ESCAPE	LAUREN	POÈME	TRÉSOR	SWEET
ARMANI	COCO	ETERNITY	LE MÂLE	PURE	UN AMOUR	SUI DREAMS
ARPÈGE	COTY	EUCALYPTUS	LIU	POISON	UNTOLD	SNIFF
AVON	COUMARINE	EUPHORIA	LONDON		VENT VERT	SUI DREAMS
B MEN	CREED	FARINA	MA LIBERTÉ		VÉTIVER	SNIFF
BABY SOFT	DANA				YVRESSE	SNIFF
BANDIT						SNIFF
BELLOGGIA						SNIFF

R N A M R E G R E Q U E S T L U S E R S L F T
 E O F E D R A O B A S I L T F E I H C C H L N
 G M A L T I T U D E E U L A V W T N E N S A U
 N L M N S H T P E D D Y H T L A E H S S A S O
 A A O S D A O R B A E G A T E R B R E A T H C
 R S U M L E V I V R U S U O I R U F S R N E C
 T R S Y N O B O D Y P F S O P I N I O N M E A
 S I S S H E C I E A O E N V Y O I N V O I C E
 K D U T C H K U R U T S E H C R G E C S E L L
 E M A E R C E A R T E Z E E N S S N I A R B C
 L Y I R A O G T T T H O U S E W I F E E N T A
 E E A Y E U H H A S A U S A G E R N S S C A R
 T A E D S N E C A R I I A P R A Y E R A V T I
 O I C O S O R D N N E M N A E A L A R A U A M
 N Y N C R R D O E A R P E G M P E R I T N C C
 I T E Y E R U T C U R T S R E W O L F N U S E
 A S L E E P Y H H F A R M E R T A I O H O A L
 L R I S V P T R T G A A X E D B E U S M L D L
 P I S D I A U O G N I O D M L F N I E O G N A
 M H O C L E A A D N T N E E I C L O O W N E R
 O T A M O T E T N I U G K N E O N L U F E S U
 C L U L L A B Y C E L H K T P E C I V R E S S

Streep de vertalingen weg en vind een citaat van Herman de Coninck.

AAN BOORD
 AANKONDIGEN
 AANVAARDEN
 ADEM
 ADRES
 ANKER
 ASPERGE
 BASILICUM
 BEKENNEN
 BEROEMD
 BESCHIKBAAR

BORSTKAS
 BRUIKBAAR
 DIENST
 DIEPTE
 DONDERDAG
 DORSTIG
 DROEFHEID
 DUITSER
 EIGENAAR
 EXOTISCH
 FACTUUR
 GEBED
 GEBOORTE
 GEZOND
 GODIN
 GORDIJN

HERSENS
 HOEK
 HONGERIG
 HOOGTE
 HUISVROUW
 IEMAND
 IN HET BUITEN-
 LAND
 INKOMEN
 KANS
 KEEL
 KELDER
 KLAGEN
 KRANKZINNIG
 LANDBOUWER
 LEIDER

LICHTFLITS
 MENING
 MENS
 MIRAKEL
 MYSTERIE
 NEDERLANDS
 NIEMAND
 NIEZEN
 NOODSITUATIE
 OLIJF
 ONDERGOED
 OVEREENKOMST
 OVERLEVEN
 PEEN, WORTEL
 POETSMIDDEL
 RESULTAAT

RIDDER
 ROOMSAUS
 RUSLAND
 SAUS
 SCHOONHEID
 SEIZOEN
 SKELET
 SLAPERIG
 STERK
 STILTE
 STRIJDER
 STRUCTUUR
 TATOEAGE
 THEORIE
 TOMAAT
 TYPISCH

VERGIF
 VERGISSING
 VERSLAG
 VERZOEK
 VIERDE
 VOLWASSENE
 VREEMDE
 WAARDE
 WANHOPIG
 WIEGELIED
 WOEDEND
 WORST
 ZALM
 ZOEKTOCHT
 ZONNE-
 BLOEM

S C U T U M L K A G I R U A S I V L A W D T D
 E C R V D W A E S I J S L A L I U Q A L U B E L
 D A U R I A W E O E H E R C U L E S I E O V I
 P N A L R R R O N M I V R S U S T F B E O U H
 O C O D P A G Y L R I R U P W E C N R L T E C
 O E R H C T D O L F U N A K E O T O A L E V S
 C R K S E V O E R M A N O N S N B N R T S E U
 S R U I C T A R N D R M B R U A S D M P C T D
 E M K X O L O I J I O A O U P N Z K T E I I O N
 L Z N Y R R U R T A K A I I G U L Y N X R U I
 E P W P O E E C G E T M R S Y I A E S A C S S
 T U C A N A I D H N N A D C C D R N A N U U U
 U P O R A P A T E T C M R E K E B F A R M H S
 R P R A A N R C S O P R N S B R T D E O P C A
 S I V D U O G S L H H O M A O D T U W F O U G
 A S U I J S G R U S A E N M U A R E H S U L I E
 M V S S T U M U A G T O E P L I E J Y R A H P
 A E U V R B P H G E C F R S E E D C S D I P A
 J U P O A U R A I D O V E N S H A N O O R O S
 O L E G L E N A T I N I M E G O H C I N V A S
 R E L E I K E S T S M E A T R E C A L A O L E
 G N A L S R E T A W E N I E L K O M P A S M R

Vind een citaat.

APUS
 AQUILA
 ARIES
 AURIGA
 BEKER
 BOÖTES
 CAELUM
 CANCER
 CARINA
 CENTAUR
 CETUS
 CIRCUMPOLAIR

COLUMBA
 COMA
 BERENICES
 CORONA
 AUSTRALIS
 CORVUS
 CYGNUS
 DOLFIJN
 DRAAK
 DRACO
 DUIF
 ERIDANUS
 FORNAX
 GEMINI

GOUDVIS
 GROTE
 HOND
 GRUS
 HAAS
 HAGEDIS
 HERCULES
 HYDRA
 INDIAAN
 INDUS
 KIEL
 KLEINE WATER-
 SLAG
 KOMPAS

KREEFT
 LACERTA
 LEEUW
 LEO MINOR
 LEPUS
 LIBRA
 LIER
 LUCHTPOMP
 LUPUS
 LYNX
 LYRA
 MAAGD
 MENSA
 MONOCEROS

MUSCA
 NORMA
 OCTANT
 OPHIUCHUS
 OSSEN-
 HOEDER
 OVEN
 PARADIJS-
 VOGEL
 PASSER
 PAUW
 PAVO
 PEGASUS
 PICTOR

PISCES
 PUPPIS
 PYXIS
 RAAF
 SAGITTA
 SCHILD
 SCORPIUS
 SCULPTOR
 SCUTUM
 SERPENS
 STEENBOK
 STIER
 TELESCOOP
 TOEKAN

TUCANA
 URSA
 MAJOR
 VELA
 VEULEN
 VIRGO
 VOERMAN
 VOLANS
 VOSJE
 WALVIS
 WOLF
 ZUIDER-
 DRIEHOEK
 ZWAAN

K N A L K N E S S U T C N U J N O C R A S I S
 D G D A L B E D R I J V E N D E V O R M E N S O
 D L H A E U I J T A A P Z A A K N A A M D P O O
 N O O T M I L W A F F R I C A A T G I I N L R
 E T R F T G G V O O R Z E T S E L R L D E E T
 B T T I J O I L O R O T E I W D G E L E E R X N
 B I A R O N E M L N R E K E R C E R R U R D A
 E S T H N G E I E O F D R E T E V T S N I N A
 H S I C B E E C S E C E E O D I D S A E A B M
 M L E S L X C N I I T I B I N S U N R L L R O
 E A F P I A I T U C L J X D N A V E O A O N R
 T G D R Q L A F E S E E E S F C G U V E E F
 S T W E U D C R F C E N G E L Y I T S A V V E
 I Y A E I L I N T U D A D L G E M N I E L E E
 M G N K D D L I J E V S A K W G O O B I E A R M
 P N F T A E T D O X N I S O F O O N O T F V G
 L A E A A U R O E L I L E O S E R D E O I O M
 E G I A A X R K A N Z F D R O O W D E E L E G
 X T S L S W I U E S I J W E D N E D E I B E G F
 D I S T E E T S G R B P A R T I K E L X O I D
 S U A R E K N I L K I D I E P A S P E C T N N
 A M P L E O N A S M E G D R O O W L E T S G T

Vind een citaat.	BEDRIJVENDE	ELISIE	ISOFOON	PARTIKEL	SUFFIX
ABLAUT	VORM	ELLIPS	ISOLEX	PASSIEF	SYMBOOL
ACCENT	BIJWOORD	ENCLISIS	KERN	PERSOONS-	SYNTAXIS
ACTIEF	BIJZIN	FORMEEL	KLEMTOON	VORM	TELWOORD
ADHORTATIEF	BUIGING	GEBIEDENDE	KLINKER	PLEONASME	TUSSEN-
AFFRICAAT	CONATIEF	WIJS	LEXEEM	PREFIX	KLANK
AGENS	CONJUNCT	GELEED WOORD	LEXICOLOGIE	SCHRIJFTAAL	UITGANG
ALVEOLAIR	CRASIS	GENUS	LIQUIDA	SIMPLEX	VERVOEGING
ANALOGIE	DATIEF	GETAL	MORFEEM	SOORTNAAM	VOORZETSEL
ANLAUT	DE SAUSSURE	GLOTTISLAG	ONDERVINDEND	SPREEKTAAL	WEDERKERIG
ASPECT	DEELWOORD	INDIRECT OBJECT	VOORWERP	STAM	ZAAKNAAM
AUSLAUT	DIRECTE REDE	INFINITIEF	ONDERWERP	STEMHEBBEND	ZINSDEEL

S E R E N G E T I D J O E B A B U R O Y T W A
 A H I N A N N E E O H T O S E L I Z R I U N C
 N E O B E Z I J F A F R I I K N D J A M E N A L
 G A M N I E U L E E V A S S A C N M B I I E I J
 O A I P A L I T B N S W J G S E A B G R S A N
 M M B R A A L I F A R K A T O U R E O H O C E
 A H O O O A N A H P A E I D H T R Z E T A S W
 T A O R N G E A B O E R D N X A R I U B L N U
 N R F O O L R K R M U B S E K T J P I I D G A
 E A K O R A E F G O A D T Z O A A N B A A S L
 V E O S T N V Y D N O K O X W M D E K N H E B
 A L L T I D P N J D V R G A O A R A D A K M R
 L E A A J G U U O D I U O L K I R A N O A S E
 S U D A N O L M W L R H I J A A N R T F T C A I
 N Q M T S R A T L K A D W B M F I I A O L G P
 L B A S A I G A E U N Z U M A R A D N O A A O
 O O U G I L O L S M A E O I B N I G B U L B I
 W O M R E L S A H E N N B A N T O E E Y I O H
 Y U O E K A A P G U A R D A F U I B N U B R T
 B K E P D I A M A N T E N A K A I B G B M O E
 O K O E D O E I L I N U A O M A L A W I I N T
 H E E N L U S A K A A S L A A P Z I E K T E K

Vind een citaat.	CASSAVE	HAUSA	LAAGLAND-	MBALAX	SLAVEN
AFRO	CEUTA	HOORN	GORILLA	MOPANE	STAATSGREPEN
AGADIR	CONGO	HUTU	LAGOS	NDJAMÉNA	SUDAN
AKAN	DAKAR	IGBO	LANDBOUW	NIGER	TILAPIA
ALI FARKA TOURÉ	DIAMANTEN	IJAW	LEEUEW	NIJLBAARS	TIMBILA
AMHARA	DINKA	IMPALA	LESOTHO	OASE	TOGO
ANTANANARIVO	DJAMBO	IROKO	LIBERIA	ORAN	TUNIS
ARMOEDE	DJOEBA	KAAP GUARDAFUI	LIBIÉ	OROMO	UGANDA
ASHANTI	DODOMA	KAMBA	LOMÉ	PYGMEE	XHOSA
BAMAKO	EBOLA	KENIA	LUANDA	QUELEA	YORUBA
BANJUL	ETHIOPIÉ	KIBUYU	LUSAKA	SAHARA	YOUSOU
BANTOE	FULA	KOEDOE	MALAWI	SANGOMA	N'DOUR
BIAFRA	GABON	KOFI ANNAN	MAMBA	SERENGETI	ZAMBEZI
BLAUWE NIJL	GABORONE	KOLA	MAPUTO	SHONA	ZEBOE
CABINDA	GHANA	KORA	MATADI	SKINK	ZORILLA
CAÏRO	GURKEL	KWAITO	MATATU	SLAAPZIEKTE	ZUMA

D R E H T E G O T E K C U B E H I N D E H D L
R E M M U S I Y K T H G I N D I M E O C R R N
E N C H N F V T N D H N K C A T T A R E E A I
D N H T A A R S O E S I R P R U S U N W G Z A
R I E Y E O A A W E L H R B A T H R O O M I L
O W A H P R T T L L E T H T D C O D P O E L P
B Y P R E C I P E B T O D A Y C N F A F U I X
N R I E F H U R D I U N T H G I L E E F M Q E
M A R R I A G E G S H A D O W O R O W I T U V
T N E M P I U Q E I O I R E W S N A S C T I H
W O N D E R F U L V E U S E W N I T E E C D T
S I N D E E D T B N T R R T W A A A A T R R R
N T R A N S L A T I O N U C O K R C I T Z E I
D C A I J N E K C I H C C A S E R H M T K V Y B
S I X T E E N G N U O Y C V A E Y O T O D W E
T D S H E L P R U P E U C A R E F U L H R A L
S S W C R M E N O U G H G L B E R N U E A L G
E N E U O T E L T S E R W H E O S T G L W D N
R T O U N V G N I H P L O D T V T A G I E E U
O L S I Q E E Y T I L A U Q E N O I A V R V J
F E A R A E W R E D N U R S T R A N G E R I E
S P I D E R R D Y E N C O N T I N U E R E L N

Streep de vertalingen weg en vind een citaat.

AANVAL
 ACHTER
 ACTEUR
 ADVOCaat
 AFSCHUWELIJK
 ANTWOORD
 BADKAMER
 BAGAGE
 BANG
 BERG
 BLOEM
 BLOEM, MEEL

BOS
 BRON
 DERTIG
 DIENAAR
 DOLFIJN
 DOORGAAN
 DUIF
 DUIVEL
 EMMER
 FIETS
 GEBOORTE
 GEDACHTE
 GENOEG
 GESCHIEDENIS
 GITAAR
 GOEDKOOP

GRENS
 HAGEDIS
 HOEK
 HUIS
 HUWELIJK
 INDERDAAD
 JONG
 JUWEEL
 KANTOOR
 KENNIS
 KERK
 KIP
 KWALITEIT
 LADE
 LEKKER
 LERAAR

LEVER
 LICHT
 LUCHTHAVEN
 MIDDERNACHT
 MINNAAR
 MOORDENAAR
 MUIS
 NIETS
 ONDERGOED
 ONTDEKKING
 ONZICHTBAAR
 PINDA
 PURPER
 RAAM
 RECEPT
 RITME

ROMAN
 SAMEN
 SCHADUW
 SCHAT
 SCHILDER
 SLACHTOFFER
 SPIN
 STOEL
 TABAK
 UITRUSTING
 VANDAAG
 VERGISSING
 VERKLAREN
 VERKLARING
 VERLIEZER
 VERRASSING

VERTALING
 VERWONDERLIJK
 VERZOEK
 VLOEIBAAR
 VOORZICHTIG
 VREEMDE
 WAPEN
 WARMTE
 WIEL
 WILDERNIS
 WINNAAR
 WOORDENBOEK
 WORSTELLEN
 ZESTIEN
 ZOMER
 ZWAAR

E U G E S A F F E T T U O S O A R P O S A T O
N C M E Z Z O P I A N O O R S O D E C I S O I
I M G P G O E P O N T D E U S O N O R O O N R
F N R E A L N T M U N I A U O R S A A T R I B
O I E L I B A T N A C P E G M E Z Z A V O C E
H A R M O N I E T N A L L I R B A G N O N A C
L S I S E H T N S C D T I F E I E M I C E D L
A S O T A R E D O M O R G E L L A M B I T U S
R A A S O L E T N A D N A H O L O C C I P O I
U C V F S G O O L I P E E C U C S C H E R Z O
S E L I B I S S O P O M I S S I T R O F I E F
I D P E V A A T E B E E I I P D M A T P P C E
M T R R P A S O S I J S N I R O R A R A M E H T
A V T A I A C K T T G O E T S N E U R F D R N
L A I U T M W E I A E M A E I L S S I A A O A
L D P L T I A L N E B C M M L S T E S P L M R
A R U E N I M D T F I U A I E U O T S I E A U
E S D T R E O T O L A G R T N S S P O A O E O
M R U S T T E K E N I T C N Z T O K X C R N C
T N A N I M O D O C N M I A I A O C S E R F E
I S T I N T I M O T O A A C O I N V E R S I E
R E P E N T E T N E M L I B O N E R B E N U F

Vind een citaat.

A PIACERE
 AFFETTUOSO
 AGILE
 ALLA
 MISURA
 ALLEGRO
 MODERATO
 AMBITUS
 ANDANTE
 ANTIMETRISCHE
 FIGUUR

APERTO
 ARCO
 ARIA
 ASSAI
 BRILLANTE
 BRIO
 CANON
 CANTABILE
 CHROMA
 CON
 ESPRESSIONE
 COURANTE
 DECIME
 DECISO

DELICATO
 DIAPASON
 D-MINEUR
 DOMINANT
 ENFATICO
 EPILOOG
 ESTINTO
 EXPOSITIE
 FINE
 FORTE
 FORTISSIMO
 POSSIBILE
 FRASE
 FRESCO

FUNEBRE
 GAIO
 HARMONIE
 INTIMO
 INVERSIE
 IRATO
 KWINT
 LEGATO
 LIBERO
 LUSINGANDO
 MAESTOSO
 MAGICO
 MARCIA
 MENO

MEZZA VOCE
 MEZZO PIANO
 MOSSO
 MOTO
 NOBILMENTE
 OCTAAF
 OPERA
 OPMAAT
 OSSIA
 PAUSA
 PEDALE
 PICCOLO
 PIÙ
 POI

POSATO
 PRIMA
 DONNA
 REPENTE
 RITME
 RUBATO
 RUSTTEKEN
 SCATENATO
 SCHERZO
 SEGNO
 SEGUE
 SILENZIO
 SIMILE
 SLENTANDO

SONORO
 SOPRA
 STIL
 SUL TASTO
 SUSTAIN
 TACET
 TENOR
 TENUTO
 THEMA
 THESIS
 TONICA
 TRILLER
 TUTTI
 VIVACE

A W A R R I O R R L E T A R I P N T C L O C K
 W S C E L B A N E L I S S I M O E P S B G C E
 E S L R S H D R V R V V R I I O G E T A O A O
 R E N T E R T A I N O A O T R R Y C N S E F R
 C P E S D A O N R D I L I R L U X C A K L R A
 S A G T I E T H I L D N P U Y S O A H E F A B
 L R P R R W G I W N U L C X D V M T P T I I B
 O A M A E R D A O M O K E R E W E E E P R D I
 P T Y N C E Y N M N Y I N R E G O K L E E R T
 S E T G T I T A U A O O T I R A C R E L B A T
 T Y L E O D T I A O D I J A G I S P R P Y O R
 T E I R R Y I Y N O R I T N R I U E U O G B M
 P L U M B E R S D G A G O C E A R Q S E M A A
 E E G G E S V T A R W M K R U T P O S P Y O A
 M G B K N K N I N S A A S C E R F E E O L L T
 A A A E C I V E D U T U O B A C T O R E V E F
 H N R C O R N E R N O E G Y N B E S P P E G E
 S T R U C T U R E M D C R R O E L I E L K N A
 W H E E L U I V A S B E A U T Y E E V D R O R
 V A L U E V E F E W U N O J H C R E F E R P T
 E L P P A I N T I N G M P N E X A M P L E S H
 E I L L N E S S H A R E A I R E H T E G O T N

Streep de vertalingen weg en vind een citaat.

AAN BOORD
 AANDEEL
 AANVAARDEN
 AARDE
 ACHTERGROND
 AFZONDERLIJK
 AMUSEREN
 APPARAAT
 APPEL
 BANG
 BEDEKKING
 BEGROETING
 BEROEMD

BEWAKER
 BORST
 BURGEMEESTER
 DOEL
 DROOM
 DRUK
 DUIKER
 EEKHOORN
 ENKEL
 GEBEURTENIS
 GELUKKIG
 GENIETEN VAN
 GEWEER
 HEBZUCHTIG
 HOEDANIGHEID
 HOEK
 IRONIE

IVOOR
 KABEL
 KLOK
 KONIJN
 KOORTS
 KORF
 KREKEL
 LAND
 LOODGIETER
 MENSEN
 MOGELIJK MAKEN
 MORGEN
 MUNITIE
 NEGENDE
 NOG ÉÉN
 OLIFANT
 ONDER, TUSSEN

ONGEVEER
 ONTVANGEN
 OORSPRONG
 PAARD
 PIRAAT
 PRIJS, BEKRONING
 RAADSEL
 RAKET
 RAMP
 REGISSEUR
 RIVAAL
 RIVIER
 ROK
 SAMEN
 SCHAAMTE
 SCHADE
 SCHEPPING

SCHILDERIJ
 SCHOONHEID
 SCHROEF
 SCHULDIG
 SIERLIJK
 SLANG
 SOK
 SPONS
 SPOORWEG
 STELEN
 STINKEND
 STRIJDER
 STRUCTUUR
 STUK
 TAFEL
 TOERIST
 TON, VAT

TWINTIG
 VAAK
 VERHOOGING
 VERKENNER
 VERKIEZEN
 VERMAAK BIJEN
 VERNIELING
 VERSCHIJNEN
 VERWONDING
 VOORBEELD
 VOORBEREIDING
 VREEMDELING
 WAARDE
 WAARSCHUWING
 WIEL
 ZIEKTE
 ZUURSTOF

D W E K E A B E R G B L A U W M A I S H C U F
 E L U M E O N E O J L I M R E V N K Y M C R E
 N E E A U B E R G I N E Z O R O O V I O E E I
 M R U E L K R E B M A T N A K E T N G V L A T
 C W U A L B S T H C A N D I M K T N L L A E I
 E C N V K O R E N B L O E M B L A U W N D D D
 E A A A K M N E N I U R B O A C A C S L O E D
 S M A A B E I U V R U V A T R N E Z T E N N A
 O O Y L O E K D A L S R M A K G E R E P R U P
 O U C M D I E H D N I L B N E R U E L K L E M
 L F I E N T O L N E G Z A E I K A K F E K P U
 R L E P O N I S D A N G N N J W N P A O M U R
 U A B L L I S E P I A V O G I N K A R N A A T
 E G E N B T N E E C A Q I L O P A A L O R T C
 L E I T N A N I M U L C U O F U A T R R O H E
 K K G O O B N E G E R U A A L L D I J S M O D P
 O L E E W A C I T P O O B J M E E B I J A I J O S
 P E M U E E C H A M O I S K O A T N R E K N D
 W U A L B L E P P A D N A S L U R R G U N D E
 P R U I S I S C H B L A U W I E R I J O T I E K
 G A V M E L S C H A K E R I N G U E N O E N O
 N Z E E H C A T S I P A P A V E R R O O D I T

Vind een citaat.

ACAJOU
 ADDITIEF
 AMBERKLEUR
 APPELBLAUW
 AQUAMARIJN
 AUBERGINE
 BEIGE
 BERGBLAUW
 BLOND
 CACAOBRUIN
 CAMEL

CAMOUFLAGE-
 KLEUR
 CELADON
 CHAMOIS
 CLUBKLEUR
 CMYK
 COGNAC
 CRÈME
 CYAAN
 FLETS
 FUCHSIA

GEEL
 GOLFLENGTE
 GOUDBRUIN
 GRAUW
 GROEN
 GRIJS
 INKARNAAT
 IVOOR
 KAKI
 KANT
 KARMIJN

KASTANJEBRUIN
 KEEL
 KLEUREN-
 BLINDHEID
 KLEURLOOS
 KNALROOD
 KORAAL
 KORENBLOEM-
 BLAUW
 KRAPROOD
 LIMOEN

LUMINANTIE
 MAUVE
 MIDDENVIOLET-
 ROOD
 MIDNACHTS-
 BLAUW
 MINT
 MOKKA
 NABEELD
 OPAAL
 OPTICA

PAPAVEROOD
 PISTACHE
 PRUISISCH
 BLAUW
 PURPER
 REGENBOOG
 ROSSIG
 ROZE
 SCHAKERING
 SEPIA
 SIGNAALROOD

SINOPEL
 SPECTRUM
 TANEN
 TAUPE
 TERRA
 TINT
 VAAL
 VERF
 VERMILJOEN
 ZALM
 ZILVERBLAUW

Landgoed Mattemburgh
in de Brabantse Wal

Waar de Franse en Engelse stijl elkaar ontmoeten

Ooit stond hier een verwoeste hoeve, maar dankzij de familie Cuypers ontstaat in Hoogerheide een schitterend landgoed met kronkelende paadjes, lieflijke bruggetjes en mozaïekperken vol bloemen. Tegenwoordig mag iedereen hier komen wandelen.

Tekst Karin Nullamento Beeld Wim Lanser

Op de grens van West-Brabant, Zeeland en Vlaanderen ligt een gebied dat wordt aangeduid als de Brabantse Wal: een landschap met een opvallend hoogteverschil, een zogeheten steilrand. Deze is verantwoordelijk voor de abrupte overgang van de zandgronden naar de lagergelegen zeekleipolders. De steilrand (ook wel 'zoom' genoemd) is aangemerkt als aardkundig waardevol gebied. Hij is waarschijnlijk ontstaan door erosie van de Schelde en heeft een natuur- en cultuurhistorisch gebied met een grote verscheidenheid aan landschappen opgeleverd.

Groene zwaargewichten

Hier, tussen Bergen op Zoom en Hoogerheide, ligt een van de bijzonderste landgoederen van Brabant: Mattemburgh. Een groene oase waar de Franse en Engelse stijltuin elkaar ontmoeten, waar we een mozaïekperk vinden dat doet denken aan een taart, waar pachters ooit voor een sigaar en een borrel een hernia riskeerden door te sjouwen met loodzware kuuplanten. En waar een ongevoelige gravin haar toegewijde tuinman tot het uiterste dreef.

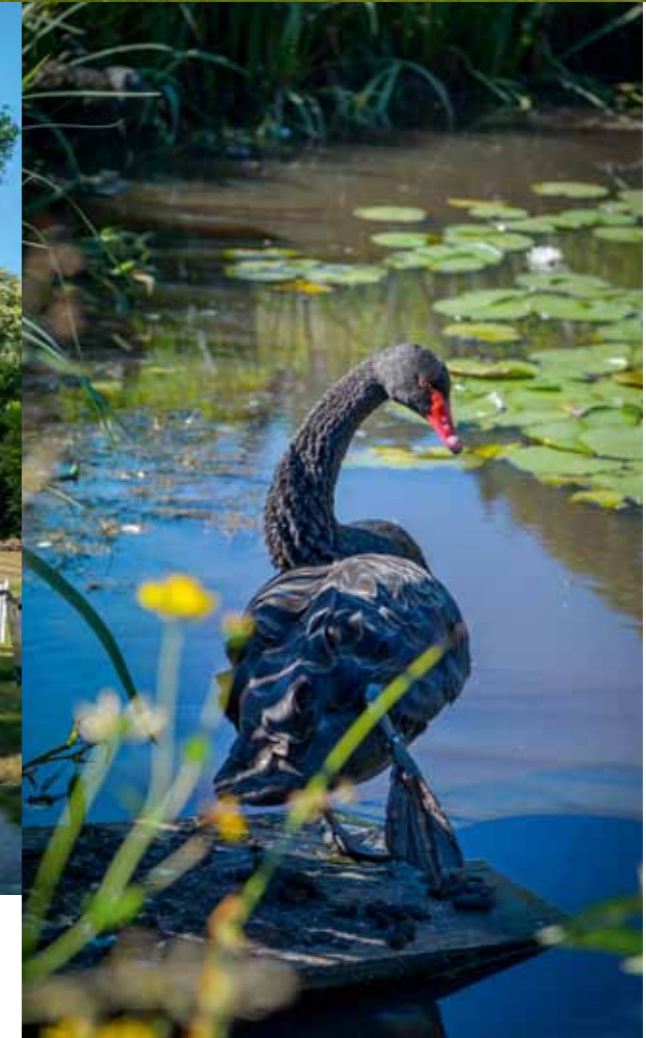
Klaas Koopmans van Stichting Het Brabants Landschap, verantwoordelijk voor alles wat groeit en bloeit op het landgoed, vertelt enthousiast over de (groene) pronkstukken van Mattemburgh. Zo zijn daar het pinetum (een verzameling van levende naaldbomen) en de befaamde kuuplanten die je verwelkomen als je via de strakke Franse stijltuin met geometrische figuren en lijnen naar de orangerie loopt. Aan weerszijden van de paden staan onder meer oranjeboompjes, laurier, agave, granaatappel en mimosa. De zware kuuplanten staan van half mei tot half oktober buiten, daarna mogen ze binnen overwinteren. Dat gebeurde vroeger in de daarvoor bestemde orangerie, maar die heeft sinds 2005 een horecabestemming. In plaats daarvan kunnen de groene zwaargewichten terecht in een nieuwe winterberging. Het moderne gebouw valt qua stijl een beetje uit de toon, maar

het is speciaal ontworpen om de planten onder optimale omstandigheden warm te houden in de winter. Functioneel dus. Al is er nog steeds heel wat mankracht voor nodig om de loodzware kuuplanten binnen te krijgen.

Hoe meer, hoe beter

In vergelijking met veel andere buitenplaatsen is Landgoed Mattemburgh niet bijster oud, het ontstond halverwege de 19e eeuw. Het is ook niet bijzonder groot, 'slechts' 17 hectare. Maar ooit zwaaide de familie de scepter over een veel weidser gebied. Want een huis met park volstond niet voor de gefortuneerden van weleer, die wilden op z'n minst alle omringende bossen en landbouwgronden bezitten. Zo ook de eerste eigenaar Petrus Josephus Cuypers (1763-1844), die uit een rijke koopmansfamilie uit Oudenbosch stamt en in de Franse Tijd hard aan zijn politieke carrière werkt. Hij schopt het in 1806 zelfs tot persoonlijk raadsheer van koning Lodewijk Napoleon. Koning Willem I benoemt hem later tot lid van de Staten van Brabant en in 1818 wordt hij burgemeester van Bergen op Zoom. Omdat Cuypers

**Voor een sigaar
en een borrel
versjouwen
pachters in het
voor- en najaar
loodzware
kuipplanten**

De gravin was dol op zwarte zwanen. Deze dieren zijn nog steeds te zien op het landgoed.

De orangerie heeft nu een horeca-bestemming.

In de historische binnentuin kweken de uitbaters van Orangerie Mattemburgh groenten en kruiden

van 1823 tot 1840 een lucratief bijbaantje heeft als lid van een staatscommissie die zich bezighoudt met de verkoop van 'overtollige en nutteloze' domeinen (gronden in het bezit van de overheid), kan hij veel van deze gebieden voor een appel en een ei opkopen.

Drie jaar na zijn huwelijk met Maria van Mattemburgh, afkomstig uit een bestuurdersgeslacht, wordt hun zoon Cornelis Ludovicus Antonius Cuypers (Louis voor intimi) geboren. Hij is aanvankelijk het zwarte schaap van de welgestelde familie, zo'n jongen die verzeild

raakt in vechtpartijtjes en soms achter de tralies belandt. Ook komt hij thuis met de dochter van een eenvoudige herbergier, met wie hij zelfs trouwt. Toch is het aan deze Louis te danken dat Mattemburgh wordt gesticht.

Villa van Maria

Maar het begint met zijn moeder Maria, die iets met het door haar man aangekochte land wil doen. Je kunt immers wel een flinke lap grond bezitten, maar dan heb je nog geen buitenplaats. Daar hoort een fatsoenlijk huis bij, beseft Maria van Mattemburgh. Wanneer zij in 1850 overlijdt, staat er dankzij haar al een aardig optrekje op het terrein: een villa in neoclassicistische stijl. Het landgoed heet dan nog de Musschenpot, maar erfgenaam Louis besluit om de buitenplaats naar zijn moeder te vernoemen. Niet dat hij er vaak is; hij en zijn vrouw wonen in Brussel en komen er alleen in de zomermaanden relaxen. Ongetwijfeld doen ze dat in de prachtige tuin, die wordt aangelegd in de Engelse Landschapsstijl. Deze moet natuurlijkheid uitstralen, met kronkelpaadjes en verspreide groepjes bomen, maar alles is van A tot Z bedacht. Typisch voor deze stijl zijn de 'romantische' elementen, zoals een Chinees bruggetje en een pittoreske theekoepel met uitzicht. Later volgen

VERWOESTE HOEVE WORDT LUSTHOF

- 1747** Franse legers belegeren Berg op Zoom en plunderen de omgeving. Nadien worden veel verwoeste hoeves niet meer opgebouwd, waaronder de Musschenpot.
- 1796** Huwelijk tussen P. J. Cuypers en Maria van Mattemburgh.
- 1799** Geboorte van hun zoon Cornelis Ludovicus Antonius Cuypers (roepnaam: Louis).
- 1807** De voormalige gronden van de Musschenpot, inmiddels geconfisqueerd door de staat, worden verkocht aan Petrus Josephus Cuypers.
- 1839** Louis Cuypers trouwt met herbergiersdochter Adriana Hips. Ze vestigen zich in Brussel.
- 1846** Maria van Mattemburgh maakt plannen voor een buitenplaats.
- 1846-1853** Het landhuis wordt gebouwd.
- 1849** De Antwerpse architect Emile van Cuyk komt met het plan voor de aanleg van de tuin in Engelse stijl.
- 1850** Maria van Mattemburgh overlijdt. Zoon Louis vernoemt de kersverse buitenplaats naar haar.
- 1884** Louis Cuypers overlijdt. Zoon Aymon erft alle bezittingen. Hij woont in Brussel.
- 1905** Geboorte Marie-Louise Cuypers, dochter van Aymon en het latere 'gravinneke'.
- 1939** Aymon Cuypers overlijdt. Dochter Marie-Louise gaat wonen op landgoed Mattemburgh en trouwt met Jacques Pelletier, graaf de Chambure.
- 1967** Het gravinneke, de laatste Cuypers, overlijdt.
- 1970** Gebied Mattemburgh wordt verkocht aan Brabants Landschap.
- 1982** Ook de graaf overlijdt. Huis en park worden geschonken aan Brabants Landschap.

Typisch voor de Engelse landschapsstijl zijn romantische elementen, zoals een Chinees bruggetje

te hebben gehouden als het ging om de omgang met personeel. Vos treedt in dienst in 1954 en heeft moeite met haar ondankbare houding. Hij maakt lange dagen voor weinig geld, maar doet dat uit liefde voor de tuinen van Mattemburgh. Deze staan bekend om de mozaïekperken, die bestaan uit in patronen geplante eenjarige plantsoorten met kleurig blad. Pronkstuk is het Fürst Pückler von Muskau, een bed met 5 à 6000 plantjes in de vorm van een achtkantige tulband. Vos vertelt over de keer dat hij deze twee weken achter elkaar aan één stuk moet begieten; de gravin is dan op vakantie. Bij terugkomst is mevrouws enige opmerking dat één van de duizenden plantjes gesneuveld is. Sinds het overlijden van het echtpaar is het Brabants Landschap verantwoordelijk voor het onderhoud van landgoed Mattemburgh. De stijltuin is nu vrij toegankelijk voor het publiek. Dat geldt ook voor de 'oude' orangerie, waar ondernemers Frank en Marloes van Akkeren sinds 2005 café-restaurant Orangerie Mattemburgh runnen. In de historische binnentuin kweken ze hun eigen groenten en kruiden. Zo wordt een bezoek aan Mattemburgh ook culinair een aanrader. Antwerpsestraatweg 181, Hoogerheide www.brabantslandschap.nl www.orangeriemattemburgh.nl

een binnentuin en de Franse tuin met orangerie. En Louis? Die ontpopt zich tot een berekenende zakenman. Dankzij slimme aankopen weet hij het familiebezit behoorlijk uit te breiden. Zijn vader zou trots op hem zijn geweest.

Ondankbare kleindochter

Via Aymon, de zoon van Louis, komen we terecht bij de laatste telg uit het geslacht Cuypers: Marie-Louise Jeanne Adrienne (1906-1967), kleindochter van het voormalige zwarte schaap. Zij erft in 1939 het familiebezit en trouwt in hetzelfde jaar met Jacques Pelletier (1899-1982), graaf de Chambure. In het boek 'Landgoederen in Brabant' van Thijs Caspers komen we dankzij een interview met de toenmalige tuinman Dirk Vos veel te weten over gravin Marie-Louise, bijgenaamd 'het gravinneke'. Zij blijkt er nogal 19e-eeuwse denkbeelden op na

Pracht en praal in de villa op landgoed Mattemburgh.

FILIPPINE

Aan de slag. Vul woorden in die voldoen aan de omschrijvingen. Gelijke nummers zijn gelijke letters. Breng vervolgens de letters in de genummerde vakjes over naar de gelijkgenummerde vakjes in de balk. Onderaan lees je dan een citaat, gezegde of cryptische omschrijving, plus de oplossing.

A	48		8	25			32	39	B	2	22	17		35		40	11
C		11		50	7	41	26		D	19		3	28		12		33
E		40	28		43	16		9	F		6		30	13		37	19
G	49		37	17		H	27		2	35		43	9		47	26	18
I	38	14		45		24	J	19	36		4	12		44		22	30
K	47		33	4		13	23	L	25		47	37		42		29	10
M	48		2	38		18		27	N	36	49	20		15		46	
O	39		5	21		46		16	29	P		34	17		51	44	
Q	44		24	6	51		40		14	31	R	1		37		45	23
S	42	30		28		2		14	26	20		T	21		14		41
U	48		11	21	3		33		V	19		31	38	15		26	
W	24	40		21		12		10	X		46	27		7		50	32
Y	1	34	25		8	16		30	Z	5		15	37		49		39

A tussenvorm **B** kledingstuk **C** wezen **D** tijdschrift **E** vrije tijd **F** soort oorrob **G** goede eigenschap **H** atoomenergie **I** goed snijgend **J** continent **K** grondig **L** onderwerpen aan wettelijke bepalingen **M** zeer krachtig **N** herkauwer **O** constellatie **P** overgeleverd verhaal **Q** bijgebouw **R** jong paard **S** beroep **T** discipline **U** Belgische badplaats **V** gebouw voor de verzorging van ouderloze kinderen **W** kledingstuk **X** toegeven **Y** gewaagd **Z** debet.

Vind het citaat van Jean-Paul Sartre.

1	2	3	4	5		6	7		8	9	10		11	12
13	14	15	16		17	18	19	20	21	22	23		24	25
26	27	28	29	30	31	32		33	34		35	36	37	38
39	40	41	42	43		44	45	46		47	48	49	50	51

A	20		12		51		25	39	8		31	B	28		47		16
C	29			44	10	24		32	39	48		54	4	17			25
D	7	19		37	27		21	E	47		55		22	9		34	28
F	35	13	6			42	G	8	36		26	14		52		41	45
H	47		53	4		15		21	31	I	43	30		12	36		2
J	37	53		10	23	5			K	40		49	11	21		16	46
L	1	27	19			13	45	33		22		38	54		50	41	
M		5	37		46	21	55	32	N	47	10		33			14	26
O	53	34		11		1	44	6		P	51		24	43		18	3
Q	40	37	20		3		R	52	24	40		35		4		30	19
S	10		47	33	15		2	T	39	48			54		17	5	28
U	4	17		39	7		49	23			29	53		38	42		19
V	47		15		34		50	9	27	18		W	41		55	21	

A betoger, manifestant **B** bevel **C** voorbeeldcontract **D** hoofdstad van Libië **E** oogmerk **F** tragedie van Shakespeare **G** opletend **H** muziekinstrument **I** zozeer **J** arctisch dier **K** slot, extremititeit **L** etablissement **M** erica **N** grote slachting **O** kledingstuk **P** fatum, fataliteit **Q** verbeterde, modernere versie **R** beroep van de vader van Hans en Grietje **S** netvleugelig insect **T** kleurrijk natuurverschijnsel **U** medisch instrument **V** onbaatzuchtig **W** land in Azië.

Vind de cryptische omschrijving, plus de oplossing.

1	2	3		4	5	6	7		8	9	10	11	12	13	14	15
	16	17	18	19		20	21	22		23	24	25	26	27	28	
29	30	31		32	33	34		35	36	37		38	39	40	41	42
	43	44		45	46	47	48	49	50	51		52	53	54	55	

FILIPPINE

A		37	16		43		22	9	B	40		11		48		3	26
C	36		24		17		5	33	10	D		38	46	21		12	1
E	8		27	49		13	41		20	2	F		25	44			14
G	47	31		19		11	35		28	H	17		32			4	41
I	34	29			23			8	J	12		31		45		21	18
K	49	15		27		42	9	L	36	48		46		5	22		29
M	39		25		7		N	24	19		43	6			2	13	33
O	36		30		28	10		P		18	28		23	11		37	40
Q	6		38		15	47		34	R	48		42	4		33		14
S		20	31		43		8		26	T	32		30	38		23	
U	17	37		49		29		27		32	V	11	35		39		45
W	9		16	22	30			46	1	X	49	2	14		40		8
Y		44	25		3	34		39	Z	36	7		17	48		22	41

A in het oog vallende tegenstelling **B** universiteit van Parijs (tot 1970) **C** lokale, folkloristische geschiedenis **D** aantekening **E** feestartikel **F** vlijtig **G** klikkje **H** zeer bleek **I** elke dag **J** bedoeling **K** vlechtmateriaal **L** sierheester **M** sentiment **N** opwindend **O** pistoolfoedraal **P** brandend jeukende huiduitslag **Q** zonder hapering **R** eindeloos **S** belangstelling **T** koude lekkernij **U** handelsscheepvaart **V** 40^e president van de Verenigde Staten **W** welbeschouwd, uiteindelijk **X** gevleugeld paard (mythologie) **Y** beweeglijk, druk **Z** afstamming.

Vind een citaat van Benjamin Franklin.

1	2	3		4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	15	16		17	18	19	20	21	22		23	24	25	26
27	28		29	30	31	32	33		34	35		36	37	38
39	40	41	42		43	44	45	46	47		48	49		

A		44	16		30		21	52	5		B	29	54	18			1
C	6		47	19		34	25		41	D	8		23		50	13	28
E	32		14		27	2	42		F	40		22	52	11		47	
G	24		4	38		45	21	H	33		10	39		19	16		27
I	9		37	3		29	J	14	35	20		31		4		47	40
K	44	50			11	L	26	5		15	49		22	1		51	
M	23		12	39	4		33		42	13	49		36	8		16	53
N	2	48	30		7	19			35		24	O	30		6		15
P		28	1	18	46	14		39	10		Q	48		9	34		7
R	17		47		40	6		43	37	S	14		50	41		9	26
T	13		51		2	44	22	38	U	6		48		15	42	53	
V	49	12	48		35	54		W		25	37	45	7		17	31	
X	32	3		46		39	Y	48	20	36		13	43			50	7

A schip voor het vervoer van petroleum **B** gevat **C** vooraanstaand **D** veronderstelling **E** bier met jonge jenever **F** scheikundig element **G** grondig **H** najager van uitersten **I** afwijkend **J** make-upartikel **K** voorbij **L** uit de hoogte **M** olympische wintersport (7,10) **N** oogarts **O** zoogdier met slurf **P** opponent **Q** lichte stof **R** succes, fortuin **S** loofboom **T** land in Azië **U** kledingstuk **V** mazzelaar **W** sympathie, deelneming **X** connaisseur **Y** verbluffend, grandioos.

Vind de cryptische omschrijving, plus de oplossing.

1	2	3	4	5		6	7	8	9	10	11		12	13	
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26		27	28
	29	30	31	32	33	34		35	36	37	38	39		40	41
42	43	44	45	46		47	48		49	50	51	52	53	54	

CRYPTOFILIPPINE

A	19	14	25	45		39	31		50	4		B	34	38		10	46	
	16	23			C		37	44	15	9	27			47		18	3	
			30	25	D		17	44	5		12		33		E	47	31	
	10	20			4	40	F	42	28	34		8	2	12		41	18	
G	13		29		31	3	35	39		26			20	15		42	49	
H	22	35		43			3	14	46		I		32			6	48	36
		6		4		28	21	J	1		7		12	37	26			
K	11	47		2	31			27			19		9	32	24	L		
		40		6	31			47	25	M	41	47	7		19	4		
N	5	11	33			51		16	38	23		O	31	8		18		
	40		24	49	P	17	30	10	37			47		51	4		19	
	50			Q	16	48		22	32	45	29	2		R			26	3
	47		43	20		S	13	28			47		41	21		36	1	

A Aantrekkelijk beroep. (11) **B** Zot die de afwas doet. (9) **C** Show die je móét gaan zien. (17) **D** Opname die niets om het lijf heeft. (9) **E** Maatstaf bij een wielervedstrijd. (9) **F** Waardepapier van familieleden? (11) **G** Een gat in de lucht. (17) **H** Beestje dat schijnt aan een schijterd heeft. (9) **I** Net doen alsof we het licht stoppen. (2,5,8) **J** Edel insect. (9) **K** Werkkapitaal. (15) **L** Hij opereert Els. (11) **M** Humanistische masseur. (7) **N** Streken die huisdieren boosaardig maken. (11) **O** Oké, dit is geen uitverkiezing. (10) **P** Reactie op vraag 1, 2, 3, enz. (15) **Q** We zien Ilja Gort door de wijk rennen. (9) **R** Go(lf). (10) **S** Er worden vorderingen gemaakt met het overheidsbesluit. (11).

Vind hieronder een citaat van Chinmayananda Saraswati.

1	2	3	4	5		6	7	8	9	10		11	12		13
14	15		16	17	18		19	20	21		22	23	24		25
26	27	28	29		30	31	32	33		34	35	36		37	38
39		40	41	42		43	44	45		46	47	48	49	50	51

A	29		46		19	51	14		43		8	B	50		27	7	31		
C		12			17	43	26	2		48		39	5		24	33	20		52
D	20	47			37	28	42			52	E	8		49		39		44	29
F	13		32		3	36	15	49		1	18		22		46	38	7		
G	29		4	50			25	H	42	29		10		35	50		53	19	
I	5		41		8	50	31	25			20	34	11		37	3		45	
J	44		30		7	K	5	32	41		48	26			10	51		9	
L	1	38		15	6		30	53		26		12		17	45	4	35		
M	46	21	29		6		39	N	8	28	2		39	51		21		33	
O	33	23	40	26		14		21		41	3		15	10		32		43	
P	20	11		43	5		47		33	Q	16	33		4		24		13	
R	34		26		43	9		15	37	3	23		18		53	32	41		
S	30	11	22			18	37	46		27	3	T	16		40		29	36	

A Mooie neef of knappe tante. (11) **B** Zo flink als een vogel. (6) **C** Ondanks al het andere metaal toch het loodje leggen. (2,3,6,7) **D** Na een uitgebreide maaltijd je examen halen, dat is het helemaal! (9) **E** Element dat zich verzamelt op vergeten groente. (8) **F** Dat is haar zaak, vader! (18) **G** Die chocolaatjes zijn blauw. (7) **H** Is dik voor dunner. (10) **I** Zal ik het voor u ordenen? (18) **J** De verstandhouding met de vervelende zoogster is slecht. (5) **K** Verlicht de omgeving met zijn hypocriete aureool. (12) **L** Op gemene wijze de hostie uitreiken in Artis. (18) **M** Gek, maar geen waakhond. (7) **N** Grappig bedoelde verwant van de knalpijp. (10) **O** In de auto zit een magistraat met een lamp voor zich. (18) **P** Navolgbare indruk van de treinenloop. (9) **Q** De vriend kan anders gevaarlijk zijn. (8) **R** Mogelijke liefdesinstantie. (2,3,6,7) **S** Minder dan je zou willen geeft het aan hoe klein de lippen zijn. (11) **T** Een fout als het bar houdt je niet uit je slaap. (6)

Vind hieronder een cryptische omschrijving, plus de oplossing.

1	2	3		4	5		6	7	8	9	10		11	12	13
14	15	16	17	18	19		20	21	22		23	24	25		26
27	28	29		30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41
	42	43	44	45		46	47	48	49	50	51	52	53		

CRYPTOFILIPPINE

A	19	45		36	27	50	32		8		51	3		B	39		52
25	29		1	18		47	C	22	5		48		21	53	33	9	
6		43		12	D	10	26		50	17		35	39		2	E	19
24	14			28	9	37		16	55		41	52		40	44	F	
48	18		33	54	51		10	23		G	13	3		42		24	53
37	35	8		31		50	H	53	7		33		43			19	
49		41	4	I	13		6		40		J	46	55	28			22
2		39		11		32	K	25	46	20		52		12	32	10	
43	27	4	L	13	38	17			53	5	30	M	15	20			28
	34	54	39	N	1	26	14		8	31			38	19		44	O
	43	52		22	16		36	30	50	6				29	47	P	17
45	25		21		52		8		47		38			Q	1	34	24
15	49		42	11	R	32	10		43		7	53			15	23	37

A Vorstelijke act. (13) **B** Kaart die geluk brengt. (10) **C** Onjuiste beoordeling van de timmerman. (2,5,8) **D** Is moeilijk uit te spreken, maar voor een vis is het fataal. (10) **E** Het gevolg van dierenleed. (17) **F** Een bijdehante doopmoeder die het energieverbruik bijhoudt. (6,5) **G** Brengt op het station nuances aan. (14) **H** Voor het milieu is het weer oké. (14) **I** Een verpleegkundige in de familie. (6) **J** Te midden van typografen bevinden zich overheersers. (13) **K** Het is belangrijk om niet van achteren te zitten. (13) **L** Dwarsbomen in de kerk. (8) **M** Het schilderij van de baas is te dragen. (9) **N** Toezien op wat komen gaat. (12) **O** Acht. (16) **P** Het is vanzelfsprekend niet beneden te vinden. (14) **Q** In de aanval ten behoeve van de zorg. (9) **R** Licht zat. (12).

Vind hieronder een citaat van de Noord-Ierse politicus Gerry Adams.

1	2	3	4	5		6	7	8	9	10	11	12		13	14	
15	16	17		18	19		20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
30		31	32		33	34	35	36	37	38	39	40	41		42	43
44		45	46	47	48	49	50		51	52	53	54	55			

A	57	46			25	15	6		B	48	12		30	17		2		52	39
C	37		58		25	33			43	56	5	D	28	47		21		10	
E		13	2		36	53	41	16		29	5		F	45	55		27		
G	12	22		49	19		34	3		54	42		46		25	17	4		
H	59		27	40			6	33	54	I	11		50	25			35	55	
J	26		38		11	51		34		57	K	8		41	36		21	48	
L	24		22			17		30	44	24		9	55	28	34		17	2	
M	16	51		39		3	47	N	45	23			29	35		13	56	19	
O	54	31		37	20		7	40	P	39	32	7	52		24		17		
Q	16	46	1		55	31		18		22	34		15		38	25	3		
R	18		40		4	S	5		3	58	14		50		20		26	43	
T	53		32	8		44	U	37		5			10	24	46	30		55	
V	11		59		14	1		23	49	42	W	16	9	29		2	56		

A Muzikaal geneuzel met onzekere afloop. (7) **B** Zegt het boek tegen het tijdschrift... (10) **C** Eva werd er verleid door een waterslang. (11) **D** Is enkel maar zichzelf. (6) **E** IJskoude Spartaanse koning. (7,5) **F** Is dit wat men wil? (5) **G** Daar waar de wegen van Stanley en Livingstone elkaar kruisten. (18) **H** Onbeschermd diersoort die extra gevoelig is voor zout. (9) **I** Florence Nightingale of John Lennon. (8) **J** Met een van hevige schrik verzakte tikker, dat is niet goed! (10) **K** Schuifafsluiter. (7) **L** Waar het kwik een lang ogenblik blijft steken. (18) **M** Twee rovers met een nest waar je in kunt tuimelen. (7) **N** (Het eind van de laatste) kamerdag, bijvoorbeeld. (10) **O** Beslissingsambtenaar of optiehandelaar. (8) **P** Rijtje mopperende voetballers. (9) **Q** Beter worden door terug te trappen. (18) **R** Iets op bed afkeurenswaardig vinden. (5) **S** Reflectief kunstwerk. (12) **T** Ludieke hangplek voor kinderen. (6) **U** Dit laat een lesbisch stel lopen. (11) **V** Agressieve verwant van neusvuil en kruislaag. (10) **W** Eis witte aanslag, ook al mag dat niet. (7)

1	2	3	4		5	6	7	8	9	10		11	12	13		14	15
16	17	18	19	20		21	22	23	24	25	26	27	28	29		30	31
	32	33	34	35	36		37	38	39	40	41	42		43	44		45
46	47	48	49		50	51	52	53		54	55	56	57	58	59		

CRYPTOFILIPPINE

A		41	35	49	45		B	9		40	44	3		22		28
C	23		14	5		32	47	39			7	18		27		36
E	16	39	24			46		8	D	4		21		36	11	27
F	13		23	2		48		5	25	12		29	33	38		17
G	30	10			24	16		46		1	H	31	13		49	41
I	19	34		28	42		5	17	49		13		40	46		8
J	35	10	15		21	37		K		32	1	6	22		15	
L	1		39		34	12		42	25	29		16		5		8
M	8		14	24		17	42		31	48	N	30	11	24		6
O	30	2	26		6		23	37			43	18	12		47	
P	20	43		13	33		40		Q		17	26		8	49	3
R		31	44		4	40	7		49			9	26	20		45
S	19	25	45		7		T	38	21			10	30	2	15	

A Het snel belangrijker worden van de vraag of daar leven is. (6) **B** Waait door een kloof. (9) **C** Waardeloos wanneer kopschuwe wolven dit doen. (6,3,2,3,2) **D** Slim voertuig van Kuzu. (8) **E** Ontevreden verwant van de zitschaal. (7) **F** Daartegen helpt alleen een paardenmiddel. (16) **G** Riskante hangplek. (5,5) **H** Houdt het hoofd koel en de zeespiegel laag. (5) **I** Het besluit van de EU-landen de buitengrenzen strenger te gaan bewaken. (16) **J** Hoe ik in elkaar zit, daar heb je wat bij te winnen. (7) **K** Niet netjes dat daar, onder het koper, staal zit. (8) **L** Kattig of honds. (16) **M** "De steen waarover het gaat, is een deeltje van de straat". (10) **N** Spijtig dat men een warm bad nam. (5) **O** Shot uit Medisch Centrum West. (16) **P** 10 - 10. (8) **Q** Afrikaanse familie van de zeehond. (7) **R** Het is behelpen, maar dan is stabiele ziekte het best bereikbare. (2,6,3,5) **S** Valt niet op in gezelschap van nullen. (6) **T** Het op afstand met één vinger iets sluiten. (9)

Vind de cryptische omschrijving, plus de oplossing.

1	2	3		4	5	6	7	8		9	10		11	12	13
	14	15		16	17		18	19		20	21	22	23		24
25	26	27		28	29		30	31	32		33	34	35	36	37
38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49				

A	31		9	23		17	35		39		B	34	19	2		46	
	12		28		36		C	22			37	29		41	7		14
D	46		32		21	1	10		18		24	E	8		38	25	
	33		17	20		30	F		13	7		38			46		30
	16		18		25	G	40		22	36		2		14	31		H
	22		37		27		8	I	32	15			19	1	6		41
	J		42	18		10	31		24		26	3	K	34	26		21
	4		43		2		18	39		L		6	11		33	25	
20		M	28		45		11	5	19	N	15	42		38		25	
4			29	O	12		8		44	45			43		19		23
	10	P	1		6		28		40		26		Q	35		9	20
3		27		R		13	7		31	41		22		16	24		S
1	20			30	34	6		25	16		T	17	5		44		

A Bot dat licht uitstraalde. (10) **B** Visite tijdens een onweersbui. (13) **C** Iemand krenken kan anders best enerverend zijn. (10) **D** Doet alsof hij gooit. (11) **E** Rasartiest. (12) **F** Belemmert de omgang. (15) **G** Familiebetrekking binnen de kerk. (11) **H** Ook niet lang dezelfde mening zijn toegedaan. (8) **I** Komt uit de lucht vallen. (10) **J** Opzettelijk voor openbaar vervoer kiezen. (11) **K** Hij vaart niet uit. (14) **L** Die kletskaus is dol op snoep. (9) **M** Lekker wrang feest. (7) **N** Voortreffelijke titel. (11) **O** Leidraad. (15) **P** Is een ongegronde mening verstandig? Integendeel! (10) **Q** Hij houdt zich bezig met de rolverdeling. (8) **R** Terughoudend besproken. (12) **S** "Het Zwanenmeer". (11) **T** Regentijd. (6).

Vind hieronder een spreuk.

1	2	3	4	5	6	7	8		9	10	11	12	13	14		15	16
17		18	19	20	21		22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	
32	33	34	35	36	37		38	39	40		41	42	43	44	45	46	

A	35		18	62		50	11		8	B	20		63		10	48		29	3	55
C		3	26	12		38	15			52	13	D		6		60	27		19	36
E	46			30	1	63	23		12		57	7	42	F	46	61	39		51	
G	18	32	9		63		45		54	67		35		2		50		15	6	41
H	43	19			12	I	56	40		32	64		49		15	25	53	44	34	
J	24	16		59		47	1	K	9	21		50		31	17		22	28	8	
L	31	2		52	14			24	8	M	12		48		29	25	60	34	66	
N	55		24		28		17	O		26		47	59		11	54	13		41	53
P	4		42	57		Q	15	38	56		28		65	22			44		33	58
R		40	59	5		61			21		37	44		16	7		28	50	35	58
S	33	9		64	30		51		46		11	60	36	T	59			43	5	62
U	23	60			27	20	44		66	33		V	9		39		14	65		57
W	59		40	22	12		27	49		X	10		21		15	45		37	67	4

A Speedy Gonzales in de file. (9) **B** Snel door de munitie heen raken. (10) **C** Spraakzaam. (11) **D** Vermenigvuldigingsteken dat een grote verandering inleidt. (8) **E** (Voor een hemofliepatiënt niet) eng. (13) **F** Maja. (6) **G** Geld om geld mee te krijgen? (20) **H** De gevallene is des duivels. (5) **I** Het met alle winden meewaaien is machistisch. (14) **J** Boekgeld. (7) **K** Bevelschrift. (12) **L** "Zwendel met imitaties van merkartikelen ontdekt." (9) **M** Wie zijn oren gebruikt vindt Suárez vreemder dan acceptabel is. (10) **N** Toetje of dessert. (7) **O** Meteen aan de bel aan het trekken. (12) **P** Voegt iets bij het woord. (5) **Q** Een publieksteller ondersteunt de waarneming. (14) **R** Nuchter vastgestelde gelijkheid. (8,12) **S** Ligt niet in het centrum, maar het is er makkelijk praten. (13) **T** Zo nood je een staardrager aan tafel. (6) **U** Wordt gesproken door voet en elleboog. (11) **V** Het oppervlak van calcium. (8) **W** Speelt tikkertje en profiteert daarvan. (9) **X** Generuus. (10)

1	2	3	4		5	6	7		8	9	10	11	12	13	14	15	16		17	18
19	20		21	22		23	24	25	26		27	28	29	30	31		32	33	34	35
36		37	38	39		40	41	42	43	44	45		46	47		48	49	50	51	52
53		54	55		56	57	58		59	60	61	62		63	64	65	66	67		

A	6		18	26		42	12	B	55	32		14	3			44	23
C	31	43		10		37	25		D	9	27		13	39	49		52
E	7		16	50		34		24	39	F	28	2		51		47	41
G	8			48	54	30	20		56	45	H	1		19	53		
I		52	13		29	35		47	41	21	3	J	6		28	42	
K	26		11	51	4			15	36	30	L	9	54		29	45	33
M		11	34		40	1		45	17	N	50		46	18		36	4
O		50	22		14	32	42		P	20		8		46	23	38	
Q	9	34	19		28		52	R	15		57		49	30	5		
S	24		12	53	34		T	48			10	38		42		23	16
U	33		57		11	V	21	27	56	13		2	37		42		35
W	35		5	51	40	25	X		55		18	31	44		22	8	
Y	24		12	17	1	43		Z		52	10	43		46		7	

A hooghartig **B** Nederlandse havenstad **C** vertrek in een woning **D** wildernis **E** predominantie **F** verdediging **G** multifunctioneel **H** kort en krachtig **I** filosofie **J** roofvogel **K** soort klimwerktuig **L** aarde **M** schreier **N** geheel van overgeleverde gebruiken **O** stoep **P** waaghals in films **Q** luw **R** deel van de week **S** behendig **T** natuurverschijnsel **U** Europese rivier **V** goedkeuring **W** volzaam **X** rondtrekkende liedjeszanger **Y** tak van sport **Z** filiaal.

Vind het citaat van Michelangelo Buonarroti.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14		15	16
	17	18	19	20	21		22	23		24	25	26		27	28	29
30	31	32	33	34	35	36		37	38	39	40	41	42	43	44	45
	46	47		48	49	50	51	52	53	54	55	56	57			

OPLOSSINGEN

6

NIETTEGENSTAANDE
 NIET HAARD
 MAMMAMIA AARD
 OREN BRUEGHEL
 POPZANGER
 PO TANTRA TOGA
 GPS WANT
 GRIET
 OMZETGROEI
 I H
 ASSISI EOS
 DAAS
 I E
 EVER GENANT
 STERK
 IJ DK
 CANNA
 IX ELFT
 ESKADER
 VETER
 DIVAN
 LOST
 PE
 SPEER ENDE
 S
 ANGEL
 LAARS
 NAC
 ARSENAL
 CUT
 Z ICH
 TIE
 ZACHT
 RONDO
 BIENKAP
 TOCHTGAT

7

POSTS
 I E
 H
 GRONDWATERNIVEAU
 E
 ORE
 UNIT
 ISBN
 VISTEELT
 TOGA
 RK
 O
 EGO
 RECENSIE
 DANSFEEST
 HL
 HR
 A
 I
 VIOLET
 PAGE
 UNI
 DEEN
 X
 ZEGEN
 DEMOCRATIE
 T
 N
 GELACH
 TEL
 Y
 ATM
 L
 L
 TWEE
 COLLIE
 SEPIA
 A
 NN
 GETAL
 NA
 DRAS
 BAANVAK
 SPREE
 KOMAF
 E
 IND
 AT
 MASAI
 ZERO
 I
 KETEL
 PLOEG
 LOS
 KRANIG
 OVT
 WIET
 ERA
 BARRE
 HESSE
 STELLIG
 DRAAITOL

8

M.K.T.A.N.C.A.H
 MAJOR.
 CHACHACHA
 MAMMOET.
 VIERTAL
 NANA.
 LEIE.
 ARE.
 AF
 .
 UFO.
 SEXTO.
 NORM
 ASA.
 BRT.
 PR.
 PANDA
 .
 TROJE.
 MOIRE.
 A.A
 MEI.
 ECRU.
 PIEKFJN
 .
 U.
 ECLIPS.
 NNO.
 DD
 GRINTA.
 PLUG.
 OWEE
 .
 SI.
 MEEUW.
 GRILL
 SPAGHETTI.
 JA.
 G.
 IJ
 .
 AR.
 .
 H.
 SMASH.
 VK
 JR.
 IPPON.
 ER.
 AMOS
 .
 AS.
 RUS.
 BURSAAL.
 .
 GEMIS.
 K.
 GETROUW
 ZUS.
 SKAAT.
 TEL.
 MI
 .
 AANMAAK.
 PENARIE
 GYMNASSTIEKLOKAAL

9

.U.W..E.S.A...D.
 LIBANON.
 JAZZCLUB
 .T.AC.TJA.OEUVRE
 SHERRY.
 FLORET.
 EL
 .OS.
 VERKOPER.
 DRA
 RUPS.
 TA.T.NONO.S
 .D.
 CHILI.
 G.
 TEELT
 SITAR..NEEF.
 SKAI
 .NON.
 BAVAROIS.
 RN
 .GM.
 VAAL.
 ERA.
 WIG
 IJSBEER.
 OIT.
 KIEV
 .VORDEREN.
 UNIE.
 E
 CEL.
 ETUDE.
 ION.
 TR
 .RAAT.
 S.
 EEND.
 TEL
 OM..TSHIRT.
 IBIZA
 .OKSEL.
 N.
 ERG.
 RAG
 IGLO.
 OUDERE.
 BAMI
 .EENTONIG.
 DIENEN
 .NIGERIA.
 EERLANG

10

.P.G.T.M.C.I.K.G
 LADYGAGA.
 HONGAAR
 .N.
 MIXER.
 ANDER.
 O
 BOB.
 LUNA.
 SMUK.
 MO
 .RAL.
 S.
 BASIS.
 PAT
 JANUS.
 ROKIN.
 WALM
 .MALIE.
 ETS.
 BASTA
 VAALT.
 L.E.
 JET.
 AC
 .
 NIETIG.
 WOK.
 S.H
 OK.
 G.
 RAUW.
 LAATST
 .IA.
 SOAP.
 G.
 FLUT.
 STILTON.
 HEK.
 KIEV
 .TREIN.
 DATUM.
 PRE
 REBEL.
 AIMABEL.
 KR
 .LAK.
 BUN.
 LUIER.
 S
 ZOG.
 JEREZ.
 SEDERT
 .R.
 MALARIA.
 REGIO
 TIMIDE.
 ECRU.
 REEP
 .GENEGENHEID.
 NUT

11

.D.B.B.Y.A...N.H
 VANILLEMILKSHAKE
 .T.
 MAO.
 CREAM.
 WOK
 MANITOBA.
 ELEGIE.
 .
 U.
 ETA.
 SRILANKA
 AKKERSLAK.
 UT.
 T.V
 .O.
 X.
 VALIUM.
 BETA
 EPO.
 KOND.
 N.
 FOREL
 .IMPRESARIO.
 R.N.
 BEDEKT.
 AAT.
 DROGE
 .E.
 N.
 SARI.
 LIEVER
 TRUNK.
 R.
 LA.
 VLERK
 .MI.
 IDEM.
 KLAARTE
 KATJE.
 KASSA.
 AGEN
 .CD.
 ZWART.
 STRO.
 T
 .HATER.
 SEKSE.
 OLE
 SIGARET.
 VOORDIEN
 .NEP.
 ERNIE.
 RIETI
 VERANDA.
 ALBATROS

12

B.I.S.A.O...C.S
 DRONKENMANSPRAAT
 I
 KAP
 BIZAR
 BLO
 CONTRAST
 IBIS
 OF
 I
 MRT
 INBOEDEL
 KALKAARDE
 AR
 O
 O
 L
 3
 TOUPET
 KERN
 ASA
 MINK
 Z
 GRIEG
 BLAASKAPEL
 K
 G
 RIJKDOM
 AAL
 D
 SIK
 T
 E
 ERTS
 TATAMI
 KOPRA
 E
 SR
 RAMEN
 VI
 FAIR
 ARMBAND
 GELUK
 KOALA
 ARTE
 RI
 EDICT
 KAKI
 R
 SPREI
 KLOET
 TJA
 LIEREN
 EST
 PAAR
 ALS
 ENGEL
 KRANT
 AGITATO
 TOMJONES

13

G.P.O.E.S...H...O
 GEMEENSCHAPPELIJK
 U
 RIBERATIO
 ODE
 CLOUSEAU
 JLENER
 U
 ELS
 KNOTWILG
 INDONESIA
 OS
 G
 E
 I
 Z
 MINUUT
 ALBE
 ECO
 OMSK
 M
 O
 BOOL
 ONTKETENEN
 S
 E
 E
 VLEIER
 EER
 POLKA
 A
 P
 DARM
 OELAMA
 ASPIC
 D
 OK
 LUMEN
 SE
 AXEL
 WESTERS
 RADON
 PACHT
 INKT
 RI
 ASTMA
 HEET
 A
 KAART
 ARGON
 AMA
 POTSDAM
 TAS
 IBAN
 ZET
 NOZEM
 BEELD
 MYRIADE
 REBELLIE

14

O.E.G...S...J...D
 Vliegenvangertje
 I
 LEL
 VROEG
 MAP
 WESTKUST
 ENAK
 NO
 I
 KIL
 BRAAMBES
 COMMODORE
 DL
 A
 I
 N
 I
 SPANNE
 RAAAT
 IDO
 SLEM
 E
 METRO
 ONWEERSBUI
 P
 M
 MOEITE
 EIS
 ROVER
 R
 I
 LRAS
 P
 SIRENE
 KLEDIJ
 D
 SN
 STRIP
 AS
 VUIG
 ESKADER
 HAPJE
 EERST
 GERE
 TR
 REUMA
 AMEN
 S
 BEZIT
 SCENE
 KAS
 LASAGNE
 KIK
 FINI
 ASA
 IEPER
 TANTE
 BROKKEN
 TEGENGIF

15

F.U.M.A.E...S.A
 HERSTELLINGSOORD
 C
 SET
 FAGOT
 SOM
 CHARISMA
 TEUG
 MI
 A
 DEO
 TERLOOPS
 HALLELUJA
 OP
 Z
 S
 A
 P
 STEPPE
 GOOI
 ONS
 STEK
 U
 PENNE
 KENMERKEND
 V
 K
 BOCUSE
 ELK
 BETON
 M
 R
 NERF
 MEDUSA
 OSAKA
 U
 TE
 DELTA
 TC
 NOTA
 TEERPEK
 SPROT
 OVAAL
 TENT
 LO
 IPPON
 ZOEN
 L
 ABEEL
 NEPAL
 BLO
 KAALKOP
 MOS
 DOOP
 TAB
 OASIS
 DROME
 ASTERIX
 EETKAMER

16

K.O.P.D.A...B...A
 VINGERHOEDSKRUID
 E
 ERE
 CREPE
 ARE
 IRONISCH
 LINT
 AM
 E
 CEL
 VERALYNN
 TAIWANESE
 EU
 O
 O
 C
 C
 TROELA
 IGLO
 JUS
 FAUN
 A
 SMAAD
 PLAATSNAAM
 P
 T
 QUARTO
 ERG
 JEANS
 N
 V
 RITE
 KARAAAT
 ECHEC
 R
 SR
 DINGO
 TE
 AHAB
 THEATER
 LUXOR
 KOALA
 AALT
 RA
 UNIEK
 VALS
 R
 IERSE
 MELIG
 TOE
 ESDOORN
 LIK
 WILG
 TEE
 TAPIR
 MANIE
 VERMIST
 GEVANGEN

17

Z.G.T.R.A...U...IJ
 TEGENOVERGESTELD
 G
 REM
 VAALT
 BYE
 TELEPATE
 AKEN
 ML
 U
 ATE
 ETERNIET
 LANDLEVEN
 EK
 B
 U
 S
 J
 NEUZEN
 GAAT
 ATM
 USER
 X
 ZENIT
 RADIOLOGIE
 N
 W
 FINALE
 PIT
 FECES
 D
 T
 PAAR
 SERAIL
 ALSEM
 A
 OP
 TARWE
 IO
 OKRA
 SPATTEN
 ONMIN
 ONWIL
 OIT
 DB
 RENTE
 EURO
 EE
 GROOT
 ELLEN
 NAR
 BREGENZ
 AAT
 LILIA
 ERE
 I
 SLAM
 TESLA
 ANONIEM
 NAAI
 STER

28

215976834
 6475388219
 389214567
 968745123
 573129648
 124863975
 832657491
 496381752
 751492386
 927561834
 643829571
 185437692
 796284153
 852913467
 431675928
 578192346
 264358719
 319746285

29

462195378
 983672514
 517438296
 371849652
 894256137
 625713849
 249361785
 156987423
 738524961
 431879652
 752614893
 896325471
 365982147
 184763925
 927541386
 273198564
 619457238
 548236719

953472861
 184965723
 627138594
 832694157
 749255138
 561783942
 496517238
 315826479
 278349615
 164572983
 372489965
 985136472
 893617524
 421853796
 657924318
 719368245
 238745169
 546291837

982615743
 753284961
 164779328
 549327618
 617849352
 238561479
 376152894
 425978136
 891436527
 635872914
 948316275
 721459863
 276194538
 359768421
 814523796
 492635187
 567981342
 183247659

935648721
 176922548
 482371659
 618794532
 394512867
 527836194
 841263975
 753489216
 269157348
 219834675
 658791423
 437622581
 186967235
 592413768
 374568192
 763249581
 945186237
 821357946

594617283
 174358962
 863921475
 687534291
 352196748
 491782356
 219465837
 538279614
 746813529
 581237469
 642918753
 937654821
 724193685
 315786942
 896425317
 163549278
 458347219
 279861534

Een stippellijn (---/|) in het rooster geeft meerledige antwoorden aan zoals voor- en achternaam of uitdrukkingen zoals EEN HELEBOEL, waarbij na de omschrijving veel de woordlengte (3,8) vervalt. De stippellijn wordt in alle woordpuzzels gebruikt behalve in de klassieke doorloper en de wegstreper. Woorden met een koppeltteken behouden bij de omschrijving wél de woordlengte, zoals Voormalige echtgenoot (2-3) = EX-MAN. Hetzelfde geldt voor woorden met een apostrof zoals Berichtjes versturen (3'2) = SMS'EN.

30

LZDRBLWAJE FGAI R MKDN
JWAEELZDZBR MDRKGNPPIA
ERBBLADZWL IKNADPGMR

CSNIGAHILT
GLHSTCNIA
TALHLNGCS

42253387916
98641254377
1735964822

31

17446523289
54899372216
2391766854

937486521
542691387
681259743

238751496
1642339785
7995846235

52817734936
9176422388
6433598127

32

8613592477
72699841335
41866345792

8142239765
7322946581
9651846372

2764159338
3917285664
5843967221

33

3698441572
2564997183
9137852466

628374591
953418627
471569283

814695273
629374581
5738812694

6941257382
1273488695
3856974227

34

167549238
895372614
9462218357

423659718
692831574
574923681

8693351742
513247689
2746981355

35

346291758
928547613
715863249

ILTVRANGIE
RGVELNAIT
EANGTILRLV

EWTKVFASSR
RVSAETWKF
FKAWRSTVE

36

514832967
7336159248
2896647135

3544192867
7894366521
2617285394

6587422931
2179963584
4935817622

37

356217489
842965317
917438526

1537864299
7869241335
9243518772

29377188546
416225389
7854961332

46

.M.GEBEDSHUIS.TARWE.PSV..
RITUEEL.ION.AARDE.CHINA.K
.N.PLUK.COINTREAU.HAPEREN
GAL.TRANIG..IDEM.VEZEL..E
ERIS.TAAL.PERU.OMELET.HET
REVUE.RUINE.EIS.EROS.MEST
STRING.WAARD.NAZIEN.KASTE
T.ETTER.APRIL.ROER.DORS.R
.HIERHEEN.OKER.ORIGINEEL.
...BEND.ONTDAAN.NESS...
.KAMPJOENE.EEMS.AGITATOR.
P.LOOM.LOST.REBEL.TELEX.M
AGENT.CHROOM.EERST.LIEFDE
AARD.SLEIM.MAW.SFEER.KLOEK
SGT.SHIRAZ.TACT.EEUW.TREK
D..SPINT.OKRA..ONKIES.DRA
AFVAART.SPAARZAAM.GLAD.N.
G.CANTO.LASSO.ASA.TITANIC
..RIT.NAAST.MJNENVEGER.S.

47

BOXER.ROTTWEILER.BASSET
B.STROFE.BRISTOL.PA.KLEED
OP.CITAAT.BASTER.WANG.ANKA
BRT.SOUL.ALSE.MWAAIER.DEL
TOEG.NN.LUIER.MISSELUK.NM
A.MISDADIGER.POSTER.MUL.A
IK.L.E.MEID.BONSAI.DEBIET
LEGER.M.REEP.TOEF.JANUARI
U.TASER.TURKS.LENIN.SAVE
DRS.SPUIT.ROEDE.LECCENAR
ODIE.ATOOM.DAAGS.THESE.R
BEMINDE.PERU.MEMO.T.TROEP
EROSIE.MOLOCH.LIMA.E.N.NO
R.NEE.BANKET.EALAM.TEIT.I
MS.NUMERIEK.TONEN.EN.EREN
ALG.WESTEN.PANTY.BRIT.ALT
NOOT.STEM.SAUDI.TISSUE.FE
NOZEM.ER.HARPOEN.RECTOR.R
POEDEL.FOXTERRIER.HUSKY.

48

.MACRON.KWARTS.B.VLAMING.
C.KNAP.DROM.EIGENLIJK.NAAD
OPEN.AZUUR..N.Z.A.SCHARE
NUL...ARIDE.SUPER...RAFEL
TRIO.STEKELBES.TOP.SIM.NA
REGULIER.NIER...BONUS...W
OE.DIOR...TUIT.S.LELIE.KA
L...BUDO.SERENITEIT.SITAR
EL.FIXATIE.T.T.RAT...KOBÉ
.EIRE.GODIN...HERIK.SETE.
EMOE...SET.E.T.SLEUTEL.LS
SMSEN.OCEAANREUS.KIRK...M
PA.SALVO.N.TARN...FOTO.LA
R...MOTOR...DUIK.DETECTOR
ET.PAS.PIJL.EIGENARES.HINT
SOERA...METRO.KEPEN...GEL
STRIKT.W.V.A...VREDE.ERNA
OTTO.OPERETTE.REIS.PREI.P
.ISRAELI.N.ORWELL.VONDST.

49

CENTIME.BEKNOPT.BEZIELER.
OMARMING.GOED.RUIM.SPIREA
MIRA.STUC.OMEGA.GASBOM.LA
PROCES.UURLOON...NON.IVAN
E.EKSTER.OS.NOK.MAL.KEATS
TOP.PAD.POLS.EI.UT.DETAIL
IDEM.PELIKAAN.NAMIBIE.REU
TENOR.LENG.TAV.ABE.KLOS.I
IN.NEDEV.O.C.ANNA...C.ST
ESPRIT.IBRAHIMOVIC.MOEFTI
WE.O...ADAM.P.A.OKSEL.RN
E.SEIN.BRIJ.OEI.LEDA.ROZIG
DIT.ROEREND.VERLIEFD.TAKS
SNEDIG.OM.OZ.ROEK.IRA.NEK
THUIS.DNA.FEL.SN.ERELID.O
RANG.JUS...DINSDAG.NIMBUS
IJL.GAUWTE.BENJI.TEEK.KANT
DIRECT.IJDEL.KENT.ROEMENIE
.GELEERDE.ZESTIEN.SNURKEN

50

ZEEZIEKTE.APELCAKE.BATIK
.E.IJ.DREVEL.A.A.AIRCO.A.A
.GANS.EXACT.NEIGING.SOBER
JAK.PAGE.HEET.KREK.SCHADE
A.ENAMEL.ORTOLAAN.VEHIKEL
PIJL.TOL...NEMO.M.MOP.O.L.
A.IK.KIL.MANIOK.KENIA.Z.D
NAGEL.GEBIT.MD.MANNA.KOBÉ
.G.REX.BARONES.ETUI.HOERA
KERKUIL.S.R...M.O.SNORKEL
UNIEK.EEST.MINARET.RUN.I.
STER.SUPER.AS.GENOT.TEINT
T.K.FAGOT.TRONIE.FUT.TM.W
.B.S.MES.G.GLAS...NOP.PRE
BEZETEN.GEMEENTE.JESAJA.E
ADELEN.BARI.MARK.USSR.LSD
SESAM.ALLENDE.AIOLI.KAAP.
I.D.FUREE.N.N.ALHIER.L.I.
STENO.DUIVENTIL.MARKETING

51

.ALLEDAAGS.REVEIL.MELISSE
O.TERRAS.PM.GETZ.MONOKINI
NA.SKAI.POOS.ROMMELIG.GEK
VLA.EB.MOREEL.NIETIG.SAR.
ETSER.WATERRAD.RIEK.AORTA
RAAB.PERU.AUDIO.ER.ORNE.R
SAP.BRIES.SMELTER.LORGNET
TR.PAU...M...ETS.GERE.RUI
A.DARTELHEID.MACRON.NOORS
AHORN.VOORNAAMWOORD.SLOOT
NERTS.ANTIEK.AARTSLELIJK.I
BES.TINT.TEL...T...PEK.DE
ARMEENS.MENORCA.ARMOE.KIK
A.AMEN.LIJ.SOORT.RAAS.NICE
RACEN.AIDA.STILETTO.YENTL
.DHR.ALBERT.SMERIS.PU.KEI
RAI.ILLINOIS.EENS.LECH.EN
AMNESTIE.MEER.TI.SPECIE.G
MOESSON.PANTER.EMIGRATIE.

52

CATWALK.L.K..B.GEHAKTBAL.
A.E.N.ALIMENTAIR.A.E.E.I.
PARTNER.G.U...S.AARDBEVING
U.E.O.DRUIVENSAP.D.A.E.E.
COON.T.S.E..E.PERSBUREAU
H.H.CONSTELLATIE.O...I.
OPTIE.A.E.E...NECESSAIRE
N...A.RINGWORM.K.T.M...
.JUWEL...E.V.A.ERERONDE
.O..R..STANDWERKER.N.R.E.
REUNION.R..E.R.E..PORFIER
.C..T.ANILINEVERF.E.O..M.
FOXTROT.P..K.L..R.ROOKBOM
.C..E.A.STOPCONTACT.I..E.
SKYFALL..A.L.E..M.HYBRIDE
.E.U.Y.BESTANDEEL..O..I.
CRETONNE.T.A.I...BIJSLAG.
...O.C.K.BETOGING.A...P
CHINCHILLA...R.A.L.IMKER
.E...E.ACHTERINGANG.N.O
GIPSMARMER.O..I.Z.L.GRENS
.N.C.L.M.HOOFDTHEMA.Y.S.P
TIERELIERE.G..A.R.IMPASSE
.N.U.E.N.INTRINSIEK.O.E.C
.GEBENEDJD.E..T.K.APPETJIT

53

.LOSKADE.BEGAAFD.STOPPEL.
D.MOIRE.MEDAILLON.REAAL.A
OVERWERK.KOEVOET.AANRADER
GELEI.TER.CADET.KAN.TREDE
MEES.FINISH...SARREN.DREK
ALT.VLEIEN.O.B.ROONEY.SLA
.V.W.ANATOOM.ROTONDE.B.M.
BOEIEND.JENA.IBIS.AFSLAAN
OUDER.E.ETON.KIST.L.COBRA
EDITIE.....PESETA
KIK.TROG.PAT.ERG.HARP.LEF
.G.BREL.SOLO.ROEK.LETS.R.
N.KOE.ESTRIK.GEVOLG.ETS.N
ANANAS.PIT.O.O.ALE.CRUISE
ZOZO.KARPOV...ALONSO.GEMS
AVE.GENET.EGARD.STAND.RIT
AARDOLIE.PRELUDE.ELDORADO
T.NOZEM.RATIONEEL.DONNA.R
.PELTON.KENMERK.TORSADE.

54

ONLANGS.SEPARATIST.SCHETS
P.VRIEND.REMEDIE.UK.REPEL
SK.DELING.PUBER.PIAF.MOMA
TOP.TAPA.HELER.CANVAS.SPA
AURA.TE.KEREL.PATIENCE.OP
P.ONVERVALST.BORREL.AKS.D
.R.IJ.N.NIPT.CASTOR.ELSTAR
OOGST.S.NEEF.BEEN.SEPTIMO
NNO.OBER.RALLY.REDER.ELAN
DD.STEREO.KIOSK.SISSER.DK
EEST.GRIMM.PRINS.PATE.ZEE
RELATIE.RAMP.TAPE.M.DREUN
GLUTEN.TONEEL.LEDA.I.U.S.
.R.WIG.LOEIER.TOLERANTIE.O
OM.GEMOPPER.VAREN.AF.GEUR
NEE.LIEVER.LEHAR.SNEL.NUK
DRAB.SNOR.BERIN.CIPRES.RA
SERUM.SR.SLAATJE.KANTON.A
ELLIPS.MOTORFIETS.KOOKPAN

55

RICHEL.RAMPSPOEDIG.KIDMAN
E.MOEITE.VETADER.EK.SUITE
PU.INTIEM.ROTEN.VLAM.SLOW
ONS.DART.TUNER.BEAMEN.DOC
ROOK.NO.LEVER.GORTEPAP.MA
T.FAMILIELID.HINDER.DOS.S
AS.D.E.TAPA.NELSON.HEEMST
GENET.D.RAAK.EDAM.BORDEEL
ERA.RIEK.SNAAR.IMKER.EETRE
P.PINNEN.SLASH.EIGEEL.V
PESO.HIAAT.KREET.KINDSIK
ANAGRAM.VETO.NCRV.NEFFEN
STRIEM.KOMIEK.TEAM.D.UURA
T.INC.GALMEN.GODSDIENST.A
OP.GEVANGEN.FIET.ORN.TALG
RUS.SISSER.BREIN.ZEEM.PAD
ARTS.STAR.MAART.MENUET.PI
LEEUEWER.KAATSEN.REVEIL.EE
EERLIJK.MERYLSTREEP.ELKAAR

76

DE ENGELS MAN IS DE ENIGE MENS DIE
IN STAAT IS ALLEEN IN DE RIJ TE
GAAN STAAN. (George Mikes)

77

IN GEZINNEN MET TWEE WAGENS
HEEFT DE VROU ALTIJD DE KLEINSTE.
(Ruth Rendell)

78

RECENT ONDERZOEK NAAR DE OORSPRONG
VAN DE MODE HEeft UITGEWEZEN DAT DE
UITVINDER DE DUIVEL IN PERSOON IS.
(Franz Josef Strauss)

79

ALS ECHTGENOTEN BLOEMEN MEEBRENGEN
IS DAT MEESTAL OM EEN VREEMD PARFUM
TE VERBERGEN. (Ingrid van Bergen)

80

SLECHT ENGELS IS EEN VEEL INTER-
NATIONALERE TAAL DAN GOED ENGELS.
(Herman de Coninck)

81

TERWIJL EEN VUURWERK BRANDT, KIJKT
NIEMAND NAAR DE STERRENHEMEL.
(Marie von Ebner-Eschenbach)

82

DE TAALGELEERDEN BEDERVEN DE TAAL
GELIJK GODGELEERDEN DE GODSDIENST.
(Multatuli)

83

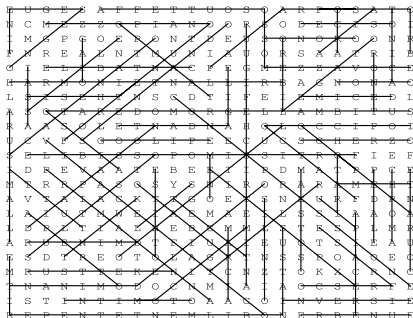
WANNEER IN AFRIKA EEN BEJAARDE
STERFT, VERDWIJNT DAARMEE EEN
BIBLIOTHEEK. (Amadou Hampâté Bâ)

84

DE LIEFDE REDENEERT NIET, WANT ZIJ
KENT GEEN REDENEN.
(William Shakespeare)

OPLOSSINGEN

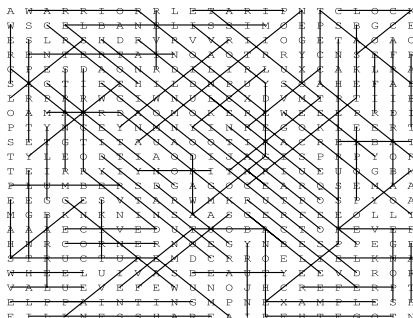
85

**Componeren is als de liefde be-
drijven met de toekomst.**

(Lukas Foss)

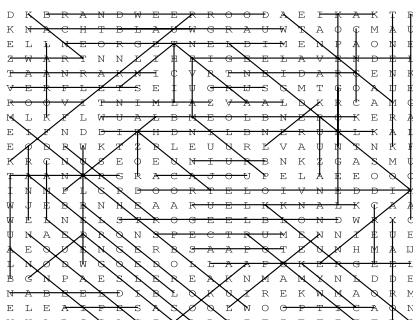
86

**Als geld voorop stapt, gaan alle
deuren open.**

(William Shakespeare)

87

**De kameleon neemt alleen de kleur van
een kameleon aan wanneer hij op een
andere kameleon zit. (François Cavanna)**

96

A overgang B regenjas C essentie
D weekblad E vakantie F zeeleeuw
G deugd H kernenergie
I scherp J werelddeel
K gedegen L reguleren
M oersterk N edelhert
O gesternte P legende
Q dependance R veulen
S elektricien T tucht
U Oostende V weeshuis
W pantalon X erkennen
Y vermetel Z schuldig
**Vrees en een slecht geweten
prikkel de neusgaten der goden.**

97

A demonstrant B gebod
C modelovereenkomst D Tripoli
E bedoeling F Hamlet
G aandachtig H blokfluit
I dermate J poolhond
K uiteinde L horecagelegenheid
M dopheide N bloedbad
O onderhemd P noodlot
Q update R houthakker
S libelle T regenboog
U koortsthermometer V belangeloos
W India
**Het komt allemaal door die hotdog
met een hap eruit. DE GEBETEN HOND.**

98

A contrast B Sorbonne C heemkunde
D notitie E serpentine F ijverig
G etensrest H krijtwit
I dagelijks J intentie
K pitriet L hortensia
M gevoel N enerverend
O holster P netelroos
Q vloeiend R oneindig
S interesse T ijslolly
U koopvaardij V Reagan
W tenslotte X Pegasus
Y levendig Z herkomst
**Een investering in kennis levert
altijd de hoogste rente op.**

99

A olietanker B snedig C prominent
D aanname E kopstoot F stikstof
G gedegen H extremist
I anders J poederdoos
K langs L neerbuigend
M noordse combinatie
N oftalmoloog O tapir
P tegenpartij Q flanel
R voorspoed S plataan
T Mongolië U pofbroek
V bofkont W medeleven
X kenner Y fenomenaal
**Goede plaats om privémeningen te
steken. ONDER STOELN OF BANKEN.**

100

A magnetiseur B vaatkwast
C dwangvoorstelling D naaktfoto
E criterium F neveneffect
G ventilatieopening H kakkerlak
I de schijn ophouden J graafwesp
K arbeidsvermogen L boomchirurg
M Erasmus N kattenkwaad
O instemming P antwoordnummers
Q wijnkenner R spelbreker
S verordening
**Geluk hangt af van wat men kan
geven, niet van wat men kan krijgen**

101

A familiestuk B kranig
C in het harnas sterven D volslagen
E koolstof F dochteronderneming
G flikken H afslankpil
I schikkingsvoorstel J onmin
K schijnheilige L dierenmishandeling
M mafkees N klapsigaar
O rechterachterlicht P voetspoor
Q dreigend R op het eerste gezicht
S mondjesmaat T decafé
**Dit is enkel onderdeel van een half
Micronesisch atol.
MONOKINI.**

Een stippellijn (---/|) in het rooster geeft meerledige antwoorden aan zoals voor- en achternaam of uitdrukkingen zoals EEN HELEBOEL, waarbij na de omschrijving Veel de woordlengte (3,8) vervalt. De stippellijn wordt in alle woordpuzzels gebruikt behalve in de klassieke doorloper en de wegstreper. Woorden met een koppeltteken behouden bij de omschrijving wél de woordlengte, zoals Voormalige echtgenoot (2-3) = EX-MAN. Hetzelfde geldt voor woorden met een apostrof zoals Berichtjes versturen (3'2) = SMS'EN.

102

A koningsnummer B klavervier
C de plank misslaan
D tongbreker E krokodillentranen
F slimme meter G zenderkleuring
H Klimaatakkoord I zuster
J onderdrukkers K vooraanstaand
L zijbeuken M hoofddoek
N vooruitkijken O waarderingscijfer
P bovennatuurlijk Q voorhoede
R straalkachel

Vrede sluiten, zo heb ik ondervonden, is moeilijker dan oorlog maken.

103

A gokspel B lectuurbak C zwemparadijs
D alleen E strenge vorst
F vraag G expeditieknoppunt
H naaktslak I helpster
J laaghartig K grendel
L maximumtemperatuur
M valkuil N vertrektijd
O keuzevak P klaagmuur
Q voetreflextherapie
R laken S spiegelbeeld
T galgje U zijspanmotor
V handgemeen W vergrijp

Erin slagen het gevulde exemplaar te laten zakken. De volle laag krijgen.

104

A opmars B bergtocht
C huilen met de pet op
D denktank E brompot
F schimmelinfectie G zijden draad
H ijsskap I controleafspraak
J mijnbouw K indecent
L diervriendelijk M klinkerrijm
N zonde O ziekenhuisopname
P topscore Q meerkat
R bij gebrek aan beter S cirkel
T toewijzing

Dit bleek bij ons in de pc toch niet te zijn. COMPUTERPROGRAMMA

105

A scheenbeen B bliksembezoek
C vernederen D schijnwerper
E sneltekenaar F verkeersdrempel
G nevendienst H eveneens
I hemelwater J exprestrein
K binnenschipper L babbelaar
M zuurbal N excellentie
O bestuurscollege P waanzinnig
Q behanger R gereserveerd
S waterballet T natuur

Winnaars hebben een plan, verliezers hebben een excuus.

106

A spitsmuis B opschieten C veelzeggend
D keerpunt E bloedstollend F bijnaam
G incasseringsvermogen H engel
I haantjesgedrag J werktijd K commando-
post L nepnieuws M luisteraar N na-
woord O gelijkkluidend P dader Q gehoor-
apparaat R zakelijke overeenkomst
S achterafbuurt T komeet U trappor-
taal V centiare W klaploper - X hoop-
gevend - ***Deed een schuldige dino op twee poten naast een ander. Bij iemand in het krijt staan.***

107

A hautain B Rotterdam C badkamer
D woestenij E overwicht F verweer
G universeel H bondig I wijsbegeerte
J havik K touwladder L wereld
M huilebalk N ritueel O trottoir
P stuntman Q windvrij R donderdag
S handig T vulkanisme U Donau
V toestemming W gedwee X troubadour
Y honkbal Z bijkantoor

Beeldhouwkunst: de kunst om het overbodige materiaal te verwijderen.

€ 7,95

AP 8

718347

752521

00120